

9 771335 828003

mesačník o filmovom dianí
(nielen) na Slovensku

www.filmsk.sk

film

sk

9 —

2023 ▶ 2,50 €

rozhovor: Ľuboš Machaj – Vladimír Štric

téma: Ako sa pracuje v audiovízii?

Nestabilita, neistota a podhodnotenie autorskej práce

novinky: Šťastný človek – Všetci ľudia budú bratia –

Bod obnovy – Brutální vedro

recenzia: Oppenheimer – Územie fantázie – Barbie –

Nikdy nehovor nikdy – Otcovia a matky

slovenský film storočia: Obrazy starého sveta

Asociácia slovenských filmových klubov
v spolupráci so Slovenským filmovým ústavom
organizujú

21. česko-slovenskú filmologickú konferenciu

PRÍRODA KULTÚRA FILM

12. – 15. 10. 2023 | Krpáčovo

www.asfk.sk

Podujatie finančne podporil

úvodník

„Dianie v Audiovizuálnom fonde sledujem aj preto, že sa nás dotýka. Novým predsedom Rady Audiovizuálneho fondu bol zvolený programový riaditeľ RTVS Vincent Štofanič, ktorý bude fond viesť až do doby zvolenia nového riaditeľa. Diskutovali sme o tom, či to nebude vnímané ako problém, konflikt záujmov, ale aj pre nás je dôležité, aby AVF fungoval, takže osobne som súhlasil, aby prijal túto pozíciu, kým nebude zvolený nový riaditeľ AVF. (...) Pevne verím, že AVF sa stane spolu s RTVS pilierom audiovizuálneho prostredia,“ hovorí v rozhovore generálny riaditeľ RTVS Ľuboš Machaj. V auguste uplynul rok od jeho vymenovania do funkcie a rozpráva aj o tom, ako tento rok hodnotí, o prioritách RTVS, o tom, aké sú riziká nového spôsobu financovania verejnoprávneho telerozhlasu či o perspektívach podpory pôvodnej tvorby. Dianie v Audiovizuálnom fonde, odvolaniu jeho riaditeľa Petra Badača aj krokoch fondu po odvolaní riaditeľa sa venujeme v samostatnom texte v rubrike *Aktuálne*.

V rovnakej rubrike pozývame na piešťanský Cinematik, festival Cineđu pre deti a mládež v Novom Meste nad Váhom, do novootvoreného trenčianskeho kina Hviezda či na jubilejný ročník Kabinetu dramatických audiovizuálnych umení – KADU, ktorý sa v októbri koná na bratislavskej FTF VŠMU a premietne – podľa ankety mesačníka *The Sight and Sound* – „najlepší film všetkých čias“, triapolhodinová kronika režisérky Chantal Akerman *Jeanne Dielmanová, Obchodné nábrežie 23, 1080 Brusel* (1975).

Bohatá je rubrika *Ohlasy*, kde sme sa obzreli za košickým Art Film Festom, ktorý sa konal po ročnej prestávke, píšeme aj o žilinskom Fest Anča, o súťaži a slovenskom zastúpení v Karlových Varoch aj o štiavnických Štyroch živloch. Várku koprodukčných titulov uvedených na festivale vo Varoch predstavujeme v rubrike *Novinky*, kde sa venujeme aj novému slovenskému dokumentu *Šťastný človek*, ktorý mal svetovú premiéru na jar na najväčšom severoamerickom festivale dokumentárnych filmov Hot Docs v Toronte a v septembri prichádza do slovenských kín. V rubrike *Zažili sme* Peter Gašparík z prvej ruky popísal svoju skúsenosť s letným scenáristickým táborom na bulharskom vidieku a medzi recenziami nájdete letné hity *Oppenheimer* aj *Barbie*, dánsku komédiu *Otcovia a matky* a takisto domáce tituly *Územie fantázie* a *Nikdy nehovor nikdy*.

Kolegyne Mária Ferenčuhová a Barbora Nemčeková oslovili filmové profesionálky a profesionálov s dotazníkom a z desiatok ich odpovedí vyskladali tému, v ktorej píšete o tom, v akých podmienkach sa na Slovensku pracuje v audiovizii v oblasti scenáristiky, dramaturgie či réžie a ako vyzerá profesionálna práca v tejto oblasti. Dobrá práca! ◀

— Matúš Kvasnička —

Organizátori:

Partneri:

Mediálni partneri:

film.sk

film.sk

mesačník o filmovom dianí
(nie len) na Slovensku / 24. ročník

Vydavateľ:

Slovenský filmový ústav

Adresa redakcie:

film.sk / Slovenský filmový ústav

Grösslingová 32 / 811 09 Bratislava

tel.: 02/57 10 15 25

fax: 02/52 73 32 14

e-mail: film.sk@sfu.sk

Šéfredaktor:

Matúš Kvasnička

Redakcia:

Mária Ferenčuhová

Barbora Nemčeková

Redakčná rada: Peter Dubecký

[generálny riaditeľ SFÚ]

Rastislav Steranka

[riaditeľ NKC – SFÚ]

Maroš Brázda

[vedúci edičného oddelenia SFÚ]

Miroslav Ulman

[odborný referent Audiovizuálneho

informačného centra SFÚ]

Simona Nótová-Tušerová

[tlačová tajomníčka SFÚ]

Štefan Vraštiak

Jazyková redakcia:

Zuzana Vrabcová

Design & grafická úprava: p & j

Tlač: ULTRA PRINT, s.r.o.

Uzávierka čísla 9/2023: 24. 8. 2023

Snímka na titulnej strane:

Bod obnovy – FILM KOLEKTIV

Objednávania Film.sk:

L.K. Permanent, Zuzana Hrušková

tel.: 02/49 11 12 02,

e-mail: hruskova@predplatne.sk

Film.sk vychádza s podporou MK SR.

ISSN 1335 – 8286

Názory redakcie sa nemusia zhodovať
s názormi prispievateľov.

Akékoľvek rozmnožovanie textu, fotografií, grafov
vrátane údajov v elektronickej podobe len
s predchádzajúcim písomným súhlasom vydavateľa.

© Slovenský filmový ústav

Vydanie časopisu
finančne podporil

— foto: Miro Nótová —

myslím si

Barbora Nemčeková

— Nepamätám si už presne, komu som „ukradla“ nápad písať o prekarizácii v slovenskej audiovizii. Už dlhší čas ma však ako *kultúrnu pracovníčku* hnevalo a dráždilo, že na umeleckú prácu a prácu v kultúre sa nazerá zvrchu ako na čosi voľnočasové, fluidné a predovšetkým niečo, bez čoho sa určite dá prežiť. (Rovnako sa však opomínajú a prekarizujú aj iné profesie, predovšetkým tie, ktoré súvisia so starostlivosťou a napĺňaním potrieb: upratovačky/upratovači, kuriéry/kuriéri, ľudia pracujúci v službách. Vynára sa tak paradox – nedôležité je to, čo si môžeme dovoliť prehliadať, lebo to považujeme za samozrejmé.)

— Tento postoj bol najzreteľnejší počas zavádzania protipandemických opatrení – kiná, divadlá aj kultúrne centrá boli zatvorené oveľa dlhšie ako športoviská, gastronomické prevádzky či kostoly. Herci a herečky boli urážaní, pretože „fňukajú“, pričom majú určite väčšie zárobky ako *obyčajní ľudia*. A niektorí naozaj majú. Ale veľká časť z nich, rovnako, ako veľa ľudí pracujúcich v kultúrnej sfére, si svoj výsledný príjem skladá z viacerých odmien, kalkuluje, čo *treba zobrať*, a nie sú hviezdami seriálov či filmov. Rovnako, ako v hollywoodskom kontexte – z nezainteresovaného pohľadu by sa mohlo zdať, že súčasný štrajk scenáristiek/scenáristov a herečiek/hercov proti veľkým štúdiám je iba o chamtivosti; snahe vyjednať si ešte viac, než už beztak majú. V skutočnosti ale nejde o veľké *hviezdy*, ktorých odmeny za blockbustery sa pohybujú v miliónoch dolárov, ale radové herečky a hercov, či scenáristky a scenáristov, ktorých zárobky sú také nízke, že nedosiahnu ani na zdravotné poistenie. Je to však práve scenáristická práca, na ktorej stojí celý seriál/film. Veľké štúdiá v snahe o neustály rast a zvyšovanie svojich výnosov implementujú nové, exploatačné praktiky (najímanie scenáristického tímu na krátky čas a následné prepustenie) či technológie (AI), ktoré im môžu zabezpečiť, že financie vynaložené na výrobu audiovizuálneho obsahu by boli ešte nižšie a zisky o to vyššie.

— Aj keď kolos hollywoodskeho systému sa svojou veľkosťou, štruktúrou, legislatívnymi podmienkami či objemom financií v cash flow nedá porovnávať s tým slovenským, práve cez prístup k autorskej práci môžeme nájsť paralelu s tým, ako sa pri produkcii audiovizuálnych diel pristupuje k režisérkam/režisérom, dramaturgičkám/dramaturgom, a scenáristkám/scenáristom.

— Som veľmi vďačná každej osobe, ktorá prispela zdieľaním svojej skúsenosti do nášho dotazníka. S Máriou nás ohromilo množstvo respondentiek a respondentov a predovšetkým rôzne nové aspekty práce v audiovizii, ktoré prispeli k rozšíreniu nášho poznania tejto témy.

— Želám si, aby autorské profesie a kultúrne pracovníctvo malo silné odbory. Aby sa aj na Slovensku začalo diskutovať aj o stave kultúrnych rubriek v mienkotvorných médiách; o tom, ako sú kultúrne redaktorky a redaktori platení za svoju prácu a neglorifikovať jednotlivcov, ktorí sa *zvládli presadiť*, ale pozrieť sa na to, ako by sme sa spoločne mohli usilovať o zlepšenie podmienok. ◀

- 3 myslím si
- 4 — 9 aktuálne: 18. MFF Cinematik / 5. ročník CINEDU / konferencia a workshop Ako vytvoriť úspešný film pre deti a mládež? / 10. ročník KADU / 80. MFF Benátky / Audiovizuálny fond
- 10 — 14 téma: Prekarizácia práce v slovenskej audiovizii
- 15 správy z filmového diania
- 16 — 17 premiéry v kinách
- 18 — 21 novinky: Šťastný človek / Všetci ľudia budú bratia / Bod obnovy / Brutální vedro
- 22 — 27 rozhovor: Ľuboš Machaj
- 28 — 32 recenzia: Oppenheimer / Územie fantázie / Barbie / Nikdy nehovor nikdy / Otcovia a matky
- 33 z filmového archívu do digitálneho kina
- 34 — 36 seriál – 60 rokov SFÚ: Neviditeľné profesie / SFÚ pohľadom...
- 37 moje obľúbené slovenské filmy / zásadné filmy
- 38 — 39 slovenský film storočia: Obrazy starého sveta
- 40 — 41 profil: Stanislav Doršic / Patrik Pašš
- 42 — 43 blu-ray / dvd / filmové publikácie / čo robia
- 44 — 49 ohlasy: 29. Art Film Fest / 16. Medzinárodný festival animácie Fest Anča / 57. MFF Karlove Vary / 25. Letný filmový festival 4 živly
- 50 zažili sme: Summer Scriptwriting Base
- 51 svet spravodajského filmu: Týždeň vo filme
- 52 výročia / stalo sa za 30 dní

Cinematik s Jessicou Hausner, Svetloplachosťou aj s Kaurismäkim

Medzinárodný filmový festival Cinematik v Piešťanoch sa tento rok koná od 12. do 17. septembra. V sekcii Cinematik Classics si pripomenie 60. výročie SFÚ aj storočnicu Viktora Kubala, v obľúbenej nočnej sekcii Za hranicou kultu zaostrí na deti a uvedie snímky Carloty Pereda, Jacquesa Molitora, Norberta Pfaffenbichlera či Charlesa Laughtona. O všetkom ďalšom, čo ponúkne jeho 18. ročník, porozprával pre Film.sk umelecký riaditeľ festivalu Vladimír Štric

Aktuálny ročník Cinematiku sa bližšie pozrie na rakúsku kinematografiu. Prečo padla voľba práve na ňu?

V sekcii venovanej národným európskym kinematografiám sa snažíme o prezentáciu krajín, ktoré nie sú na prvý pohľad medzi tými najznámejšími a ich filmy sa na Slovensku premietajú v distribúcii iba sporadicky, našim cieľom je „objaviť“ ich kvality. Píšem to zámerne v úvodzokách, pretože ide o kinematografie, ktoré majú v katalógu množstvo kvalitných a ocenených filmov. V posledných troch ročníkoch sme sa zamerali na susedné krajiny a po Poľsku a Maďarsku padla voľba celkom prirodzene na Rakúsko. Sekcia Rakúsko pod lupou obsahuje 8 aktuálnych filmov. Tento výber pre nás kurátorsky zostavil náš nový spolupracovník Joshua Jádi a je to výber skutočne mimoriadne kvalitný. Dám do pozornosti aspoň pár tipov: *Sissi a ja* (r. Frauke Finsterwalder) – historický príbeh vzťahu cisárovnej Sissi a kňažnej Army a zároveň úvaha o slobode a povinnosti, *Luzifer* (r. Peter Brunner) – príbeh moderného Frankenstein a *Ťažkosti s narodením* (r. Sandra Wollner) – príbeh androida s krízou identity.

Sekcia národných kinematografií je úzko spojená so sekciiou Rešpekt, v ktorej predstavujeme unikátne autorské osobnosti, v tomto roku je to rakúska režisérka Jessica Hausner. Premietneme jej kompletnú filmografiu šiestich celovečerných filmov, vrátane jej zatiaľ posledného filmu *Club Zero*, ktorý mal v tomto roku premiéru v Cannes. Film, v hlavnej úlohe s výbornou Miou Wasikowskou, rozpráva príbeh blízkeho a v konečnom dôsledku nebezpečného vzťahu medzi profesorkou a jej piatimi študentmi.

Ktoré slovenské filmy uvidia diváci Cinematiku v premiére, prípadne v predpremiére?

Slovenským filmom je venovaná sekcia Čo dom dal a v posledných rokoch v nej premietame takmer výlučne premiéry. V tomto roku sa v nej objaví výber filmov koprodukovaných s Českom a Ukrajinou: počas slávnostného otvorenia premietneme brilantný historický detektívny film *Úsvit* (r. Matěj Chlupáček) – príbeh manželky riaditeľa Baťových závodov vo Svite, ktorá pátra po príčinách znepokojivého nálezu mŕtveho dieťaťa v areáli závodu, ďalej film *Citlivý človek* (r. Tomáš Klein) – temnú grotesknú drámu z odvrátenej strany života, *Svetloplachosť* (r. Ivan Ostrochovský, Pavol Pekarčík) – príbeh chlapca, ktorého svet sa zredukoval na kryt v podobe niekoľkých

staníc metra v Charkove a *Brutální vedro* (r. Albert Hospodářský) – príbeh mladého muža, ktorého pozve kamarát na chatu, zatiaľ čo vesmírom sa rúti úlomok Slnka. Premiérami sú samozrejme aj výbery študentských filmov VŠMU a AKU Banská Bystrica.

Aké tituly sa stretnú v súťaži dokumentárnych filmov?

Súťaž Cinetamik.doc je venovaná slovenským dokumentom, ktoré mali premiéru od októbra 2022 do septembra 2023. Samozrejme, dávame prednosť filmom, ktoré budú mať na Cinematiku slovenskú premiéru – sú štyri: *Pravda je to najdôležitejšie* (r. Maroš Brázda) – filmársky veľmi kultivovaný portrét nestora slovenskej kinematografie, Eduarda Grečnera, *Andy Warhol – Americký sen* (r. Ľubomír Ján Slivka) – komplexný film o jednej z najväčších osobností svetového výtvarného umenia, *Šťastný človek* (r. Soňa G. Lutherová) – o tranzícii ženy s dvomi deťmi na muža a *Všetci ľudia budú bratia* (r. Robert Kirchhoff) – detailný portrét osobnosti a zároveň fenoménu československej histórie Alexandra Dubčeka s aktuálnymi presahmi do súčasnosti. Ďalej premietneme dokumenty *Veľký kaňon* (r. Pavol Barabáš) – sugestívny príbeh skupiny vodákov splavujúcich tie najdivokejšie rieky sveta, *Čo ste urobili Rusom?* (r. Jana Bučka Kovalčíková) – film sleduje aktivity humanitárnej organizácie počas vojnového konfliktu na Ukrajine, *Územie fantázie* (r. Paula Malárová) – úvaha o chápaní vojny v čase mieru a *Turnus* (r. Jaro Vojtek) – sledujúci cesty Slovákov za prácou do zahraničia. Filmy bude posudzovať trojčlenná porota, v ktorej sú filmový scenárista, režisér a kurátor Joshua Jádi (Nemecko), filmový producent a zakladateľ rôznych iniciatív dokumentárneho filmu Adam Papliński (Poľsko) a strihač a producent Patrik Pašš.

Tradične je tu aj súťažná sekcia Meeting Point Europe. Zostavovali ste ju podľa rovnakého kľúča ako v minulosti?

Koncept sa už niekoľko rokov nemení: festival má k dispozícii panel európskych filmových kritikov a festivalových kurátorov (aktuálne ich je 17 zo 17 krajín), panel hlasuje o najlepšom európskom filme minulého roka. Festival z hlasovania zostaví rebríček a film, ktorý získal najviac bodov, získava hlavnú cenu Meeting Point Europe. Výsledky hlasovania sú často prekvapivé, v konečnom výbere sa objavujú filmy renomovaných filmárov vedľa debutov a filmy rôznych žánrov a koncepcií, ale vo výsledku

Svetloplachosť —

ide o plastický obraz súčasného európskeho filmu. Úprimne, snažili sme sa vymyslieť iný koncept, ale na nič lepšieho sme doteraz neprišli. V súťaži bude 8 filmov: *Karaoke blues* (r. Aki Kaurismäki) – fínska komediálna dráma jedného z guruov európskeho nezávislého filmu, *Duchovia Inisherinu* (r. Martin McDonagh) – írsky príbeh dvoch rôznych priateľov s vynikajúcim Colinom Farrellom v úlohe prostoduchého Pádraica, *Afire* (r. Christian Petzold) – nemecká vzťahová dráma odohrávajúca sa počas idyllickej dovolenky, *Falcon Lake* (r. Charlotte Le Bon) – kanadsko-francúzka dráma o dospievaní a o vzťahu medzi mladým chlapcom a o trochu starším dievčaťom, *20 000 druhov včiel* (r. Estibaliz Urresola Solaguren) – španielsky príbeh skúmania identity osemročného dievčaťa na prázdninách, *Enys Men* (r. Mark Jenkin) britský minimalistický horor odohrávajúci sa na pustom ostrove, *Psy* (r. Kamal Lazraq) – francúzsky krimi príbeh otca a syna a následky ich nepodareného únosu a *Bezpečné miesto* (r. Juraj Lerotić) – chorvátsky príbeh rodiny, ktorá sa musí vyrovať s pokusom o samovraždu.

Na aké tituly sa môžu diváci tešiť v sekcii Cesty slávy a Výber umeleckého riaditeľa?

Cesty slávy sú, ako napovedá názov, venované oceneným filmom z veľkých festivalov, uvedieme v nich celkom 7 filmov, za všetky spomeniem aspoň niektoré: *Anatómia pádu* (r. Justine Triet) – víťazný film tohtoročného Cannes, príbeh ženy obvinenej z vraždy manžela, *Minulé životy* (r. Celine Song) – o dvoch priateľoch, ktorých po rokoch znovu spojí osud, alebo *As Bestas* (r. Rodrigo Sorogoyen) – o manželoch, ktorí sa presťahovali do odľahlej časti Španielska, aby začali nový život, ale čaká ich xenofóbia a nevráživosť dedičanov.

Výber umeleckého riaditeľa si kladie za cieľ uviesť filmy s pozitívnym posolstvom, ale keďže kvalitných komédií jednoducho nie je dosť, vo výbere sa objavia aj vážnejšie tituly. Za všetky uvediem aspoň tie pozitívne: *Perfektné dni* (r. Wim Wenders) – skvelý minimalistický film o upratovačovi toaliet v Tokiu, ktorý žije spokojným životom, kým doň nevtrhne jeho neter, čo ušla z domu, *Skúsenosti lásky* (r. Ann Sirot a Raphaël Balboni) – výborná komédia o manželoch v strednom veku a zaručenom prostriedku ako otehotnieť, *The Miracle Club* (r. Thaddeus O'Sullivan) – jemná komédia o skupine žien a ich návšteve Lúrd a pre skutočných cinefilov krátkometrážny western Pedra Almodóvara *Strange Way of Life*.

Čo ďalšie festival ponúkne?

Napríklad v sekcii DokMa, venovanej súčasným dokumentárnym filmom, uvedieme 5 titulov. Spomeniem portrét špičkového švédskeho diplomata Hansa Blixa, ktorý zohral významnú úlohu pred a počas vojny v Iraku, *Blix not Bombs* (r. Greta Stocklassa), príbeh študentky a jej vzdialenej lásky a zároveň intenzívny pohľad na drastické zmeny, ktorými prechádza India, *A Night of Knowing Nothing* (r. Payal Kapadia), alebo film zostavený z archívnych záberov kameramana sprevádzajúceho Tita na jeho zahraničných cestách *Non-Aligned: Scenes from the Labudović Reels* (r. Mila Turajlić). V ďalších festivalových premietacích priestoroch (Elektrárňa, Kúpele, Kinematograf, Arta) uvedieme v rámci sekcii *Other Spaces* 18 filmov, napríklad dokument *Svět podle Muchy* (r. Roman Vávra) – dokument o Alfonzovi Muchovi a jeho synovi Jiřim, ktorý uvedie vnuk Alfonza Muchu, John Mucha. A samozrejme chystáme koncerty, výstavy, debaty, skrátka šesť dní naplnených výbornými filmami a intenzívnymi zážitkami. ◀

Novinkou CINEDU budú ocenenia

Bigman —

Piaty ročník Medzinárodného festivalu filmov pre deti a mládež CINEDU sa uskutoční od 18. do 29. septembra v MsKS Nové Mesto nad Váhom, ktoré je spolu s Kinom Považan jeho spoluorganizátorom. „Tradične svojim mladým divákovi predstaví bohatý výber kvalitnej a rôznorodej dramaturgie celovečerných hraných, dokumentárnych a animovaných filmov, ktoré prináša v exkluzívnej slovenskej premiére,“ píše organizátor. Novým producentom festivalu je Maroš Brojo, bývalý umelecký riaditeľ žilinského Fest Anča.

„Máme veľkú radosť z toho, že sme svedkami postupného narastania záujmu o prvý a doposiaľ jediný slovenský Filmový festival pre deti a mládež CINEDU nielen zo strany divákov, ale aj zo strany nových podporovateľov a filmových profesionálov,“ povedala Ľudmila Cviková, riaditeľka festivalu, ktorý je prvou takouto platformou špecializovanou výlučne na mladého diváka. Program festivalu je rozdelený do dvoch vekových kategórií Kids (6 – 12 rokov) a Teens (13 – mladí dospelí). Novinkou piateho ročníka sú ocenenia detskú a mládežnícku porotou a tiež Cena diváka v oboch kategóriách.

Medzi filmami, ktoré diváci na CINEDUvidia, je napríklad nórska komediálna dráma *Dancing Queen*

(r. Aurora Langaas Gossé), ktorá mala premiéru na Berlínale a z MFF Zlín si v lete odniesla Zlatú črievičku za najlepší celovečerný film pre deti. Hrdinkou filmu je dvanásťročná Mina, ktorej ani mierna nadváha a silné dioptrie nezabránia v tom, aby sa pokúsila získať srdce nového spolužiaka – populárneho hiphopového tanečníka. Švajčiarska snímka *Girl Gang* (r. Susanne Regina Meures), ktorá sa hrdí nomináciou na cenu za najlepší európsky dokument, rozpráva príbeh berlínskej influencerky – štrnásťročnej Leonie a je obrazom dnešných tínedžerov aj temných stránok slávy. CINEDU uvedie aj holandský film *Bigman* (r. Camiel Schouwenaar). Vlní si z festivalu v Zlíne odniesol Zvláštne uznanie ekumenickej poroty. Rozpráva príbeh talentovaného futbalistu Dylana, ktorý sa svojho sna nevzdá ani po ťažkej nehode. Festival premietne aj to najlepšie z tohtoročného Fest Anča a v domácej predpremiére uvedie česko-slovenský animovaný film *Tonko, Slávka a kúzelné svetlo* (r. Filip Pošivač), ktorý si v júni z prestížneho festivalu v Annecy odniesol Cenu poroty. Ďalšie informácie zverejní festival začiatkom septembra. ◀

— mak —

Ako vytvoriť úspešný film pre deti a mládež?

Konferenciu a workshop s týmto názvom pripravujú v novootvorenom Kultúrno-kreatívnom centre Hviezda v Trenčíne. „Nadviazali sme spoluprácu s KKC Hviezda v Trenčíne a s jeho dramaturgom Antonom Šulíkom, s ktorým spoločne vyvíjame workshop pre mladých slovenských filmárov: Ako vytvoriť úspešný film pre deti a mládež. Workshop je jednou z prvých iniciatív, ktorej zámerom je podpora filmového priemyslu pre tento špecifický filmový žáner – detský a mládežnícky film – na Slovensku,“ povedala Ľudmila Cviková, riaditeľka filmového festivalu pre deti a mládež CINEDU, ktorý sa koná od 18. do 29. septembra v Novom Meste nad Váhom.

Práve 29. septembra o 9:00 nadviaže na festival trenčianska konferencia a workshop, ktoré privítajú medzinárodnú zostavu hostí. Príde napríklad Renate Zylla, ktorá na Berlínale pôsobila ako riaditeľka Kinderfilmfestu, ktorý sa neskôr pretransformoval do festivalovej sekcie Generation. Medzi hosťami bude aj český producent a režisér Petr Oukropec podpísaný aj pod filmami *Modrý tiger* (2012) či *Martin a tajomstvo lesa* (2021). Zo slovenských tvorcov filmov a seriálov pre deti a mládež prídu napríklad producentka Katarína Krnáčová, pedagóg a scenárista Marek Leščák či režisérka a scenáristka Vanda Raýmanová.

Po konferencii sa bude konať workshop, ktorého účastníci budú s lektormi pracovať v menších skupinách a „riešiť svoje podnety na témy ako napísať scenár pre úspešný film pre deti, ako vyprodukovať úspešný film, ako byť úspešným filmárom pre deti a mládež,“ uviedli organizátori. Účast' je bezplatná, prihlásiť sa treba do 10. 9. na hviezda@trencin.sk alebo na telefónnom čísle 0911046629.

KKC Hviezda sídli v centre Trenčína v budove, v ktorej kedysi premietalo Kino Hviezda. „Po 15 rokoch dostala táto národná kultúrna pamiatka nový šat, ale aj novú funkcionálnu. Trenčanom sa otvoria novo zrekonštruované priestory 83-ročného architektonického skvostu – funkcionalistickej Hviezdy. Preto je na mieste vytvoriť reprezentatívnu ponuku pre jednotlivé kultúrno-umelecké žánre, ktoré do Hviezdy pozývame,“ povedal dramaturg KKC Hviezda Anton Šulík. Návštevníkov čakajú koncerty, divadelné predstavenia, filmové projekcie, prednášky či workshopy, pričom ambíciou je dať priestor tak trenčianskym umelcom, ako aj umelcom z rôznych kútov Slovenska či zo zahraničia. Hviezdu otvorí 15. septembra a jej program nájdete na www.hviezda.eu. ◀

— mak —

Benátky uvedú Vysvetlenie na všetko aj Svetloplachosť

Svetloplachosť —

V hlavnej súťaži benátskeho festivalu, ktorý sa koná od 30. 8. do 9. 9. sa predstavia novinky tvorcov ako Nikolaj Arcel, Luc Besson, Sofia Coppola, Bradley Cooper, Ava DuVernay, David Fincher, Agnieszka Holland, Yorgos Lanthimos či Pablo Larraín. Zastúpenie v Benátkach bude mať aj Slovensko.

V sekcii Horizonty sa bude o cenu uchádzať maďarsko-slovenská dráma maďarského režiséra Gábora Reiszsa *Vysvetlenie na všetko*, ktorá vznikla v maďarsko-slovenskej koprodukcii. Slovenským koproducentom filmu je MPhilms. Ide v poradí o tretiu Reiszovu celovečernú snímku. Jeho najnovší autorský projekt rozpráva o jednej nepodarenej maturite. Prerastie do škandálu, na pozadí ktorého film vypovedá o nacionalizme a nezmyslene rozdeľnej spoločnosti.

Mimo oficiálneho programu Benátok, v paralelnej sekcii Autorské dni, uvedú vo svetovej premiére film Ivana Ostrochovského a Pavla Pekarčíka *Svetloplachosť*. Jeho protagonistov aj príbeh našli tvorcovia v charkovskom metre. „Keď sme tam s Ivanom Ostrochovským prišli, prebývalo tam zhruba 1 500 ľudí, čiže už sa v priestore stanice dalo pomerne pohodlne spať. Záchodov bolo osem – to bolo na ten

počet ľudí menej pohodlné. Keď sme odtiaľ niekedy v polovici júna 2022 odchádzali, bolo v metre stále 200 až 300 ľudí,“ prezradil v januári v rozhovore vo *Film.sk* Pavol Pekarčík.

„Hlavným hrdinom je dvanásťročný chlapec Nikita. Pozorujeme jeho život, peripetie a hádam aj náznak nejakého vzťahu. Vo filme bude vidno, že detstvo a bezstarostnosť sa nedajú zastaviť. Deti nepozorujú vývoj na fronte. Aj keď ich strašia explózie prenikajúce do metra, obavy sa o chvíľku rozplynú a začína sa naháňačka, skrývačka či hra, kto dlhšie vydrží nezasmiať sa. To, samozrejme, neznamená, že si so sebou nenesú nejaký typ traumy,“ dodal.

Mimo súťaže v Benátkach premietnu novinky režisérovi ako Harmony Korine, Roman Polanski, Richard Linklater, Quentin Dupieux, Wes Anderson či Woody Allen. Premiéru tu bude mať aj posledný film režiséra Williama Friedkina *The Caine Mutiny Court-Martial*. Friedkin, ktorý má na konte snímky ako *Francúzsky spojka* (1971) či *Vyháňač diabla* (1973) zomrel 7. augusta vo veku nedožitých 87 rokov. Benátsky festival ho pripomenie aj v sekcii Venice Classics reštaurovanou verziou *Vyháňača diabla*. ◀

— mak —

KADU uvedie aj najlepší film všetkých čias

Prednášky renomovanej britskej profesorky a šéfredaktorky časopisu *Studies in Eastern European Cinema* Ewy Mazierskej a rumunskej teoretičky, pedagogičky a členky riadiaceho výboru Európskej siete filmových a mediálnych štúdií NECS Andrey Virginás, projekcia filmu režisérky Chantal Akermanovej *Jeanne Dielmanová, Obchodné nábrevie 23, 1080 Brusel* (1975), ktorý hlasovanie vyše 1600 odborníkov vlní vynieslo na čelo rebríčka najlepších filmov všetkých čias mesačníka *The Sight and Sound*, či premietanie snímky *Katalin Varga* (2009) britského režiséra Petra Stricklanda za jeho osobnej účasti... To je len niekoľko z lákadiel programu 10. ročníka seminára KADU – Kabinetu audiovizuálnych divadelných umení, ktorý sa bude konať od 9. do 11. 10. v kinosálach na FTF VŠMU na Svoradovej 2/A v Bratislave. Premietat sa budú aj *Zbehovia a pútnici* (1968) Juraja Jakubiska či *Muž, ktorý luže* (1968) v réžii Alaina Robbe-Grilleta.

„Jubilejný 10. ročník seminára KADU vzniká v spolupráci s pracovnicami Oddelenia vedy a výskumu Slovenského filmového ústavu a zároveň Ústavu divadelnej a filmovej vedy CVU SAV a jeho cieľom je prepojiť aktuálne poznatky o filme ako médiu pamäte na Slovensku a v zahraničí,“ uviedli orga-

nizátorky seminára, ktorý je takisto venovaný 60. výročiu vzniku Slovenského filmového ústavu ako kľúčovej inštitúcie archivujúcej, reštaurujúcej, sprístupňujúcej a popularizujúcej slovenské filmové dedičstvo prostredníctvom svojich rozmanitých aktivít a funkcií. Výročie SFÚ pripomenie napríklad panelová diskusia *Filmový ústav, archív a kánon*, na ktorej sa zúčastnia Ewa Mazierska, riaditeľ pražského Národného filmového archívu Michal Bregant, riaditeľ Národného kinematografického centra SFÚ Rastislav Steranka, filmový teoretik a historik Martin Kaňuch a filmová historička Petra Hanáková. Kompletný program podujatia nájdete na www.kadu.sk. ◀

— red —

Upokojí sa rozbúrené audiovizuálne prostredie?

Rada Audiovizuálneho fondu na svojom ôsmom tohtoročnom zasadnutí 4. augusta odvolala riaditeľa fondu Petra Badača, ktorý bol do funkcie zvolený 18. januára 2023. Riadením AVF je tak až do voľby nového riaditeľa alebo riaditeľky poverený nový predseda Rady AVF, programový riaditeľ RTVS Vincent Štofanič. Následne 14. augusta vypísala rada výzvu na predkladanie prihlášok na kandidátov na funkciu riaditeľa/riaditeľky s uzávierkou 29. septembra.

Koncom júla zverejnilo ministerstvo kultúry informáciu, že Silvia Hroncová odvolala z funkcie člena a predsedu Rady Audiovizuálneho fondu Dušana Zbudilu: „K odvolaniu pristúpila po zoznamení sa s výsledkami kontrolnej činnosti Dozornej komisie Audiovizuálneho fondu, ktoré upozorňovali na porušenia zákona o Audiovizuálnom fonde. Zároveň do funkcie členky rady menovala Ivanu Malákovú, generálnu riaditeľku sekcie médií, audiovizie a autorského práva Ministerstva kultúry SR a doterajšiu členku Dozornej komisie AVF. Ivana Maláková sa zároveň vzdala členstva v Dozornej komisii fondu.“

Dozorná komisia, ktorá na základe prijatých podnetov prešetrovala konanie riaditeľa a Rady AVF, na svojom zasadnutí 17. a 19. 7. okrem iného konštatovala, že riaditeľ AVF nedodrжал zákonnú lehotu na zaslanie návrhu zmluvy dvom podporeným subjektom a tiež, že „pri uzatváraní zmluvy o spolupráci pri realizácii projektu ‚Marché du film, Cannes 2023‘ so Slovenským filmovým ústavom (...) konal v mene fondu nad rámec poverenia radou, a teda v rozpore s ustanovením § 13 ods. 1 zákona o fonde“, a zároveň, že v tomto prípade „rada pod vedením predsedu rady nekonala v súlade s ustanovením § 4 ods. 1 zákona o fonde.“ Riaditeľ totiž o pripravovanej zmluve, uzatváraní na sumu 20 000 eur, radu iba informoval, hoci bez jej súhlasu môže uzatvárať zmluvy len do výšky 15 000 eur. Rada na základe pochybenia riaditeľa fondu, ale aj predsedu rady Zbudilu zmluvu len zobrala na vedomie, namiesto toho, aby súhlas s jej podpísaním odhlasovala.

Bývalá členka dozornej komisie Maláková, podpísaná pod týmito konštatovaniami, v rade nahradila odvolaného Zbudilu. Členka rady Jelena Paštéková na základe zistení dozornej komisie podala návrh na odvolanie Petra Badača podľa § 15 ods. 2 písm. c) zákona o fonde. Návrh na odvolanie v písomnej podobe dostali všetci členovia rady dopredu. Na rokovaní sa s návrhom na odvolanie stotožnilo šesť členov rady, dvaja sa hlasovania zdržali. Nikto nebol proti. Ak rada konštatuje porušenie zákona, je povinná riaditeľa odvolať.

(Ne)možná diskusia?

Reakcie na odvolanie prišli rýchlo. Na webe časopisu *Kapitál* vyšiel 9. 8. text, ktorý iniciovalo 11 zakladajú-

cich členov vznikajúcej Asociácie slovenského dokumentárneho filmu. Podpísalo ho viac ako 60 profesionálov pôsobiach v audiovizii. Signatári upozorňujú, že zaslané podnety a postup orgánov fondu aj ministerky kultúry vzbudzujú dojem účelovosti. Hlasovanie Ivany Malákovovej ako novej členky rady zasa mohlo porušiť ustanovenie Etického kódexu AVF o nestrannosti. Signatári žiadajú orgány AVF, aby transparentne informovali „o pozadí vzniku vyššie opísanej situácie a návrhoch riešenia tejto krízy.“ Pod textom sa – popri iných komentároch, vrátane reakcie bývalého riaditeľa Martina Šmatláka – objavila 15. 8. aj rozsiahla anonymná analýza, podľa ktorej je odvolanie riaditeľa AVF z procesného hľadiska právne sporné: menovanie Malákovovej do Rady AVF ministerkou bezprostredne po odvolaní Zbudilu, a nie na základe návrhov osôb pôsobiach v audiovizii, nemuselo byť v súlade so zákonom. (Pozn. red. – Odvolaný Dušan Zbudila bol členom rady, ktorého vymenováva minister.)

O dva dni neskôr vydalo prezídium Slovenskej filmovej a televíznej akadémie (SFTA) stanovisko, v ktorom vyjadrilo znepokojenie nad situáciou okolo AVF. „Výrazná polarizácia názorov časti odbornej verejnosti ani anonymné vyjadrenia či osobné útoky na verejných platformách nie sú cestou k riešeniu aktuálnej situácie,“ píše sa v ňom. „Ak má ktokoľvek dôkazy o porušení zákonov, jeho povinnosťou je podniknúť potrebné právne kroky a pod svojím menom podať podnet na príslušné orgány. Veríme, že čoskoro budú známe ďalšie objektívne fakty – od dôslednej analýzy ekonomickej situácie v AVF až po konanie jeho orgánov a Ministerstva kultúry SR.“ Zároveň prezídium SFTA uviedlo, že nomináciu Ivany Malákovovej ministerke „preukázateľne navrhol Slovenský filmový ústav (SFÚ) a pani ministerka si ju osvojila“, i to, že „prezídium SFTA je pripravené poskytnúť (...) súčinnosť a vytvorí spoločný priestor pre všetky profesijné združenia na ich vzájomnú diskusiu.“

Vývoj záväzkov AVF

Na pozadí celého sporu o odvolávanie sú – už aj verejne komunikované – výroky bývalého riaditeľa Badača, že AVF má záväzky, ktoré nie je schopný splácať v stanovených termínoch (*Pravda*, 14. 8.). AVF sa voči týmto výrokom rázne ohradil, neskôr svoje stanovisko na žia-

dosť časti rady revidoval a zjemnil: tvrdenia o platobnej nespôsobilosti AVF sa k 18. augustu nepotvrdili.

AVF od roku 2017 používa systém „cash flow“, ktorý podľa bývalého riaditeľa Martina Šmatláka fungoval tak, že pri podpore produkcie fond „prijal rozhodnutie k celej sume a tú postupne ‚uvolňoval‘ žiadateľovi jednak dodatkami k zmluve a jednak splátkami podľa zmluvy.“ Pri takomto systéme je podstatné priebežne sledovať tok hotovosti – teda disponibilné finančné prostriedky na dotačnom účte, úhrady z toho účtu a predpokladané príjmy na účet fondu. Zavedením systému postupného vyplácania dotácií podľa Šmatláka „fond vyšiel v ústrety najmä producentom, ktorých projekty tvoria najväčší podiel na dlhodobých záväzkoch fondu, keďže pri produkcii filmov ide zväčša o najdrahšie a najdlhobehjšie projekty.“ Šmatlák uviedol, že producenti prístup fondu privítali a nikto doteraz voči nemu nič nenamietal. Ani externé kontrolné orgány, ktoré fond navštívili. „Pri takomto systéme účtovne vstupuje do záväzkov celá suma podpory v tom mesiaci, keď je prijaté rozhodnutie. Následne sa zo záväzkov tá suma vždy postupne odúčtuje pri jednotlivých splátkach. To znamená, že definitívne sa záväzky na takto podporený projekt odúčtujú až po predložení vyúčtovania, keď sa uhradí záverečná splátka,“ povedal Šmatlák pre *Film.sk*.

Hoci Peter Badač o používaní tohto systému vedel, na niektoré aspekty jeho fungovania podľa svojich slov prišiel až niekoľko mesiacov po nástupe do funkcie: „Tak to bolo aj s platobnou neschopnosťou, na ktorú som prišiel začiatkom mája, nakoľko som o tejto téme nedostal od svojho predchodcu žiadne inštrukcie, aj keď o potenciálnom probléme asi vedel,“ povedal pre *Film.sk*. „O situácii som informoval predsedu rady, následne sme mali stretnutie s ministerkou Hroncovou. Informoval som aj Radu AVF na jej zasadnutiach v máji a júni, ale z jej strany tu nebola vôľa sa o tejto problematike so mnou baviť. Predložené materiály spochybňovali, dávali mi ich prepracovať. Nechcel som informovať odbornú verejnosť skôr, ako budem informovať radu, ale nakoľko sa stretnutie s radou a dozornou komisiou niekoľkokrát presúvalo, 31.7. som sa rozhodol o situácii informovať na webovom sídle fondu.“

Martin Šmatlák tvrdí, že na fungovanie systému Petra Badača upozorňoval a že mu odporúčal, „nech si vytvorí taký systém priebežného sledovania cash flow, aký mu najlepšie bude vyhovovať.“ (...) Na vytvorenie takého nástroja nepotrebuje súhlas rady ani dozornej komisie, lebo je to v princípe informačný nástroj pre rozhodovanie riaditeľa, a nie vnútorný predpis, ktorý musí schváliť rada.“ K dočasnému vyčerpaniu finančných prostriedkov na dotačnom účte fondu podľa Šmatláka došlo aj preto, lebo sa po Badačovom nástupe neurobila analýza záväzkov a úhrad, ktoré z tých záväzkov vyplývajú – a to tak, aby sa tieto záväzky a úhrady rozložili do konkrétného času. „Samozrejme, stav záväzkov sa v priebehu roka mení podľa toho, ako fond uzatvára zmluvy a vypláca splátky prijímateľom. Pre účtovnú závierku je dôležitý stav týchto záväzkov ku koncu roka, aby fond vedel, aké záväzky si prenáša do budúcich období,“ povedal Šmatlák.

Z prehľadu vývoja záväzkov AVF z podpornej činnosti, v ktorom sú zohľadnené zmluvy aj rozhodnutia

a ktorý dal Martin Šmatlák *Film.sk* k nahliadnutiu, podľa neho „vyplýva, že celková výška záväzkov fondu k 31. 12. príslušného roka v období 2017 – 2021 bola relatívne vyrovnaná a oscillovala okolo dlhodobého priemeru. Priemerný medzročný nárast týchto záväzkov v rokoch 2018 – 2022 je iba 0,31 %. Navyše, záväzky fondu z podpornej činnosti sa k 31. 12. 2022 citelne znížili a v prvom polroku 2023 zase výrazne stúpli (stav k 30. 6. 2023). V tom náraste v prvom polroku 2023 boli zahrnuté aj záväzky z výzvy 7/2022, ale to nie je nič výnimočné, lebo komisie k výzve 7 zväčša uzatvárajú svoje hodnotenia až na prelome rokov.“

No kým v rokoch 2017 – 2021 boli všetky rozhodnutia riaditeľa o žiadostiach z výziev na produkciu, zverejnených v druhej polovici roku, podpísané riaditeľom do konca príslušného roku, rozhodnutia o podpore projektov z výzvy 7/2022 Martin Šmatlák podpísal výnimočne až 3. januára 2023. Zmluvy so žiadateľmi podporenými v tejto výzve však už uzatváral Peter Badač, ktorý v prípade viacerých projektov zazmluvnil vyplatenie 90 % pridelenej sumy už v roku 2023.

Smerom k dlhobehj udržateľnosti podpornej činnosti fondu

Rada AVF na svojom 9. zasadnutí 22. 8. napokon zverejnila aj niektoré výsledky finančnej kontroly, ktorá prebehla po Badačovom odvolaní. Jej predseda Vincent Štofanič informoval, že fond v roku 2023 čakajú záväzky v hodnote 5 060 000 eur; z toho viac ako 4 milióny eur bude v roku 2023 aj vyplatených. Záväzky vo výške zhruba 1 milión eur by sa mali po individuálnych rokovaniach s prijímateľmi podpory presunúť do roku 2024. Rada rozhodla aj „o použití 5 % z celkovej sumy príjmov na podporu audiovizuálneho priemyslu mimoriadne v roku 2023 aj za rok 2023 na prevádzku a zároveň o použití časti týchto prostriedkov (300 tis. eur) na úhradu záväzkov z podpornej činnosti na podporu audiovizuálnej kultúry. A zároveň rada rozhodla v roku 2023 aj za rok 2023 o použití 5 % z celkovej sumy príjmov na podporu audiovizuálnej kultúry a príspevkov od prispievateľov na úhradu záväzkov z podpornej činnosti na podporu audiovizuálnej kultúry (450 tis. eur).“ Taktiež poverila predsedu rady, vykonávajúceho postavenie riaditeľa fondu, prípravou súboru opatrení na zlepšenie finančného riadenia fondu najmä vo forme návrhu zmien v zmluvách o poskytovaní dotácií, vnútorného predpisu o finančnom riadení fondu, návrhu súboru údajov o stave jeho financií, ktorými sa zároveň zjednoduší finančná kontrola AVF.

Vôľu stabilizovať a ozdraviť finančné fungovanie AVF, ale aj upokojiť rozbúrené audiovizuálne prostredie na 9. zasadnutí rady naznačovali nielen jednomyselne prijaté uznesenia, ale aj ochota rady diskutovať s profesijnými asociáciami a s odbornou verejnosťou. Či sa na diskusiu využije priestor, vytvorený prezídiom SFTA, ktoré zástupcov fondu a profesijných združení pozvalo na stretnutie 7. septembra, v čase uzávierky *Film.sk* ešte nebolo možné s istotou povedať. ◀

— text: Mária Ferenčuhová, Barbora Nemčeková —
foto: archív SFÚ/Vladimír Vavrek
— z nakrúcania Uhla pohľadu (1984) —

Ako sa pracuje v audiovizíii?

Nestabilita, neistota a podhodnotenie autorskej práce

Systém fungovania slovenskej audiovizie sa za posledné viac než desaťročie aj vďaka mechanizmom podpory Audiovizuálneho fondu či zmluvy medzi ministerstvom kultúry a RTVS zdal nastavený veľmi dobre, dokonca zatiaľ najlepšie v ére samostatného Slovenska. Pôvodná tvorba slovenských autoriek a autorov má úspechy na festivaloch, čoraz častejšie vznikajú aj divácky atraktívne domáce filmy pre kiná. Komerčné televízie nepretržite vyrábajú seriály a k seriálovej hranej tvorbe hojne prispieva aj verejnoprávna RTVS. V zdanlivo fungujúcom súkolí však za najkratší koniec často ťahajú autorky a autori scenárov, režisérky a režiséri filmov, kreatívni producenti a producentky alebo dramaturgičky rozpracovaných projektov.

— Pritom bez autorov a autoriek, ich nápadov a kreatívnych riešení pri tvorbe audiovizuálnych diel by domáca tvorba neexistovala. Ich jednotlivé hlasy obyčajne vôbec nepočuť alebo zanikajú v pretlaku iných informácií a aj tie hlasy, ktoré vďaka úspechom diel zaznievajú, len zriedka hovoria o okolnostiach, za akých autorky a autori pracujú.

Prieskum pracovných podmienok

— Pokúsili sme sa preto širšie pozrieť na podmienky, v akých tvoria a s čím sa bežne potýkajú, a zozbierali sme niektoré opakujúce sa skúsenosti. V júli 2023 sme formou dotazníka realizovali prieskum, pozostávajúci z otázok zameraných na oblasť, v ktorej autori a autorky pôsobia, na typ ich prevažujúcich pracovnoprávných vzťahov, na férovosť ich ohodnotenia, frekvenciu neplatenej práce, na plnenie záväzkov vyplývajúcich zo zmlúv, ale aj na ich prípadné členstvo v profesijných združeniach alebo v autorských spoločnostiach, ktorých cieľom je, okrem iného, obhajovať ich záujmy. V druhej časti dotazníka sme sa pokúsili zozbierať ich konkrétne pracovné skúsenosti, a vyzvali sme ich, aby charakterizovali podmienky, v akých pracujú, a v prípade, že majú aj skúsenosti s prácou v zahraničí, aby domáce audiovizuálne prostredie s tým zahraničným porovnali.

— Do prieskumu sa zapojilo 60 respondentiek a respondentov. Odpovede v ženskom rode tvorili takmer 57 % z celkového počtu odpovedí, v mužskom rode odpovedalo 25 % respondentov a vyše 18 % tvorili odpovede formulované tak, že sa z nich rod nedal určiť. Dotazník neskúmal vekový profil respondentiek a respondentov, ani roky ich praxe v audiovizíii, no až 45 % z nich uviedlo svoju emailovú adresu a zverejnilo tak pred nami svoju totožnosť. Sú medzi nimi čerstvé absolventky a absolventi filmových škôl, festivalovo úspešní filmári a filmárky aj zabehnuté filmové profesionálky a profesionáli s viac ako pätnásťročnou skúsenosťou. Viac ako polovica odpovedajúcich uviedla, že pracuje na režisérskej (56,7 %) a/alebo scenáristickej (55 %) pozícii, 26,7 % sa venuje (aj) dramaturgii. Kreatívnu produkciu sa živí 20 % odpovedajúcich. Najviac, 35 % odpovedajúcich, sa identifikuje ako autor/autorka dokumentárnych diel, 15 % ako autor/autorka hraných diel a 6,7 % ako autor/ka animovaných diel. Výrazná väčšina odpovedajúcich uviedla, že ich príjem pochádza prevažne z autorských zmlúv (71,7 %). Ďalší kombinujú tieto zmluvy s prácou na živnosť alebo prácou pre vlastnú s.r.o. Len desatina odpovedajúcich uvádza ako primárny zdroj príjmov zamestnanecký vzťah v oblasti kultúry alebo umeleckého školstva, a len 3,3 % uvádza ako primárny zdroj príjmov zamestnanecký vzťah v celkom inej oblasti, než je kultúra.

— Dotazníkom sme sa usilovali osloviť jednak autorov a autorky nekomerčných audiovizuálnych projektov, ale aj tých a tie, čo pracujú prevažne pre komerčné produkčné subjekty. Aj keď v komerčnej sfére je, prirodze-

ne, finančné ohodnotenie autorskej práce vyššie, kým pri umeleckých projektoch sa na honoráre často vyčleňujú len malé čiastky, takmer vo všetkých odpovediach sa popri výhodách (kreatívna sloboda, možnosť ponúkať/realizovať vlastné námety) objavili aj zmienky o strese z finančnej neistoty.

Na voľnej nohe

— Keď pandémia ochromila kreatívny priemysel, prvýkrát sa vo verejnom priestore otvorila aj otázka socioekonomickej nestability vyplývajúcej z práce v audiovizíii. Ukázalo sa, že audiovizuálny priemysel zďaleka netvorí len autorské profesie, ale pracuje v ňom aj množstvo ďalších osôb, ktoré svoje činnosti fakturujú a sú priamo odkázané na vopred naplánovanú výrobu. No vyvstali aj iné problémy. Vzhľadom na nepravidelné vyplácanie odmien niektoré autorky a autori prepadli okami siete pandemickej pomoci, napríklad vtedy, ak práve čakali na vyplatenie honorárov za prácu, ktorú odovzdali už v predošlom roku. Až 73,3 % odpovedajúcich v našom dotazníku uviedlo, že im objednávateľ za prácu už niekedy nezaplatil alebo o vyplatenie odmien museli opakovane žiadať; až 18,4 % z nich malo túto skúsenosť často alebo pravidelne.

— Z hľadiska daňovej a odvodovej povinnosti sa pritom autorská práca „na voľnej nohe“ môže javiť ako výhodná: daňovníci si z príjmov zo zmlúv uzavretých podľa autorského zákona môžu odpisovať paušálne výdavky vo výške 60 % zarobenej sumy a povinnosť platiť minimálne odvody do sociálnej poisťovne im vzniká až vtedy, ak ich ročný príjem (po odpísaní výdavkov) v predchádzajúcich dvoch rokoch presiahol 12-násobok minimálneho vymeriavacieho základu. Honoráre autorov a autoriek v audiovizíii však – aj vzhľadom na čas strávený prácou na audiovizuálnych projektoch – nebývajú veľmi vysoké. Viaceré odpovede z dotazníka navyše charakterizujú prácu v audiovizíii ako finančne nepredvídateľnú: „Platí úzus, že honorár sa režisérovi vypláca po odvysielaní relácie. Často sa tak stáva, že niečo si odrobíte v lete, ale peniaze prídu až v zime po odvysielaní. Nevyrovnanosť je problémom aj pre daňové priznania. Ak sa v jeden rok nakuuluje väčší príjem, na druhý rok sa platia vysoké odvody a pokiaľ aj ďalší rok nie je taký úspešný, tak ich pomaly niet z čoho platiť,“ píše sa v anonymnej odpovedi. „Pre nestabilné príjmy a neistú budúcnosť práce na voľnej nohe nie sme kredibilnými partnermi pre banku,“ poukazuje respondent/ka aj na ťažkosti pri získavaní hypoték.

— Vzhľadom na nepravidelnosť príjmov z autorskej činnosti tak oslobodenie od odvodovej povinnosti býva vítanou výhodou. Spolu s ňou však na seba autori a autorky berú aj riziko, že im v prípade choroby nevznikne nárok na nemocenskú dávku či v prípade tehotenstva nárok na materské. „Vždy som si platila zdravotné poistenie a dosť dlho aj sociálne,“ hovorí režisérka Barbora Berezňáková. „Vzhľadom na to, koľko človek pri niekoľkoročnej práci

na filme mesačne ‚zarába‘, to nebola zanedbateľná suma. Pred niekoľkými rokmi, v čase, keď som nemala peniaze na nič, som sociálne poistenie škrtila. Šetrila som, kde sa dalo. Verím tomu, že to tak robí veľa freelancerov aj teraz, keďže sú stále v neistote.“

Na nízke autorské honoráre v pomere k množstvu odrobenej práce na filmoch, zvlášť v oblasti menej štedro podporovaného dokumentárneho filmu, a z nich vyplývajúcu finančnú neistotu upozornil už v roku 2021 počas prezentácie svojho projektu pred komisiou AVF dokumentarista Marek Kuboš. Na jeho podnet nadviazala v hodnotiacom príspevku o slovenskom dokumentárnom filme v roku 2021 počas Týždňa slovenského filmu aj filmárka, teoretička a pedagogička Andrea Slováková. Neprimerané množstvo práce vzhľadom na výšku honoráru sa spomína v dotazníku často – či už ide o najmladšiu generáciu režisérov a režisérk, alebo o scenáristov a scenáristky. „Viackrát som sa (...) stretla aj s tým, že producenti stavajú projekt na tom, že doň zavolajú ‚mladých a nádejných‘ tvorcov, čo si už prekladám tak, že honorár (za réžiu) bude podpriemerný a neadekvátny. Na jednej strane oceňujem, že aj mladých a možno menej skúsených ľudí volajú do projektov, na druhej strane si nemyslím, že by sa to malo odraziť aj na honorári, najmä ak očakávajú nadštandardný výkon,“ vyjadrila sa dokumentaristka Dorota Vlnová.

„Producenti si scenáristov predstavujú ako jukebox na nápady a námety, ktoré majú mať v malíčku a sypať ich jeden za druhým na posedenie, lebo to predsa vyštudovali.“

Nedocenení scenáristi, nezaplatené režisérky

„Práca scenáristu je, vzhľadom k celkovému rozpočtu filmu a faktu, že celé financovanie a jeho úspech stojí a padá z veľkej časti na scenároch, nízko ohodnotená,“ uviedol v dotazníku scenárista Jakub Medvecký. Nadväzujú naňho aj ďalšie vyjadrenia: „Dlhodobu mám pocit, že písanie scenárov je v audiovizii na samotnom spodku hierarchie. Honorár nezodpovedá hodinám a všetkým verziám, prepisom, nehovoriac o materiáloch k rôznym programom vývoja. Nie je to dostatočne zaplatená práca pre začínajúce ani pre etablované autorstvo. Popri písaní scenárov musím mať ďalšie zamestnanie, víkendy neexistujú.“ S týmto anonymným výrokom komerčne rešponduje aj skúsenosť scenáristky Barbory Námerovej: „Som vlastne považovaná za úspešnú autorku. Problém je v tom, že síce mám veľa práce a projektov – v podstate som začala už na škole (FAMU) – no honoráre sa odvetdy, a je to už veľmi dávno, nezmenili. Pracujem strašne veľa, bez oddychu, aby som vôbec bola schopná pokryť si základné potreby ako jedlo a bývanie, a aj tak často zažívam stres.(...) Rodinu, keby som ju aj

chcela mať, to si ani neviem predstaviť – ako by som ju užívala?“

V komerčnej sfére situácia často nie je oveľa lepšia: „Producenti si scenáristov predstavujú ako jukebox na nápady a námety, ktoré majú mať v malíčku a sypať ich jeden za druhým na posedenie, lebo to predsa vyštudovali,“ hovorí scenáristka Tereza Olhová. „V praxi je to tak, že scenárista sa musí dennodenne obracať, aby uživil seba alebo svoju rodinu, a je vďačný za každú dobre platenú prácu (tv seriál alebo reklama). Na svoje autorské námety nemá čas ani kapacitu, pretože je v neustálej finančnej tiesni.“ V komerčnej praxi pritom podľa Olhovej neexistujú „výpovedné lehoty, dohoda, ani dostatočné vysvetlenie prípadného zlyhania (ak k nemu vôbec došlo), takže osoby, ktoré pridávajú prácu, človeka bez problému môžu odtrhnúť od pravidelného finančného príjmu v podstate bez varovania a zo dňa na deň.“

Pri realizácii projektov časť práce autori a autorky navyše vykonávajú bez nároku na odmenu. Podľa nášho dotazníka má s neplatenou prácou skúsenosť až 86,7 % odpovedajúcich, z toho 40 % uviedlo, že sa s ňou stretáva pravidelne alebo často. Okrem písania textov pri príprave žiadostí na podporu projektov či príprave PR materiálov sa od autorov a autoriek najčastejšie očakáva neplatená dramaturgická práca. Je, samozrejme, potrebné rozlišovať medzi priateľskou radou či recipročnou dra-

maturgickou konzultáciou projektov, a časovo náročným čítaním verzií scenára či štúdiom pracovnej verzie strihu. No ak sa pozeráme na prostredie, v ktorom je jedným z kľúčových faktorov finančná neistota a nízke honoráre za autorskú prácu, je symptomatické, že dramaturgická práca je považovaná za niečo, čo nie je nutné finančne kompenzovať. Ide pritom o výkon, ktorý si vyžaduje odbornosť, skúsenosti a najmä čas strávený s filmovým materiálom a jeho pripomienkovaním.

„Redukovanie profesií a znižovanie významu dramaturgie som zažila osobne aj pri strate zamestnania dramaturgičky/kreatívnej producentky. V pomere k tomu, ako je táto práca honorovaná, ide o nezmyselne nízky finančný škrť s veľkým dopadom na výsledný tvar. Je to však trend, ktorý sa cca po roku 2010 na Slovensku už len prehľboval. Vo verejnoprávnej televízii je situácia o niečo lepšia, v komerčných televíziách sa dramaturgia často celkom stráca v hierarchii rozhodovania. Zostala len formálne vysoká zodpovednosť voči výsledku bez možnosti zásadnejšieho rozhodovania a rešpektovania nesú-

hlasu. Autorské a dramaturgické slovo má často zanedbateľnú váhu. Je škoda, že odbor dramaturgie, ktorý sa študuje na filmovej aj divadelnej fakulte a produkuje kvalitných ľudí, má v našom prostredí málo významný vplyv, často je nahrádzaný súborom pripomienok kohokoľvek, kto má v ruke text alebo scenár, a autorom a autorkám chýba partnerský vzťah s osobou profesionálne uvažujúcou o dramaturgii,“ hovorí scenáristka a dramaturgička Veronika Kolejáková.

Podmienky slabo zaplatenej alebo nezaplatenej práce dokresluje aj výrok anonimnej režisérky autorských projektov, ktorá je – ako mnoho ďalších – síce vďačná, že má autorskú slobodu a môže si sama vyberať, s kým bude na projekte pracovať, no upozorňuje, že aj táto sloboda má svoju cenu: „Ako režisérka som, paradoxne, vždy posledná, komu sa honorár vypláca, ak vôbec nejaké peniaze zostanú. Kameramani, zvukári, strihači bez honoráru jednoducho nerobia. Ale odo mňa sa očakáva, že svoj honorár znížim pre dobro vecí a projektu.(...) Na druhej strane priznávam, že so všetkým vždy súhlasím, lebo chcem daný film robiť.“

Prekérne autorské a licenčné zmluvy

Práve túžba „robiť film“, zrežirovať vlastný scenár, ktorý už vznikol napríklad s pomocou štipendia z AVF, či vstúpiť do projektu, ktorý realizuje skúsená produkčná spoločnosť alebo vysielala televízia, prípadne finančná tieseň autorov a autorky vedie niekedy k tomu, aby podpísali aj pre nich nevýhodnú autorskú, a/alebo, častejšie, nevýhodnú licenčnú zmluvu.

„Pre autorky a autorov je dôležité, aby si nenechali všetky svoje práva ‚raz a navždy vykúpiť‘ už pri odovzdaní diela producentovi. Podľa Autorského zákona môže byť jednorazová odmena za udelenie licencie dohodnutá len v obmedzených prípadoch. Napríklad vtedy, keď je časový rozsah licencie najviac jeden rok. Iná možnosť je udeliť licenciu za jednorazovú odmenu na päť rokov, vtedy je ale potrebné obmedziť jej vecný rozsah (napríklad počet vysielaní). Licenčné podmienky je možné nastaviť viacerými spôsobmi bez toho, aby autor prišiel o všetky svoje práva,“ hovorí pre Film.sk riaditeľka LITA Jana Vozárová.

No objednávateľa audiovizuálnych diel málokedy dávajú autorkám a autorom priestor vyjednávať: „Ak sa dožadujem diskusie o zmluve a podmienkach v nej, odporučia ma na právne oddelenie, kde mi jednoznačne vysvetlia, že takto to je a keď to neprijmem, môžem ísť inam,“ hovorí o svojich skúsenostiach scenáristka Adela Zvalová, ktorá pracuje predovšetkým v televíznom prostredí. Podobnú skúsenosť má aj scenáristka Ivana Sujová: „Je možné dohodnúť sa na sume, ale aj to je, samozrejme, obtiažne a závisí to najmä od vzťahu s producentom. Čo sa týka zmeny licencie, tú nie je možné vyjednať. Televízie to nikomu nedovolia.“

Sujová je členkou LITA a od júla 2023 aj ambasádkou Society of Audiovisual Authors (SAA), ktorá zastrešuje audiovizuálne autorky a autorov a ich organizácie kolektívnej správy práv z celej Európy. „Ako scenáristka sa stretávam najmä s výrobou televíznych seriálov, kde sú zlé

odmeny za prácu, zlé podmienky práce (málo času, veľa nárokov). Televízie pociťujú odliv talentu, ale namiesto toho, aby ho zvrátili lepšími podmienkami, rozhodli sa pristúpiť k zastrašujúcim opatreniam. Ako najväčší problém vnímam, že televízie fungujú jednotne. A to smerom k štábom, tvorcami (ktorí majú často jednotné podmienky), k autorom (od ktorých vykupujú licencie a vyžadujú to aj od produkčných spoločností, s ktorými spolupracujú). (...) V prostredí, kde televízie mali počas pandémie najvyššie príjmy za svoju doterajšiu existenciu, pričom štáby a tvorcovia boli bez práce a bez príjmu, nie je možný kvalitatívny rast audiovizie. A to aj napriek tomu, že AVF sa ho snažil stimulovať programom 5, vďaka ktorému všetky produkcie vyrábané na Slovensku, teda aj seriály, majú od roku 2020 právo na 33% vratku z preinvestovaných nákladov na výrobu. Tento nárast v príjmoch televízií sa podľa mňa vôbec neodrazil v kvalite, ale iba v kvantite, a už vôbec nie v príjmoch štábov a autorov, ktorých odmeny ak rastú, tak iba minimálne,“ hovorí Sujová.

Aj pri uzatváraní zmlúv s produkčnými spoločnosťami môžu vzniknúť neprehľadné a neférové situácie. Scenáristka a režisérka Gabriela Gažová má viacero negatívnych skúseností: „Nevýhodnosť predkladaných návrhov zmlúv je často maskovaná napríklad tlakom na ich rýchle podpísanie, či komentármi o ich štandardnosti a nutnej nemennosti.“ Za „štandardnú“ sa napríklad považuje aj Licenčná zmluva kombinovaná so Zmluvou o diele, ktorou by produkčná spoločnosť získala výhradnú, časovo a územne neobmedzenú licenciu na používanie autorského scenára (a tiež do nej zahŕňa záväzky týkajúce sa používania a práce na filmovom diele). Vyplatenie odmeny za scenár a licenciu podľa takejto zmluvy býva často priamo podmienené získaním dotácie na vývoj od AVF. Nakoniec to v praxi znamená, že licencia a scenár ostáva produkčnej firme navždy – a to aj v prípade nezískania grantu (čiže nevyplatenia odmeny autorky) a aj v prípade, že by film nikdy nebol zrealizovaný.

Najmä začínajúci autori a autorky vstupujú do profesionálneho prostredia autorsko-právne nepripravení a nevedia, že to, čo sa im predkladá ako „štandardná zmluva“, bez ktorej producentský vývoj údajne nemôže napredovať, môže mať aj férovejšiu podobu. Právne konzultácie pre nich pritom predstavujú výdavky v stovkách eur, ktoré si často nemôžu dovoliť. Autorky a autori pôsobiaci v zahraničí vo fáze producentského vývoja pritom často uzatvárajú tzv. opčné zmluvy. „Model opčnej zmluvy sa využíva aj v slovenskom prostredí, napríklad pri sfilmovaní literárnych predlôh. Ide o ‚rezerváciu‘ konkrétneho diela pre konkrétne použitie konkrétnym producentom. Je dôležité, aby rezervácia bola iba na časovo obmedzené obdobie, keď sa za každý rok trvania rezervácie platí autorovi dohodnutá suma. Takáto zmluva by zároveň mala upravovať aj licenčné podmienky pre prípad realizácie projektu, vrátane licenčnej odmeny,“ hovorí riaditeľka LITA Jana Vozárová.

Naratív „štandardnej zmluvy“, o ktorej sa nedá vyjednávať, sa používa ako mocenský nástroj – slúži tým, ktorí a ktoré produkčné prostredie poznajú dlhšie a lep-

Človek je šťastný, keď môže žiť pravdivo

Film Šťastný človek (2023) režisérky Sone G. Lutherovej hľadá na pôdoryse príbehu transrodového muža Marvina a jeho rodiny odpovede na otázky o fungovaní medziludských vzťahov a šťastnom živote. Svetovú premiéru mal na prestížnom festivale dokumentárnych filmov Hot Docs v Toronte. Do slovenských kín príde v septembri.

„Dokumentárny film Šťastný človek je intímny rozprávaním o transrodovej premene hlavného protagonistu Marvina zo ženy na muža. Ukazuje, ako sa situácia dotýka rozličných oblastí jeho života, ako ju prežíva on a jeho blízki,“ ozrejmjuje režisérka Soňa G. Lutherová v autorskej explikácii pre Audiovizuálny fond a dodáva, že „prostredníctvom hraničnej situácie, v ktorej sa Marvinova, inak obyčajná rodina ocitla, môžu diváci filmu vnímať bazálne vzťahové a existenciálne súvislosti, ktoré sa týkajú každého z nás.“

Antropologička, dokumentaristka a spisovateľka Soňa G. Lutherová debutovala stredometrážnou snímkou Zatopené (2016). Šťastný človek je jej prvým celovečerným filmom. Okrem námetu napísala aj scenár. Pri jeho koncipovaní nadviazala na svoje poznatky o problematike rodinných vzťahov a procese vytvárania identít, ktorým sa venuje ako vedecká pracovníčka Ústavu etnológie a sociálnej antropológie Slovenskej akadémie vied.

„Ako sa hlavný hrdina filmu Marvin mení, mení sa aj jeho svet. Prestáva byť matkou, no zostáva rodičom. Už nie je manželkou, ale stále je partnerom,“ vysvetľuje režisérka, ktorá ku tranzícii vo filme pristupuje ako ku katalyzátoru vzťahov v rodine. Diváci a diváčky tak dostanú priestor, aby si kládli všeobecné otázky o podstate a fungovaní partnerstva, rodičovstva a toho, v čom spočívajú dobré vzťahy v rodine a medzi najbližšími.

Tému tranzície vníma slovenská spoločnosť stále ako niečo neznáme a cudzie. Aj preto sa jej tak vďačne venujú populistickí politici, keď hľadajú nejakého fiktívneho nepriateľa, ktorým by prekryli svoje zlyhania alebo skutočné hrozby. Soňa G. Lutherová sa snaží zobraziť

— text: Jaroslava Jelchová —
foto: Michal Stašák / Azy1 Production, HBO Max —

bežný život transrodového človeka bez snahy o senzáciu, citlivo a zrozumiteľne aj preto, aby pomohla ľuďom pochopiť, že život, rodina a vzťahy majú mnoho podôb. To hlavné však majú spoločné. „Šťastný človek je príbehom o láske a väzbách, ktoré k sebe viažu blízkych ľudí, a to sú hodnoty, ktoré sú univerzálne,“ opisuje Lutherová.

„Keďže ide o veľmi intímny príbeh, vytvorili sme malý kreatívny tím, ktorý bol od prvého momentu akceptovaný rodinou, v ktorej sa príbeh odohráva. Rodina nás pustila do svojho priestoru a dokonca nás akceptovala pri bežných každodenných situáciách. Filmový tím sa stal neviditeľným a stále prítomným pozorovateľom,“ približuje Lutherová, ktorá protagonistu Marvina poznala dávno predtým, ako sa jej v roku 2018 zdôveril so svojou transrodovou identitou. O rok neskôr oficiálne požiadal o zmenu pohlavia a zároveň sa začala časozberná práca na filme.

Filmový štáb tvorili kameraman Noro Hudec, zvukár Michal Stašák, strihač Peter Harum. Matej Gyárfáš zložil hudbu. Maja Hriešik sa na filme podieľala ako dramaturgička. Producentmi sú Maroš Hečko a Peter Veverka zo spoločnosti AZYL Production a koprodukčnými partnermi sú HBO Max a česká spoločnosť Company F.

Film Šťastný človek sa zúčastnil workshopu dok. incubator a predstavil sa aj na medzinárodných fórach ako Agora Docs in Progress, FIPADOC a Sunny Side of the Doc. Projekt prezentovali tiež na FEBIO Fest Industry Days a Dox in Vitro v rámci festivalu Cinematik, kde ho tento rok čaká slovenská premiéra. Do kín ho následne uvedie Asociácia slovenských filmových klubov. ◀

Šťastný človek (r. Soňa G. Lutherová, Slovensko/Česko 2023)

CELKOVÝ ROZPOČET FILMU: cca 220 000 eur (podpora z Audiovizuálneho fondu: 89 000 eur, podpora z programu 5: 25 000 eur) **DISTRIBUČNÉ FORMÁTY:** DCP, mp4

Keď sa povie Dubček... Komunista. Hrdina? Zbabelec?

Dokumentárny film o „utopistovi a politickej popovej hviezde Alexandrovi Dubčekovi v období železnej opony, aj zjednotenej Európy“ sľubuje synopsis nového filmu Všetci ľudia budú bratia režiséra Roberta Kirchhoffa.

Po premiére na MFF v Karlových Varoch prichádza do slovenských kín snímka, ktorá rozpráva aj o tom, čo pre nás znamenajú utópie.

„Nejde ale o film o Alexandrovi Dubčekovi. Je to iba médium, skrz ktoré vám film prerozpráva dejiny 20. storočia. Vnímam ho ako symbol, ktorý problematizujem,“ povedal pri projekcii vo Varoch režisér Robert Kirchhoff. Predtým, než sa pustil do príprav filmu o Dubčekovi, si plne uvedomoval, že ide o osobnosť, ktorej sa už venovalo množstvo textov, kníh, monografií či pamäti, ale mal pocit, že aj tie texty, ktoré neboli priamo adoračné, boli nekritické. Tvorcovia sa chceli vyhnúť adoračnému hagiografickému modu. „Aj tie knihy, ktoré sa pokúšajú odhaľovať ‚druhú tvár‘ Dubčeka v ľudskej a mravnej rozporuplnosti, ukazujú len akýsi prvý plán. Jednou z ambícií tohto filmu je objaviť pravdu o Alexandrovi Dubčekovi a dobe, ktorú žil. Toto hľadanie je zložitejšie o to viac, že mnohí aktéri tejto doby už nie sú medzi živými,“ napísal Kirchhoff v režisérskych explikácii k filmu. „Do projektu Dubček som vstupoval s vlastnou predstavou a istým predsavzatím, že tento film by mal, aj napriek očakávaniam iných, prekvapovať. Z môjho pohľadu sa najpozoruhodnejšia a paradoxne aj najrozporupľnejšia časť Dubčekovho života začína príchodom normalizácie, Chartou 77, jeho vnútornou emigráciou, pokusmi rehabilitovať sa až do roku 1989, keď sa nakrátko opäť vracia na politickú scénu,“ dodal režisér.

Robert Kirchhoff má na konte snímky ako Kauza Cervanová (2013), Para nad riekou (2015) či Diera v hlave (2016). Jeho novinku Všetci ľudia budú bratia charakterizoval portál karlovarského festivalu ako „doširoka rozkročenú intertextuálnu koláž, ktorá nevykresľuje iba chod histórie, ale zaoberá sa aj osudmi ľudí z Dubčekovho okolia“. Tvorcovia našli protagonistov filmu nielen na Slovensku a v Česku, ale nakrúcali aj v Nemecku, v Kirgizsku, kam sa Dubčekovi rodičia krátko po jeho narodení načas ako zakladajúci členovia družstva Interhelpe presťahovali, či v Turecku, kde Dubček v rokoch 1969 a 1970 krátko pôsobil ako veľvyslanec. Hľadanie protagonistov označil režisér za najobťažnejšie na celom filme, niekedy išlo až o detektívnu

prácu. Zo známych tvári diváci vo filmevidia a budú počuť okrem iných Karla Vachka, Eugena Gindla, Lordana Zafranovića, Pavla Kohouta, Petra Pitharta, Luboša Juríka, Romana Prodiho, Fedora Gála, Milana Kňazka či Jáchyma Topola.

Film vznikol v koprodukcii slovenskej spoločnosti atelier.doc, českej spoločnosti endorfilm a na jeho vzniku participovali aj RTVS, Česká televízia, Plaftik a Slovenský filmový ústav. Kameramanom filmu je Juraj Chlpík, strih mali na starosti Marek Šulík a Jana Vlčková, zvuk Václav Flegl, hudbu Miroslav Tóth a dramaturgom snímky je Jan Gogola ml.

„Svojimi poznámkami a návrhmi som chcel akcentovať nejaký moment kontextu, pretože sa domnievam, že k historickým postavám sme zvyknutí vzťahovať sa ako ku postavám do určitej miery všemocným. Keď sa hovorí o Benešovi, alebo o Dubčekovi, tak mám pocit, že sa z tých debát vytráca, že tí ľudia mali veľmi obmedzený manévrovací priestor. Súvisí s geopolitickou mocenskou situáciou a s tým, že síce mohli zájsť niekam, ale trebárs nie až tam, kam by si želali,“ povedal počas diskusie na festivale v Karlových Varoch Jan Gogola ml.

„Kto očakáva, že pôjde o nejakú biografii, asi nebude celkom spokojný. Povedal by som, že tento film je o Alexandrovi Dubčekovi ako téme,“ vyslovil sa v rovnakej diskusii Kirchhoff. „Je to také moje rozprávanie o postave Dubčeka ako symbole, postave Dubčeka, ktorý mohol byť hrdina, ktorý bol zbabelec, postave Dubčeka ako podľa mňa jednej z najvýznamnejších postáv alebo tvári 60. rokov a samozrejme aj neskôr. Toto rozjímame je o tom, ako niekoľko jeho súputníkov, historikov, svedkov jeho života rozpráva o tejto postave aj o jej zlyhaniach,“ dodal. „Príbeh Dubčeka je poučný, alebo fascinujúci v tom, že je to príbeh prehry,“ doplnil ho producent Jiří Konečný. ◀

Všetci ľudia budú bratia (r. Robert Kirchhoff, Slovensko/Česko, 2023)

CELKOVÝ ROZPOČET FILMU: 376 379,56 eur (Podpora z Audiovizuálneho fondu: 101 000 eur, vklad RTVS: 40 000 eur + vecný vklad 3515,56 eur, vklad Slovenský filmový ústav - vecný vklad 6000 eur) **DISTRIBUČNÉ FORMÁTY:** DCP, mp4

Máme budúcnosť vo vlastných rukách?

Na začiatku bolo zamyslenie sa nad tým, ako vyzerá spoločnosť, ktorá sa nebojí zomrieť, lebo má zaručený dlhý život, na konci je kriminálny sci-fi triler, ktorý spája divácky atraktívny žáner detektívky s otázkami, ako vývoj technológií zasiahne do našich životov a ako zmení našu civilizáciu. Bod obnovy je celovečerným debutom režiséra Roberta Hloza, ktorý vznikol v česko-slovensko-poľsko-srbskej koprodukcii. Premiéru mal na festivale v Karlových Varoch, teraz vstupuje do našich kín a v najbližších mesiacoch ho uvidia aj diváci vo svete.

— Predstavte si, že žijete v roku 2041 a ústava vám zaručuje, že budete oživení v prípade nehody alebo inej neprírodzenej smrti. Stačí si len pravidelne vytvárať digitálnu zálohu svojej osobnosti – bod obnovy. V takejto spoločnosti je „absolútna“ vražda takmer nemožná. Až kým ambiciózne detektívke Em nepristane na stole prípad, v ktorom bol bod obnovy obeti zmazaný a ona sa dostáva do centra výnimočného zločinu. „Keď som bol malý, tak som bol posadnutý tým, že nechcem zomrieť príliš skoro. Hovoril som si, že čím dlhšie budem žiť, tým viac toho zažijem. Keď sme sa potom stretli so scenáristom Tomislavom Čečkom, premýšľali sme, ako bude vyzerat' náš prvý celovečerný film. Vždy som si myslel, že to bude jeden herec a jedna lokácia, niečo veľmi jednoduché, ale padol nápad na film o spoločnosti, kde ľudia nemajú strach zo smrti a vďaka tomu môžu žiť dlho,“ približuje režisér začiatok svojej niekoľkoročnej tvorivej cesty. „Mám pocit, že ľudia v Česku milujú sci-fi, ale veľmi sa tu nenatáča. Ako malý som zbožňoval Macourkove filmy a zrazu tu bol námet, ktorý sa mi zdal podobný,“ dodáva.

— Robert Hloz, ktorý je zároveň aj spoluscenáristom filmu, skúsenosti s týmto žánrom naberal počas štúdia v Južnej Kórei. „To mi otvorilo oči. Svet v Kórei vyzeral veľmi futuristicky a ja som chcel natočiť niečo, čo by som priviezol späť do Európy. Vedel som, že to musí byť funkčné celosvetovo, nielen pre české publikum,“ vysvetľuje Hloz, ktorému dvere k možnosti natočiť celovečerné sci-fi v našich podmienkach otvoril jeho krátky film Numbers. Priviedol ho k ľuďom, s ktorými začal neskôr pracovať na projekte Bod obnovy. Nasledoval niekoľkoročný proces písania scenára a príprav. „Písalo sa mnoho verzií, scenár sa vyvíjal rôznymi smermi. Hľadali sme zakončenie, ktoré bude veľkolepé, silné a neskľame divákov. Dôležité bolo, aby do seba všetko logicky

zapadalo,“ približuje režisér, podľa ktorého dobré sci-fi vždy odovzdá divákovi nejakú správu, poučenie.

— V hlavnej úlohe detektívky Em sa predstaví Andrea Mohylová, pre ktorú je Bod obnovy tiež debutom. Okrem nej vo filme hrajú Matěj Hádek, Václav Neuzil či slovenskí herci Milan Ondřík a Richard Stanke.

— „Sci-fi je v našom regióne dosť opomínaný žáner a to aj napriek tomu, že vo svete tieto filmy už rozhodne nie sú orientované na úzku cieľovú skupinu, ale cieľia na mainstreamové publikum. Bod obnovy sa síce odohráva v budúcnosti, ale tá nie je až taká vzdialená. Každý z nás si dokáže predstaviť, že nová realita, ktorú zobrazuje, skutočne môže nastať a väčšina z nás by ju ešte mohla zažiť. Prináša rozvinutie tém, o ktorých sa dnes začína veľmi intenzívne diskutovať. To, ako spoločnosť reaguje na zmeny, ktoré by mohli chrániť ľudský život, však so sebou nevyhnutne prináša aj potenciál konfliktu a obáv zo zneužitia týchto technológií. Práve tento konflikt je základom detektívneho príbehu odohrávajúceho sa na pozadí technologického pokroku blízkej budúcnosti,“ hovorí pre Film.sk slovenský koproducent Rastó Šesták z DNA Production.

— Bod obnovy sa premietal na festivale v Karlových Varoch v sekcii Zvláštne uvedenie. „Reakcie divákov boli fantastické, ukázalo sa, že tento žáner v rámci domácej tvorby naozaj chýbal. Film si prišiel pozrieť aj český prezident a to bolo skutočne príjemné prekvapenie,“ približuje Šesták, podľa ktorého má film naplánovanú aj zaujímavú distribučnú púť: „Podarilo sa získať distribútorov v USA, Kanade, Austrálii, Nemecku, Rakúsku, svetovú premiéru mal film na filmovom festivale v Pučchone v Južnej Kórei a zaujal aj na festivaloch vo Švajčiarsku, Kanade, Chorvátsku a Srbsku. Severoamerické uvedenie do distribúcie je naplánované na január 2024.“ ◀

Bod obnovy (r. Robert Hloz, Česko/Slovensko/Poľsko/Srbsko, 2023)

CELKOVÝ ROZPOČET FILMU: 1,7 mil. eur (Podpora z Audiovizuálneho fondu 80 000 eur) **DISTRIBUČNÉ FORMÁTY:** DCP

Ako sa roztápajú charaktery?

Keď sa civilizácia končí, čo budeš robiť ty? – pýta sa autorský film Brutální vedro debutujúceho režiséra Alberta Hospodářského, ktorý vznikol v česko-slovenskej koprodukcii. Ako naznačuje názov, jeho zámerom je zhmotniť pocity úzkosti, ktoré v súvislosti s klimatickými zmenami a budúcnosťou prežívajú najmä mladí ľudia. Podľa režiséra však možno za environmentálnu úzkosť dosadiť aj iné témy. Film Brutální vedro uvidia slovenskí diváci v kinách už tento mesiac.

— Zo slnka sa odštiepi kus žeravej hmoty a rúti sa smerom k Zemi. Jej povrch sa pomaly ohrieva na hranicu znesiteľnosti. Svet, ktorý sa dostáva do hraničného bodu, zachvacuje podivná nálada. Vesmírnu hrozbu, kvôli ktorej celý svet hľadá odpovede na základné existenciálne otázky, pociťuje aj devätnásťročný Vincek, ktorého navyše trápi jeho stagnujúca mladosť bez jasnej budúcnosti. Kamarát ho z rozpáleného mesta zláka na chalupu, kde sa pred dusným letom ukrývajú jeho priatelia. To, čo malo byť obyčajnou cestou do prírody, sa zmení na zhustený iniciáciačný proces. Vincek sa stretáva s násilím aj láskavosťou a čelí zástupu nečakaných a neprijemných výziev.

— „Kým iným filmárom by katastrofická premisa poslúžila na rozprávanie o panike a animálnom strachu človeka, čerstvý tvorivý pohľad Alberta Hospodářského sa obracia inam. Kto v krajnej situácii zdívie a kto skrotne? A môže slnečná erupcia vyniesť na povrch aj súznenie?“ pýta sa Martin Horyna, filmový kritik a programmer festivalu v Karlových Varoch, kde Brutální vedro uviedli v Súťaži Proxima.

— Podľa Hospodářského, ktorý je aj autorom scenára, „je dôležité hovoriť o úzkosti, byť otvorený a nehanbiť sa tento pocit zdieľať a čeliť mu“. „Nájsť si komunitu, priateľov, pretože dnešná doba je veľmi individualizovaná, čo k tomu podľa mňa prispieva,“ doplnil ho v Karlových Varoch producent snímky Ondřej Lukeš. Projekt začali vyvíjať ešte počas štúdií. „Čiastočne sme ho robili ako Albertov absolventský film na FAMU. Väčšina štábu sú naši kamaráti odtiaľ a doplnilo ich pár skúsenejších členov. Celkovo to vznikalo v priateľskom punkovom mode. Všetci tomu venovali veľmi veľa energie, pretože sme na to nemali zase tak veľa peňazí, honoráre boli často skôr symbolické. Práve preto si veľmi vážime, že nám s tým všetci pomohli,“ priblížil Lukeš. Produkčné zázemie

im poskytli Lukáš Kokeš a Tomáš Hrubý z nutprodukce. Na koprodukcii sa zo slovenskej strany podieľala spoločnosť Punkchart Films. „Snímka Brutální vedro nás zaujala výrazným autorským rukopisom režiséra Alberta Hospodářského, ktorý prinášal veľmi svieže uchopenie tém a narácie, a mladý, nadšený tvorivý tím, ktorý za projektom stál. Film je určite originálnou generačnou výpoveďou, prináša pohľad najmladšej skupiny dospelých, ktorý ešte v našej kinematografii nie je úplne bežne spracovávaný. Rezonuje jednak svojimi elementami žánru filmu o dospievaní, ako aj motívmi absurdnej road movie, zároveň však adresuje témy, ktoré sú väčšie ako jednotliviec, pretože sa venuje aj otázkam týkajúcim sa klimatickej krízy, mieste človeka v nej, pýta sa na to, čo je vlastne ľudské,“ uviedla pre Film.sk Katarína Tomková z Punkchart Films.

— V hlavnej úlohe sa predstaví režisérov brat Vincent Hospodářský. „Zdalo sa mi, že je skevelý zástupca svojej generácie, teda nielen tej svojej, ale v niečom aj tej mojej. V tom, že je transparentný, zrozumiteľný, že človek sa len natiahne a získa z neho tú informáciu, ten pocit,“ hovorí režisér a pokračuje: „Keď som napríklad na placi stratil vieru v niečo, čo bolo v scenári, tak som mohol ťažiť z toho, ako ho poznám, že viem, čoho je schopný a podobne.“ V debate Českého rozhlasu, ktorá sa konala pred premiérou filmu, padla aj otázka, či by tvorcovia boli radi súčasťou generačnej obmeny v českom filme. „Boli a myslím si, že sa o to aj treba snažiť. Osobne, veľmi subjektívne, mi robí problém tendencia neustále sa vracat' do histórie a utápať sa v dobových problémoch. Mám dojem, že to veľmi zaberá priestor súčasným príbehom, ktoré sú nám všetkým bližšie, a vo finále si myslím, že aj ďaleko podstatnejšie v tom, ako sa môžeme postaviť k realite a životu, aký žijeme,“ reagoval Albert Hospodářský. ◀

Brutální vedro (r. Albert Hospodářský, Česko/Slovensko, 2023)

CELKOVÝ ROZPOČET FILMU: 384 287 eur (Podpora z Audiovizuálneho fondu: 80 000 eur) **DISTRIBUČNÉ FORMÁTY:** DCP, mp4

— text: Mariana Jazemková / filmová publicistka,
redaktorka a moderátorka Rádia Devín

— foto: Miro Nôta —

Do pôvodnej tvorby vstúpime s väčším rozpočtovým balíkom

Ľuboš Machaj sa pozície generálneho riaditeľa RTVS oficiálne ujal 2. augusta 2022. Ako hodnotí prvý rok vo funkcii, aké sú aktuálne priority telerozhlasu a aký je jeho pohľad na nový model financovania RTVS?

Ako by ste zhodnotili prvý rok vášho pôsobenia na čele RTVS?

Pohľad zvonku je vždy iný. V prostredí médií som prežil veľa rokov, najviac z nich to bolo práve v najskôr štátnom rozhlase, neskôr verejnoprávnom rozhlase a televízii, takže istý pohľad som mal, ale prirodzene odlišný, ako potom zvnútra. Rok od nástupu sme bilancovali, porovnávali s projektom, s ktorým som sa zúčastnil na voľbe. Hlavné piliere, ktoré sa týkali spravodajstva a onlinu, sa myslím, podarilo zrealizovať. Urobili sme update spravodajskej :24-ky, celého systému, nezastavili sme túto programovú službu, ktorá bola uvedená do vysielania pomerne narýchlo a nám sa ju podarilo stabilizovať. Po májovom „liftingu“ sa blížime k tomu, ako by :24-ka mala vyzerať. Išlo o prvú etapu a druhá sa udeje v budúcom roku. Čo sa týka onlinu, tak napr. spravodajský online chceme posunúť ďalej. Naberali sme nových ľudí a zatiaľ sa to prejavuje práve v spravodajskom priestore, ale dúfam, že neskôr sa to prejaví i v tom ďalšom on demand priestore, aby si ľudia mohli vyberať veci z archívu flexibilnejšie, aby vznikli samostatné celky a nebolo to také komplikované. Zdokonaľujú sa platformy, to je ale náročnejší proces. Takže niečo sa podarilo, niečo zatiaľ nie. Veci, ktoré vyzerali zvonku jednoduchšie, boli napokon problémové. Najspokojnejší som s tým, že sa podarilo stabilizovať finančnú situáciu, čo je dôležité aj pre tvorivý priestor, pevne verím, že vzniknú aj náročnejšie projekty, ktoré patria do verejnoprávneho priestoru.

Nechýba vám kreatíva?

Chýba, samozrejme, ale niektoré veci sú tu veľmi kreatívne. Už predtým som bol aj na pozícii programo-

vého manažéra v rozhlase, chvíľu aj v televízii, robil som šéfdramaturga Dvojky v dobe, keď sa pre ňu vytváral nový programový priestor a ten funguje doteraz. Zažil som teda aj manažérske pozície, ale uvidím, možno kreatíva ešte príde, pretože mi niekedy naozaj chýba.

Počas vášho doterajšieho pôsobenia bolo najväčšou zmenou zrušenie koncesionárskych poplatkov, nastúpil iný spôsob financovania. Keď ste si pripravovali projekt, pracovali ste už aj s variantou, že príde k zmene financovania?

Pracovali sme s viacerými alternatívami a táto bola jednou z nich. Jedna alternatíva bola, že sa zachovajú koncesie, ale musia byť zmysluplne zákonne realizované, aby sa nielen stále znižoval výber koncesíí neustálym odkrajovaním z nich, napr. znížením či oslobodením ŤZP a dôchodcov od platenia koncesíí. Krok B, aby štát stratu kompenzoval, už neprišiel, takže dochádzalo k znižovaniu výberu, čím klesal počet koncesionárov. Diskusie s politickými elitami o navýšení koncesíí sa ukázali ako nereálne, vôľa tu nebola a vieme, že strana SaS mala dlhodobo v pláne tento projekt. Najmä Richardovi Sulíkovi sa zdalo, že koncesie sú zastaraný model a sú nepriamou daňou. Vysvetľovali sme mu, že to tak nie je. Z môjho pohľadu sú koncesie garanciou občianskeho priestoru, ale nepodarilo sa to vyargumentovať a 22. decembra bolo ich zrušenie takým prekvapivým vianočným darčekom. Avšak počítali sme s ním, a tak vznikol veľký priestor na diskusiu o tom, aký veľký bude odštep zo štátneho rozpočtu atď. Boli to štyri mesiace intenzívnych rokovaní a napokon som bol spokojný, že z 0,12 percent HDP, čo by bolo pre RTVS likvidačné, sme sa dostali nad 0,15, čo bol vládny

pohľad, až k 0,17 cez poslanecké návrhy po tom, ako sa to dostalo do parlamentu. Negarantuje sa tým rýchle riešenie technologického a investičného dlhu, ktorý sa tu 20 rokov nabaloval, ale je tu výhoda v tom, že budúci rok už vieme plánovať presnejšie. Prax predtým bola taká, že na pol roka sa nevedelo, čo bude do konca roka. Teraz to máme presne dané, vieme, aký bude rozpočet a vieme plánovať. I keď úplne spokojný by som bol, keby to bolo financovanie chránené ústavným zákonom, aby tam bola väčšia garancia. Poslancov sme sa o tom snažili presvedčiť, do istej miery sa to podarilo, no do ústavnej väčšiny chýbali 2 hlasy. Napríklad severské krajiny majú zákon o verejnoprávnych médiách a potom je financovanie kryté ústavou, ale tam je iná politická kultúra ako u nás, kde si môže nadpolovičná väčšina verejnoprávny priestor prispôsobiť... Uvidíme, ako to celé dopadne.

Takže zmenu financovania s vami nikto nekonzultoval? Došlo k zrušeniu spôsobu financovania RTVS naozaj „od stola“?

— Predtým sme o tom debatovali, ale že by sa viedla diskusia vyslovene k tejto možnosti, to nie. Vzniesli sme výčitku, že takáto vec by mala byť riešená odborne alebo by sme o nej aspoň mali byť informovaní, k čomu však nedošlo. Všetko sa začalo riešiť ex post, keď už bol zákon prijatý.

Čo ste si ako prvé pomysleli o tom, že ním SaS podmieniuje svoje hlasovanie za štátny rozpočet na rok 2023?

— Pre mňa to bola prekvapujúca podmienka, pretože keď to porovnáte s ostatnými podmienkami, ktoré sa pohybovali v miliardách, tak toto bola podmienka, ktorá sa pohybovala v miliónoch. Je neštandardné, že politický subjekt, ktorý by mal hájiť občianske priestory, práve jeden z týchto občianskych priestorov, dá sa povedať, zlikvidoval. S pánom Sulíkom a zástupcami SaS sme diskutovali, ale až po prijatí zákona, a bolo povedané, že tých spôsobov financovania v Európe je viacero, čo je pravda, a nie všetky sú napojené na koncesie.

Expremiér Eduard Heger sa po schválení okrem iného vyjadril, že nový zákon prináša zabezpečenie nezávislosti RTVS, vy ste sa v minulosti vyjadrili, že práve koncesionárske poplatky sú odpolitizovanou formou financovania. Hrozí politizácia RTVS? Dá sa povedať, že koncesionárske poplatky boli garanciou nezávislého financovania?

— Prikláňam sa k tomu, že to môže byť problém, ale chápem aj vyjadrenie bývalého premiéra, že keď sme každý mesiac museli riešiť zmluvy so štátom, každý mesiac sa o financie zaujímať a do istej miery bojovať, tak je to tým pádom priestor pre politický boj alebo politické argumentácie. Nový spôsob je jednoduchší, čistejší, ale na druhej strane, tým že nemá oporu v ústave, je to problémovjšie.

Ako bude garantovaná nezávislosť RTVS?

— Myslím si, že zákon platí rovnako, čo sa týka redakčnej nezávislosti, tá je garantovaná štatútom a zákonom. Hovorí sa, že politici sa na to budú dívať inak, taká možnosť tu je. Ak dajú občania priestor takým politikom, ktorí budú chcieť nejakým spôsobom do toho vstúpiť, tak to tak bude. V tom prípade by vznikol podobný model ako v Maďarsku, kde badať prvky etatizmu, teda snahy o zasahovanie štátu aj do nezávislosti médií.

Ste na to pripravený?

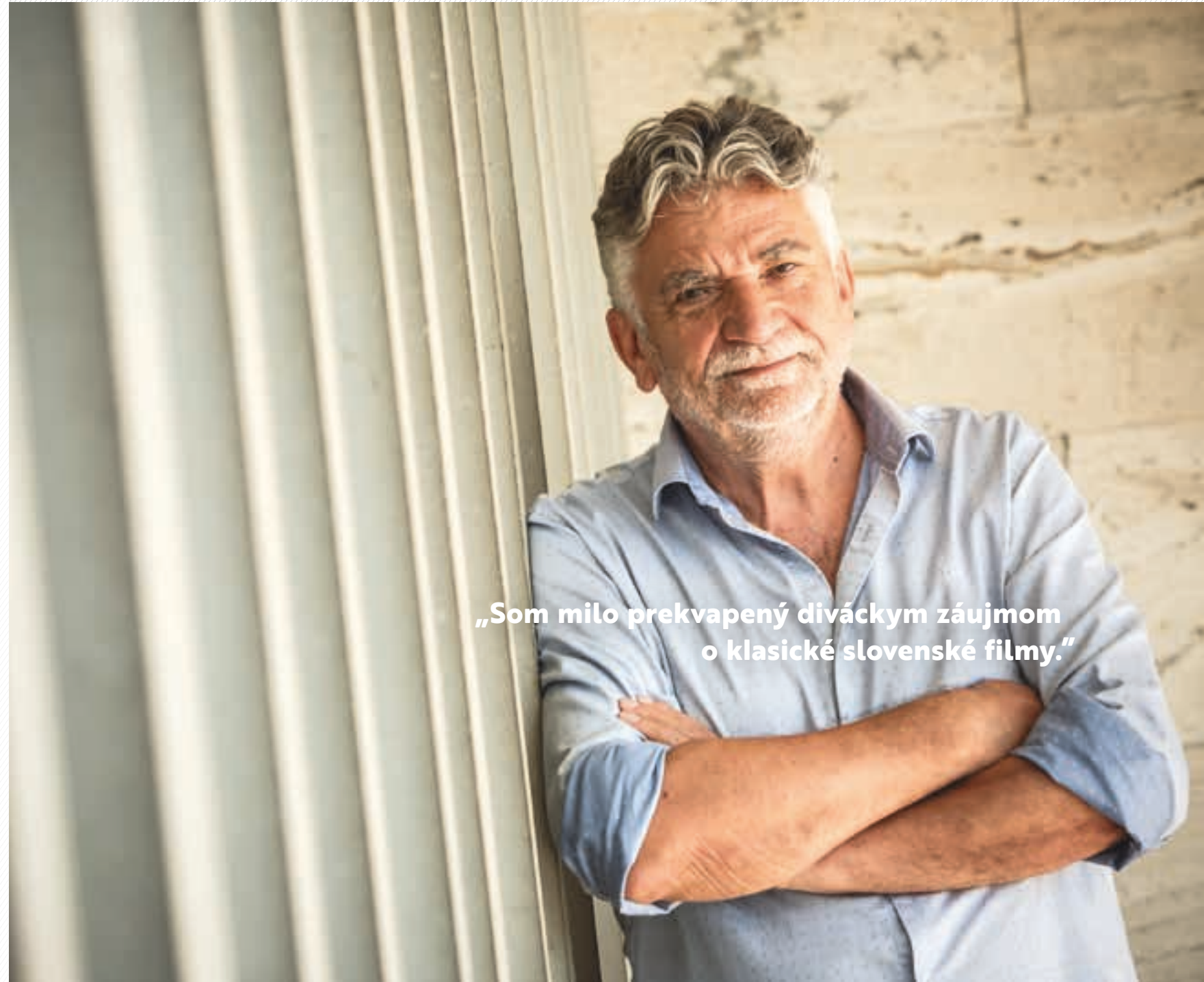
— Samozrejme, tak to je, je to vôľa ľudí a treba sa na to pozeráť racionálne. Ak ľudia povedia „zoštátniť RTVS“ alebo „priniesť iné riešenie“, tak na to majú právo, je to ich rozhodnutie, za ktoré berú zodpovednosť.

Po voľbách by nová koalícia opäť mohla zmeniť spôsob financovania RTVS a rozpočet nastavený na budúci rok, o ktorom ste hovorili, napokon nemusí byť...

— Všetko sa môže stať. Nechcem predbiehať udalosti, ale pochybujem, že by v tejto situácii bola, ak by som to mal tak nazvať, RTVS až natoľko v hľadáčku politikov... Na to bude čas. Určite sa budú RTVS venovať, ale ja sa tým teraz nechcem zaoberať.

Bude výška nárokovateľného príspevku dostatočná, aby pokryla vysokú infláciu, zákonné povinnosti RTVS, prípadné investície a aby sa pozitívne prejavila v oblasti výroby programu?

— Treba sa na to pozeráť racionálne. Niektoré poslanecké návrhy boli na 0,19 percenta, čo by znamenalo väčší prísun peňazí, ale myslím si, že v tejto situácii by to bolo neštandardné. Pohybujeme sa v priestore, ktorý je balansom medzi verejnoprávny a súkromným. S 0,19 by možno prišla požiadavka zníženia reklamy, ťažko povedať. S 0,17 percenta som v podstate spokojný, i keď, pochopiteľne, každé euro navyše by bolo fajn, ale tam sa to navyšuje o zvyšovanie HDP. Z Ministerstva financií SR máme predbežný výhľad na najbližšie 3 roky, podľa ktorého sa HDP bude zvyšovať dosť výrazne, čiže rozpočet sa bude upravovať podľa zvýšenia HDP.

„Som milo prekvapený diváckym záujmom o klasické slovenské filmy.“

Odhliadnuc od veľkej zmeny financovania, čo považujete za prioritu pre RTVS do konca roku 2023?

————— Volby. Aby sme obstáli vo volebnom vysielaní.* A potom nastavenie budúročnej štruktúry, aby bola pre divákov a poslucháčov zaujímavá, atraktívna. Rovnako opätovná valorizácia plátov zamestnancov, aby sme boli konkurencieschopní aj v tejto oblasti. Určite by sme chceli rozbehnúť niektoré projekty, ktoré sa týkajú seriálov, minisérií, hranej tvorby, koprodukcii, kvalitných dokumentov. Čo sa týka rozhlasu tak začiatok vysielania nových programových služieb, najmä prijímaných v digitálnom priestore. Rozhlas je dlhodobo trhovou dvojkomou a urobili sa aj programové zmeny, aby lepšie cielil na poslucháčske skupiny. Pätnásť rokov sa nevytvoril ďalší internetový rozhlasový okruh ako boli Litera, Junior a Pyramída. Tieto chceme zachovať a k tomu vytvoriť rozhlasový okruh, ktorý by sa zameriaval na informácie, spravodajstvo a publicistiku. Sústredíme sa aj na oblasť podcastov, kde máme čo dobiehať. Určite chceme poslucháčom ponúknuť väčšiu možnosť výberu programových služieb. Práca je dosť, no finančných prostriedkov nie je toľko, aby všetko pokryli.

„Severské krajiny majú zákon o verejnoprávnych médiách a potom je financovanie kryté ústavou, ale tam je iná politická kultúra ako u nás, kde si môže nadpolovičná väčšina verejnoprávny priestor prispôbiť...“

Pri centrálnom registri námetov na stránke RTVS svietil v minulosti dlho oznam: „z dôvodu aktuálnej finančnej situácie RTVS, a tým spojenými rozpočtovými možnosťami, až do odvolania RTVS nebude finančne vstupovať do žiadnych nových projektov“ a „námety zaregistrované do Centrálného registra námetov budú posudzované v nezmenenom režime, avšak tie úspešné projekty, ktoré si budú vyžadovať finančný vstup zo strany RTVS, budú umiestnené na zoznam obsahovo schválených projektov, ktorým sa RTVS bude ďalej venovať až v čase, keď bude zo strany RTVS možné do nich vstupovať aj finančne“. Vo Film.sk sme sa vlani v septembri pýtali, či „ten čas“ nastane po nástupe Ľuboša Machaja. Oznam tam už dlhšie nesvieti, znamená to, že RTVS môže do projektov vstupovať aj finančne? Že už ten čas nastal?

————— Podporujeme nové projekty, intenzívne komunikujem s dramaturgiou, čo pripravíme na budúci rok. Chcel by som minimálne začať realizovať jeden väčší seriál. Momentálne sa dokončuje 8-dielny historický seriál Čas nádejí (pôvodný názov *Niekdje v Európe*), z čoho sa veľmi teším. Považujem za dobré, že niektoré koprodukčné filmy nepripravujeme iba ako filmovú verziu, ale aj ako televíznu, väčšinou v dvoch častiach. Pripravuje sa tiež seriál k 30. výročiu republiky, s Českým rozhlasom je rozbehnutá koprodukcia televízneho projektu *Tisíc hlasov*, pohľad na vznik Čs. rozhlasu. O 3 roky si budeme pripomínať storočnicu rozhlasu aj televízie, Český rozhlas ju oslavil

tento rok. Pripravuje sa film *Vlny* v réžii Jiřího Mádlu so silnou slovenskou stopou, ktorý sa zaoberá situáciou v rozhlase v roku 1968. Chystáme dva hrané filmy, jeden venovaný prvému guvernérovi Slovenskej národnej banky Imrichovi Karvašovi a druhý generálovi Jánovi Golianovi, oba veľmi zaujímavé osudy. Na stole sú scenáre k štyrom seriálom a rozhoduje sa, do ktorého sa pustíme.

To je perspektíva, čo aktuálne uvidíme už na jeseň?

————— V septembri sa začne vysielat 4-dielny televízny cyklus *Voda spieva*, ktorý divákovi predstaví ľudí, spoločnosti, ale aj dobrovoľníkov, vďaka ktorým máme na Slovensku čistú a zdravú vodu. Sám som na to veľmi zvedavý, v októbri bude odvysielaný posledný diel a rozhodne sa o víťazovi. Uvedieme množstvo dokumentov, dokončuje sa rozprávka *Tri zlaté dukáty*, ktorá pôvodne vznikala v réžii Stanislava Párnického, po jeho úmrtí projekt prevzala Mariana Čengel Solčanská. Premiéru bude mať na Vianoce a verím, že záver roka bude rovnako silný ako ten minuloročný.

Dlhodobo je problematický projekt veľkofilmu a televíznej minisérie *Generál*, ktorý vznikol v koprodukcii RTVS. V akej fáze sa projekt aktuálne nachádza a koľko do neho RTVS investovala?

————— *Generál* je uzavretý. S jeho producentom Milanom Stráňavom som niekoľkokrát diskutoval a môj záujem bol, aby sa *Generál* dokázal nejakým spôsobom zmobilizovať. Keď sme však prerátali, koľko by sme ešte do projektu mali vložiť, aké má požiadavky Audiovizuálny fond, tak sme sa rozhodli, že RTVS nebude v projekte pokračovať a dal som to pánovi Stráňavovi na vedomie. Do projektu bolo vložených veľa investícií, prebieha spor a uvidíme, ako to dopadne.

Mení sa nejaký kurz RTVS čo sa týka podpory domácej filmovej tvorby pre kiná?

————— Sme otvorení diskusiám, je tu viac projektov rôzneho charakteru, do ktorých chceme vstúpiť. Rozprávali sme sa napr. s Rudolfom Biermannom, ktorý pripravuje zaujímavú adaptáciu Čapkovej *Vojny s mlokmi*, čo je podľa mňa dielo, ktoré si v tejto situácii zaslúži pozornosť, pretože je opäť aktuálne. Otázka smeruje skôr na programového riaditeľa Vincenta Štofanička. O každom titule veľa diskutujeme, pretože nemáme neobmedzený finančný priestor, ale chceme vstúpiť do tých projektov, ktoré uznáme za najzaujímavejšie a najvhodnejšie.

Vo vašom projekte, s ktorým ste sa uchádzali o post riaditeľa RTVS, sa píše, že budete hľadať zdroje pre zvýšenie podielu kvalitnej pôvodnej filmovej a seriálovej produkcie. Kde ich chcete nájsť?

————— Je to rôzne. Napríklad v prípade už spomínaného filmu o Imrichovi Karvašovi jednáme aj s Národnou bankou Slovenska, ďalší producent je z externého prostredia. RTVS je v tomto projekte koproducentom. Momentálne sa riešia už detaily koprodukčnej zmluvy.

Ako sa pod produkčné a koprodukčné aktivity RTVS v oblasti pôvodnej filmovej tvorby pre kiná podpíše nový spôsob financovania RTVS?

————— Nový spôsob financovania RTVS zasahuje a ovplyvňuje všetky oblasti. My si zatiaľ nastavujeme pohľad na financovanie budúceho roka, na konci augusta budeme mať pripravené už všetky požiadavky jednotlivých sekcií. Je tu množstvo priorit. Spravodajská :24-ka by mala prejsť zmenou k plnohodnotnej spravodajskej službe, pretože veľa obsahu tvoria reprízy. Hovoril som už o inovácii onlinu, navyše sa dlho neinvestovalo do technológií, prenosových vozov a mnohých ďalších vecí. Požiadaviek je veľa a možnosti financovať ich sú obmedzené. Budeme teda musieť hľadať priority, optimalizovať všetky záujmy. Čo sa týka aktivít pôvodnej filmovej tvorby pre kiná, tak už vieme, že do toho vstúpime s väčším balíkom, ale ku konkrétnym sumám a projektom by som sa zatiaľ nechcel vyjadrovať.

V projekte ste tiež spomínali spoluprácu s nezávislými tvorcami a podporu koprodukčných projektov, kde ako najprirodzenejšieho partnera vidíte Českú televíziu. Tá v stratégii na roky 2023 a 2024 počítá s dočasným znížením koprodukčných vkladov do českých filmov až o 90 miliónov korún, teda asi o polovicu, a počítá aj s obmedzením vlastnej tvorby. Bude to mať nejaký vplyv na pozíciu RTVS ako najväčšieho koproducenta filmov v slovenskom audiovizuálnom prostredí?

————— Chcem, aby to tak bolo aj naďalej. S Petrom Dvořákom sme intenzívne rokovali o všetkých možnostiach a verím, že v nich bude pokračovať aj nový generálny riaditeľ Českej televízie, ktorý sa ujme funkcie v októbri. Chceme zachovať napríklad vzájomnú koprodukciu rozprávok, ktoré uvádzame na konci roka. Od Českej televízie máme viacero zaujímavých koprodukčných ponúk. Viem, že nastupujúci riaditeľ má trochu iný pohľad na niektoré priority, ale budeme diskutovať. Teraz sa čaká na jeho nástup. Viac budeme vedieť na konci roka.

Neuvažujete o zaradení študentských filmov do vysielania? Mnohí študenti sú so svojimi snímkami úspešní aj na medzinárodnom fóre a ľudia ich tvorbu nemajú šancu vidieť, iba ak v rámci špeciálnych sekcií na festivaloch. Možno by stálo za úvahu vytvoriť takýto formát.

————— RTVS v minulosti spolupracovala s Festivalom Áčko, ktorý je súťažnou prehliadkou školských audiovizuálnych diel, vytvorených ako súčasť výučby študijných programov v odbore filmove umenie a multimédiá. V rámci tejto spolupráce sme odvysielali ocenené študentské filmy. Aj naďalej sme otvorení podpore študentských filmov, a v prípade, že vznikne priestor na spoluprácu, radi štu-

dentov a ich tvorbu podporíme v rámci programových služieb RTVS.

Ako hodnotíte spoluprácu RTVS so Slovenským filmovým ústavom?

————— So Slovenským filmovým ústavom, samozrejme, intenzívne komunikujeme. RTVS ako jediná pravidelne vysielala archívne slovenské filmy, na ktoré diváci veľmi pozitívne reagujú, takže v tom chceme pokračovať. Je dôležité, aby sme vytvárali alternatívu komerčnému prostrediu, a toto je jedna z možností, ktoré môžeme divákovi poskytnúť. Teraz sme kúpili od SFÚ ďalšie tituly.

Aký ohlas majú archívne tituly?

————— Som milo prekvapený diváckym záujmom o klasické slovenské filmy. Pred pár mesiacmi sme odvysielali *Dáždňik Svätého Petra* (1958). Myslel som si, že toto už je taká hranica vzhľadom na rok vzniku, smerom k sledovanosti, ale ukázalo sa, že by sme mali divákovi ponúkať aj takéto tituly. Rovnako ako napríklad aj film *Varuj...!* (1946) mal veľmi pozitívnu divácku odozvu.

Čo hovoríte na aktuálne dianie v Audiovizuálnom fonde?

————— Sledujem ho, aj preto, že sa nás dotýka. Novým predsedom Rady Audiovizuálneho fondu bol zvolený programový riaditeľ RTVS Vincent Štofaniček, ktorý bude funkciu zastávať až do doby zvolenia nového riaditeľa. Diskutovali sme o tom, či to nebude vnímané ako problém, konflikt záujmov, ale aj pre nás je dôležité, aby AVF fungoval, takže osobne som súhlasil, aby prijal túto pozíciu, kým nebude zvolený nový riaditeľ AVF. Pozorne to sledujeme, diskutujeme o tom a pevne verím, že AVF sa stane spolu s RTVS pilierom audiovizuálneho prostredia.

A ak by sa kríza prehĺbila?

————— Ťažko povedať. Pokiaľ viem, záujem ministerstva kultúry je stabilizovať situáciu, všeobecný záujem tvorcov aj RTVS je, aby situácia bola stabilná a AVF realizoval projekty širokospektrálne.

Ktorý film vás v poslednej dobe najviac oslovil?

————— Mňa potešil film *Piargy*, ktorého je RTVS tiež koproducentom a patrí k našim medzinárodne najúspešnejším snímkam. Hovoril som si, či ľudia prijímajú čiernebiely film. *Piargy* majú silný dramatický náboj, v etickej rovine bol film výborne urobený, plus skvelá hudba a herecké výkony. Videl som aj *Invalida*, ten sa mi tiež veľmi páčil. Takže to sú filmy, ktoré budú na dlhé roky pozitívnymi príkladmi audiovizuálnej tvorby. ◀

*rozhovor vznikol pred odvysielaním sporne vnímanej relácie *Sobotné dialógy* zo dňa 19. 8. 2023

BUM! a nič — atómová atrakcia

Oppenheimer, dvanásť celovečerný film britského režiséra a scenáristu Christophera Nolana, sa opäť (a svojim spôsobom už tradične) stal jednou z udalostí sezóny. Dielo významného tvorcu, ktorého už bližšie netreba predstavovať. Oppenheimer sa určite oplatí aspoň raz vidieť, najlepšie v IMAXE, pre ktorý bol nakrútený, ba dokonca, ideálne iba raz, aspoň sa divák po tom prvotnom očarení vyhne potenciálnemu precitnutiu.

Oppenheimer v repríze totiž vôbec nemusí byť až taký dobrý film, ako sa na prvé pozretie zdá, čo je však od roku 2012 (*Návrat temného rytiera*) už súčasťou Nolanovho koloritu. Remeslu asi sotva čo vytknúť, takto nejak môže vyzerať dokonalosť, ak sa stane rutinou. Čo je problém, s čím mám problém, je tá extrémna povrchnosť, ktorá však, práve na to prvé pozretie, predstiera extrémnu hĺbku. Ako hraný orgazmus Meg Ryanovej v romkome *Ked' Harry stretol Sally*. Sedia v reštaurácii, ona a Billy Crystal, a rozprávajú sa o sexe, on neverí, že sa to dá – predstierať orgazmus – a ona mu tam, rovno namieste, celkom bez hanby, ukáže, že dá, čím s odkazmi na iné filmy skončíme a ja budem naďalej hútať nad tým, prečo vo mne *Oppenheimer* vyvolal práve túto asociáciu. Mal som predsa tíško sedieť a dívať sa, ako ťažko skúšal osud Juliusa Jacoba R., aké existenciálne trýzne mu spôsobil, aký to bol extrémne komplikovaný charakter, ako sa dramaticky podpísal na dejinách 20. storočia a vôbec, z dnešného uhla pohľadu už na dejinách ako takých, lebo asi naozaj môžeme hovoriť o dejinách ľudstva pred bombou a po nej,

a tak ďalej, a tak ďalej. A celý Projekt Manhattan, aký bol komplikovaný a aké to bolo náročné, vynájsť niečo, čo nevieme presne, čo spôsobí, a aké dilemy kvôli tomu treba riešiť, a koľko ďalších, extrémne významných vedcov bolo toho súčasťou, vrátane Einsteina, ktorý je, predpokladám, v akejsi hypotetickej cieľovej skupine Nolanovej snímky, predsa len známejší, ako Fermi, Szilárd, či Compton. Alebo nie je, neviem, a vôbec, o samotnom projekte viem len málo. Sú to len veci, čo si pamätám, čo som si čítal a tak. A práve kdesi tu sa nachádza ústredný *Oppenheimerov* problém. Toho filmu, nie toho vedca, o ktorom Nolan predpokladá, že jeho diváci o ňom čosi vedia, aj o projekte ako takom a o kontextoch druhej svetovej vojny a udalostiach po nej, predovšetkým v USA. A znova, nedá sa nelavírovať na povrchu, lebo *Oppenheimer* je film, ktorého celkom základná zrozumiteľnosť je podmienená tým, že potenciálny divák o téme už čosi vie, príde do kina načatý, chytá sa, má aspoň nejakú úplne základnú predstavu, ktorá je súčasťou toho, čo sme si zvykli nazývať všeobecným prehľadom.

Tu je asi dobré pripomenúť, že *Oppenheimer* je

vlastne filmovou adaptáciou beletrizovanej literatúry faktu a je to taká divácky ústretová light adaptácia, do ktorej Nolan zakomponoval, aby príbeh ozvláštnil, svoje typické dejové zvraty. V praxi to znamená, že sa od začiatku rozbíja jednota sujetu a fabuly a príbeh sa tak vlastne rozpráva na preskačku, v troch základných dejových rovinách. A jedna z nich je, kvôli zrozumiteľnosti, farebne odlišená tak výrazne, ako sa len čiernobiela líši od farebnej.

Diváci napašmaní témou, Nolanom a vlastnými intelektuálnymi ambíciami sa potom, v konečnom dôsledku, dívajú na tri hodiny vznešenej blazeovanej nádherne remeselne urobenej a autenticky herecky stvárnenej nudy s výbuchom a tí, čo sú nekontaminovaní ani jedným (téma), ani druhým (Nolan), ani tretím (intelektuálne ambície), sa tak paradoxne môžu ocitnúť v podstatne lepšej pozícii vo vzťahu k tomu, o čom ten film vlastne je, čo nám chce pripomenúť, aký odkaz odovzdať.

Lebo ja teda neviem.

Iste, na prvýkrát to bol úžasný zážitok, krásny, precízne urobený film, možno až príliš intenzívny na to, aby som o ňom stihol zároveň aj premýšľať, avšak už na druhýkrát sa ukázalo, že premýšľať vlastne nie je o čom. Blockbuster pre ľudí, čo na blockbustre nechodia, často preto, že nimi pohrdajú kvôli ich priamočiarosti a povrchnosti. Nolan to urobil komplikovanejšie, ale že by to bolo akosi extrémne hlbšie, to už sa tvrdiť neodvážim. Aj keď, áno, na prvé pozretie to tak naozaj vyzeralo a len tí najskúsenejší cinefilovia a najjednoduchší konzumenti prekukli Nolanov vykalkulovaný balast bez duše hneď na prvú.

Nemôžem si pomôcť, ale stále si myslím, že filmy by mali vzbudzovať predstavivosť, nie ju nahrádzať. ◀

Oppenheimer (Veľká Británia, USA, 2023) SCENÁR A RÉŽIA Christopher Nolan KAMERA Hoyte van Hoytema STRIH Jennifer Lame
HUDBA Ludwig Göransson HRAJÚ Cillian Murphy, Matt Damon, Robert Downey Jr., Emily Blunt, Florence Pugh, Josh Hartnett,
Casey Affleck, Rami Malek, Kenneth Branagh, Tom Conti MINUTÁŽ 180 min. HODNOTENIE ●●¼ PREMIÉRA 20. 7. 2023

— text: Jana Dudková / filmová teoretička —
 foto: Filmtopia —

Vojna na ľahostajných tvárach

Pripomínanie historických vojen na území Slovenska sa nezdá byť tým najpálčivejším problémom súčasnej doby. Po únave z pripomínania SNP počas takmer polovice storočia sa to zdá byť prirodzené. No film Územie fantázie ukazuje, že nie je všetko tak, ako to vyzerá v pacifistických sociálnych bublinách, z akej pochádza aj samotná debutujúca režisérka.

Film sa začína statickými zábermi barakov v koncentračnom tábore a v istom zmysle nás tým zavádza na územie, na ktorom sa už ďalej nebude pohybovať: nejde o film o holokauste, ale o film zaoberajúci sa reprezentáciami vojny najmä v zmysle priamych bojov. Napriek tomu je takýto úvod príznačný: holokaust je dnes najviac využívaný symbol druhej svetovej vojny v populárnej kultúre na celosvetovej úrovni, aj keď nie v slovenskej oficiálnej i populárnej kultúre, na ktorú sa film primárne zameriava.

Baraky bez ľudí evokujú dokumentárny záber miesta pamäti, postupne sa však toto miesto zaľudňuje, no ako diváci začíname chápať, že tu čosi nesedí: postavy Židov nemajú neprítomné, ale skôr neutrálne alebo nudiacie sa výrazy, sú dobre živé, do záberu sa dostáva kamerové príslušenstvo. Najskôr sme na nakrúcaní fikčného filmu a onedlho sa ocitneme na jeho premiére. Observačná, stále statická frontálna kamera tu ukazuje ešte lepšie živé postavy s jedlom a pitím, fotiace sa pred tristnými obrazmi na filmovom plagáte, pózuje a usmieva sa do fotoaparátu.

Napriek tomu, že téma holokaustu a téma vojenských bitiek, bojov, vojakov a hrdinov sú dve oddelené témy, ktoré je zavádzajúce spájať, úvod debutu Pauly Maľárovej dobre nastavuje diváka na režisérkinu dokumentaristickú metódu a v zásade aj tému, ak ju pochopíme širšie: inscenovanie, reenactment a komemorácia udalostí vojny. K tejto téme sa postupne pridružuje aj ďalšia téma, ktorá najmä v súčasnej situácii vyznieva mimoriadne znepokojivo: vojenské cvičenia, a teda aj symbolická príprava na vojnu.

Hoci mediálna odozva zatiaľ vyzdvihuje iné významy filmu v súvislosti s vojnou na Ukrajine, myslím si, že film by fungoval rovnako znepokojivo i bez nej. Nedo-

týka sa tejto vojny, upozorňuje skôr na deformácie vo vnímaní vojny v mierových časoch. Je len dobré, že režisérka sa nenechala zviazať a projekt pripravovaný od roku 2018 neaktualizovala príliš okato: stačí, že v závere filmu zaznie letecký poplach, aké v mierových časoch už nezažívame.

Veľmi šťastným riešením je aj kombinácia záberov upriamených priamo na protagonistov rôznych cvičení, kladenia vencov, rekonštrukcií, so zábermi na ich divákov. Najmä v úvode tak môžeme sledovať ostré kontrasty medzi vážnosťou témy a únavou, ľahostajnosťou či nekomfortom jej recipientov, či už ide o účastníkov premiéry filmu Petra Bebjaka *Správa*, alebo o deti, ktoré pozorujú rekonštrukciu bojov z druhej svetovej vojny, zapchávajú si pritom uši, nudia sa, prípadne sa čudujú, prečo ešte nikto nezomrel. Vojna sa sprítomňuje prostredníctvom niekoľkostupňových metonymií a tiež prostredníctvom striedania hluku a ticha, lunaparkového hurhaja a nehybnosti, až komicky vyznievajúceho parádneho kroku vojakov a piety. Kontrasty sú zvýraznené aj vo zvuku, keď ohlušujúci hukot strelných zbraní či granátov striedajú sotva počuteľné ruchy, navodzujúce atmosféru kontemplácie. V nej film aj začína a neskôr ju tiež zažijeme v scéne, keď si vojnový veterán ticho prezerá historické bojové vozidlá, pričom vo zvuku počut iba takmer nečujnú zvonkohru jeho početných rádov. Podobne pietne vyznieva aj záver filmu, ktorý je venovaný „Údoliu smrti“ na Dukle. Prázdnu krajinou ticho sneží, iba kdesi v diaľke počut tichý mierový život dediny.

Územie fantázie tak necháva divákovi priestor na zakúsenie viacerých modov komemorácie vojny a na vytvorenie kritického názoru na tento fenomén a jeho recipientov. Tých prítomne-neprítomných, ale aj tých, ktorí v prázdnej krajine absentujú úplne. ◀

Územie fantázie (Slovensko, 2023) NÁMET, SCENÁR, REŽIA Paula Maľárová KAMERA Andrej Dlabáč STRIH Marek Bihůň ZVUK Igor Jedinák MINUTÁŽ 70 min. HODNOTENIE ●●● DISTRIBUČNÁ PREMIÉRA 6. 7. 2023

— text: Roberta Tóthová / filmová kritička —
 — foto: Continental film —

Barbie nie je angažovaný film, je to blockbuster

Fantasy komédia Barbie režisérky Greta Gerwig zažíva svojich pätnásť minút slávy. Kasový trháč napísala s dlhoročným spolupracovníkom a partnerom Noahom Baumbachom a stal sa najzárobkovejším filmom nakrúteným ženou.

Obaja pritom pochádzajú z nezávislého prostredia newyorského prúdu mumblecore, ktorého civilnú poetiku každodennosti podnietili práve produkčné obmedzenia. Zámerom veľkých spoločností stojacich za Barbie, vrátane firmy Mattel, živiteľa, majiteľa a distribútora slávnej bábiky, sa predsa museli podrobiť. Gerwig však pracuje s hypertextualitou a metairóniou presahuje prvé čítanie, čím o krok predbieha očakávanie od filmu pre masu.

V prologu sa vraciame na koniec 50. rokov, keď dievčenskú hru na matky s bábikami „batoliat“ prevälcovala revolučná hra na „dospeláctvo“ s Barbie, s napodobeninami krásnych žien. Identitu od detstva formujú rodové stereotypy, dievčatá pri hre s bábikami vylučujú chlapcov a naopak (výnimky potvrdzujú pravidlo) a táto logika sa odtláča aj do fungovania Barbielandu. Kenovia tu nemajú inú funkciu, len obdivovať a dvoriť bábikám Barbie. Žijú v matriarcháte, kde paradoxne absentujú matky a koncept rodiny nahrádza komúna. Muži nemajú politické právo, spoločenské postavenie, nezastupujú žiadne profesie a nemajú ani vlastné príbytky. Vylúčení do vzduchoprádna, hoci sa k nim všetci správajú neutrálne, sú aj pokazená „divná“ Barbie a queer postava Allana. Bábiky Barbie sú sociálne privilegované a tvoria kolektívnu hrdinku, rovnako ako Kenovia.

Barbieland je simulakrum, fikčný svet detskej hry sa stáva vo filme reálnym. Pravidlá hry s bábikami Barbie odrážajú neoliberalne politické zriadenie. Barbieland je demokratický, no rovnako ako v iných demokratických zariadeniach tu spoločenstvo vytvára sociálne a politicky vylúčené skupiny. Rodové stereotypy, mechanizmy moci a ustálené kultúrne vzorce dostanú od Barbie kopanec do kolena, ale pri páde im so žiarivým úsmevom podá ruku a napraviť kravatu.

V roku 2012 stvárnila Gerwig v americkom indie filme *Frances Ha* stratenú dvadsiatničku, ktorá ležérne

kľučkuje, hľadá naplnenie a snaží sa uspieť ako tanečnica. Tento film bol jej prvou scenáristickou spolupracou s Baumbachom. S podobným problémom ako Frances vstupuje do deja Barbie. „Na čo som bola stvorená?“ spieva Billie Eilish v sladáku *What Was I Made For?* a touto básnickou otázkou hľadanie identity Barbie končí.

Barbie nie je sondou do duše bábiky, dominantou príbehu sa stáva politický konflikt sexuálnych identít v Barbielande, z ktorého síce vychádzajú ako pomyselné víťazky prefíkanejšie ženy, no nedáva odpoveď, ako bude po tejto konfrontácii Barbieland preskladaný, ani či sa život vráti do starých kolají. Autorka sa zrieka vízií, ale angažuje sa humorom. Barbie na záver pošle žiť do sveta patriarchátu a nechá jej narásť vagínu. Film síce optikou detskej hry podvratne vysmieva boj pohlaví, ukazuje ješitnú túžbu vládnuť a zachovať nemenný stav, no chýba mu radikálny vzdor voči prítomnému, rovnako ako všetkým hollywoodskym filmom.

Výborne pracuje s afektivitou skrz muzikálne a choreografické pasáže, vrátane soundtracku, a cynizmus zotiera pocitom spolupatričnosti a empatie. Popkultúrne ozdôbky často infantilne supľujú nedostatky v scenári plnom skratiek a eklektických únikov, ale sú obhájitelné žánrom.

Barbie komentuje trápnosť krízy humanizmu 21. storočia, kde stále prevláda potreba rozdeľovať javy do striktno oddelených kategórií a snaha o zachovanie nemenného stavu sveta, ale sama tejto kríze podlieha. Gerwig ponúkla infantilnú nežnosť aj ružovými odtieňmi a žiarivými úsmevmi prestimulovaný labyrint protichodných javov a trápení privilegovaných bielych mužov a žien, ale nabitá zbraň, ktorou mierila na čelo neskorému kapitalizmu a jeho binárnej logike, napokon vyplula len neškodnú guľičku z plastelíny. ◀

Barbie (USA, 2023) REŽIA Greta Gerwig SCENÁR G. Gerwig, Noah Baumbach KAMERA Rodrigo Prieto HRAJÚ Margot Robbie, Ryan Gosling, Dua Lipa, Simu Liu, Kate McKinnon, Emma Mackey, Will Ferrell, Michael Cera, John Cena MINUTÁŽ 114 min. HODNOTENIE ●●● DISTRIBUČNÁ PREMIÉRA 20. 7. 2023

Spontánne profánne

— text: Maximilián Hrmo / poslucháč
audiovizuálnych štúdií FTF VŠMU —

Film *Nikdy nehovor nikdy* ma miestami bavil. Nevieť celkom čím. Možno práve zmätočnosťou a nepredvídateľnosťou (teoreticky) možného. Môžete sa tešiť na Maštalíra cvičiaceho jogu, tancujúceho, na strome i nohami pevne na zemi, vo vode... Aj film *Nikdy nehovor nikdy* stojí tak trochu na vode. Nepriďžal sa ustáleného žánrového modelu. Je vďaka tomu spontánny? Možno.

Najhoršie hodnotím soundtrack. Konvenčná prehládka gýča by mala byť v 5D sprevádzaná vypúšťaním slzného plynu, nech divák rozumie silnému (no spontánnemu!) sentimentu. Nechýba sexizmus, lascívne scény, hrať sa bude fľaša... s deťmi: „Naša dcéra má na riti vytetovaný kvet!“ alebo „Ujo Peter, páči sa ti moja mama?“.

Dva páry manželov, oba s dvomi deťmi. Jedno manželstvo predpotopne sužuje mladá milenka (Jana Kovalčíková), vzájomné odcudzenie, nenávisť, rozvod. Otec (Marek Majeský) je klinický idiot v akomkoľvek páre. Druhé

— foto: Bontonfilm —

(Maštalírovo) manželstvo je neopätovaná idyla kontra nepochopiteľný rozvod, starostlivý Maštalír je otecko roka a jeho prvá manželka (Lenka Krobotová) ako lekárka v Afrike učí deti v škole, očkuje ich, pomáha, kde sa dá, ich spoločné deti ju obdivujú. Prekážala mi ich „insert SMS“ komunikácia.

Nie je mi zrejmy názov *Nikdy nehovor nikdy*. Teda, ak nerátame Haberov epilóg a jeho pesničku Všetko sa môže stať. Nebudete vyslovene trpieť, možno sa trochu zabavíte a na konci si môžete povedať už *Nikdy...* ◀

Nikdy nehovor nikdy (Slovensko/Česko, 2023)

SCENÁR A RÉŽIA Braňo Mišík KAMERA Juraj Chlpík

HRAJÚ Tereza Kostková, Tomáš Maštalír, Lenka Krobotová,

Marek Majeský MINUTÁŽ 104 min. HODNOTENIE ●●

DISTRIBUČNÁ PREMIÉRA 28. 7. 2023

Pávie pierko

— text: Maximilián Hrmo / poslucháč
audiovizuálnych štúdií FTF VŠMU —

Paprika Steen nakrútila svoj štvrtý hraný film. Ide i nejde o komédiu. Stredobodom je – na prvý pohľad – kreatívne dievčatko Hannah.

Hannah už po štvrtý raz mení školu. Tentokrát sa jej rodičia neuspokojili s „ľudovou voľbou“. Škola má výborné renomé a ťažko sa na ňu dostať. Ale aká je to škola? Prvé varovanie nás obarí pri vstupnom pohovore rodičov s riaditeľom. Poza zomknuté intrigánske dlane riaditeľa – akého si patróna, na oko dobrodinca – môžeme, hoci rozostrene a v druhom pláne, zazrieť obraz Reného Magritta *Toto nie je fajka*. Škola je „simulakrom školy“; nie je práve tým svojbytná a jedinečná? Páči sa mi priama výpoveď. Takto sa vítajú víťazi!

Časom sa v zmysle týchto daností rozvinie hra. Komika omylov, absurdistan. Dievčatku sa na škole nevedí najlepšie. To však nikoho z kompetentných nezaujíma. Ide sa totiž na dlho očakávaný a dlho plánovaný výlet. Bujará a tak trochu sebastredná nezmyselnosť celkom zatlačí deti do kúta aj mimo kamerovej tenzie.

Nečakajte od *Otcov a matiek* nijakú koherenciu medzi ratolesťami a rodičmi, či už v príbehu alebo inde. Dôležitú

— foto: ASFK —

úlohu tu však hrá voyeurizmus. Hodiť po niekom očkom je gestom s istým stupňom intermediárnosti – kto je subjektom hry pohľadu a protipohľadu? Hannah sa zľahka infantilnej hre s vodnými pištoľami neprizerá iba tak škodoradostne. Ani otec sa v lese – síce dospeljšie, ale predsa podobne „nefamiliárne“ – „iba neprizerá“ nevere. Akoby sa tu pripúšťala iná kategória imperatívu pôžitku z pohľadu.

Hannah s jediným kamarátom sa na triednej „chatovici“ kochá nezobrazeným (iba indexovo prítomným) pávom. Pávie pierko sa vo filme *Otcovia a matky* mení na pozlátko, amulet, artefakt dospievania. Implicitne rozmazáva rozum, nadáva na kauzalitu. Súčasne sa ostrí akými indikačným či nasledovaným postupom či mechanizmom pohľadu. Tým do konfliktu vstupuje primárne dospelosť: pýcha a rozpomienky na predštádium dospelosti a na post-apokalypsu detstva. ◀

Otcovia a matky (*Fædre & Mødre*, Dánsko, 2022) RÉŽIA Paprika Steen

SCENÁR Jakob Weis KAMERA Jan Pallesen HRAJÚ Katrine Greis-Rosenthal,

Jacob Lohmann, Ida Skelbæk-Knudsen, Rasmus Bjerg, Lise Bastrup

MINUTÁŽ 96 min. HODNOTENIE ●●●● DISTRIBUČNÁ PREMIÉRA 3. 8. 2023

— text: Mária Ferenčuhová —
foto: archív SFÚ —

Lanský sneh

V rubrike Z filmového archívu do digitálneho kina vám postupne predstavujeme kinematografické diela z Národného filmového archívu SFÚ, ktoré prešli procesom digitalizácie, sú dostupné vo formáte DCP (Digital Cinema Package), a teda ich možno premietat' aj v digitálnych kinách. Sotva desaťminútový film Ladislava Kudelku *Kam nechodil inšpektor* (1964) patrí nielen k tomu najzaujímavejšiemu z autorovej esteticky i tematicky rôznorodej krátkometrážnej tvorby, ale aj k tomu najinšpiratívnejšiemu spomedzi dokumentárnych filmov, ktoré na Slovensku vznikli v prvej polovici šesťdesiatych rokov.

Vo filme *Kam nechodil inšpektor* sa zreteľne odráža fascinácia mestského človeka drsným horským životom na slovenských lazoch, a zároveň fascinácia filmového tvorca výrazovými prostriedkami kinematografie, počnúc sugestívnosťou kamery, cez autenticitu filmového zvuku až po experimentovanie so syntetickou hudbou. Na prvý pohľad prostý film, zachytávajúci spôsob života a najmä vzdelávania školopovinných detí z laznickej oblasti Klenovských vrchov zasypaných snehom však v sebe skrýva oveľa viac: má etnografický nádych i sviežosť *direct cinema*, a to aj napriek tomu, že sa nenakrúcal malou lahkou kamerou a že zvuk a obraz sa prinajmenšom v niektorých záberoch nahrávali oddelene. V neposlednom rade je unikátny aj svojou veľmi progresívnou hudbou.

Podobne ako v Slivkovom, len o rok staršom filme *Voda a práca* (1963), kde elektronická hudba Ilju Zeljenku v kombinácii s jednoduchým píšťalkovým motívom podčiarkovala atypické spojenie zobrazovania tradičného spôsobu práce (drevené stroje na vodný pohon) s avantgardistickým snímaním i strihom, aj v Kudelkovom filme hrá kontrast medzi starým a novým, v tomto prípade starým svetom lazov a novou hudbou, významnú rolu. Ako píše Václav Macek v *Dejinách slovenskej kinematografie*, Kudelka si do svojho filmu žiadal prepojenie elektronickej hudby s pastorálnou. Skladateľ Roman Berger pri jej vytváraní použil tónový generátor, ktorého skokové prepínanie podľa muzikológa Juraja Lexmanna pripomína hobojuvú kantilenu. Mne pripomína aj detské nápevy, neisté prvé tóny žiakov hudobnej školy, vďaka čomu sa tento hudobný prvok prepája s dominantným motívom vzdelávania.

Napriek tomu, že boli zvuky generované elektronicke, spevné motívy majú v sebe silný starosvetký náboj – presne tak, ako ho má aj učenie sa pri petrolejke, kým v izbe ženy všetkých generácií párajú perie, ako ho má

spoznávanie mesta Bratislavy len z obrázkov a fotografií vo vlastivednej učebnici, ale aj sledovanie pohrebných rituálov, aké o čosi neskôr filmoval aj Martin Slivka, laznicami deťmi vracajúcimi sa zo školy. Okrem kantilénových motívov Roman Berger použil aj menej melodické elektronické zvuky – cvrlikanie, bzučanie či hvízdanie, konotujúce meluzínu a poveternostné podmienky v horskej oblasti – v kombinácii so sugestívnou kamerou zachytávajúcou horskú krajinu v hmle a kúdoloch mrakov, cez ktoré preráža slnečné svetlo –, ale aj sprevádzajúce detské aktivity. Keď vyjde slnko, malí horali a horalky sa divo spúšťajú na sánkach, šmýkajú sa len tak v bagančiacich po zladovatených bubnoch na svahu, skáču zo skál, pričom kamera ich sníma z pôsobivého podhľadu, takže vyzerajú trochu ako nový živočíšny druh úzko spätý s nehostinnými podmienkami v horách. Elektronické cvrlikanie, akým Kudelka ilustruje pohyb vrchárskych detí, v niečom pripomína elektronické ozvučenie trblietajúcej sa vody v Slivkovej *Vode a práci*. Pre mestského človeka je to nový, neznámy svet, takmer sci-fi. Spojenie novej elektronickej hudby s etnografickými motívmi ma vedie k oxymorónnemu označeniu *futuristické retro*, ktoré mi napadlo už pri *Vode a práci*.

No Kudelkov film je ešte o kúsok záhadnejší. Filmový priestor je v ňom totiž neurčitý: sú dve školy alebo sú dve len triedy, kde učia dvaja učitelia? Sme v Lome nad Rimavicou alebo v Klenovci? Skadiaľ a kam chodia deti, ak je škola iba jedna, pretože obce sú od seba vzdialené niekoľko hodín chôdze, navyše s veľkým prevýšením? Zrekonštruovať geografický priestor z filmu dnes už nie je možné: obce sa za takmer 60 rokov až príliš zmenili. Vlastne sa zmenil celý svet. Dokonca aj sneh možno o dlho bude – prinajmenšom v údoliach pod Klenovskou Javorinou – čoraz väčším sci-fi. ◀

— text: bar — foto: Barbora Nemčeková,
Alžběta Čermáková —

Našou prácou je prepájať slovenské prostredie s medzinárodným

Tomáš Hudák a Veronika Krejčová —

V organizačnej štruktúre SFÚ patrí Oddelenie filmových podujatí a Audiovizuálne informačné centrum pod Národné kinematografické centrum. V tejto edícii Neviditeľných profesií sme sa rozhodli pozrieť sa na prácu Tomáša Hudáka, Veroniky Krejčovej (OFP) a Ley Pagáčovej (AIC) spoločne, keďže ich pracovná náplň sa do veľkej miery prekrýva, a dochádza tak k blízkej spolupráci.

Ich pozície patria v Slovenskom filmovom ústave medzi mladšie a ich náplň sa prirodzene rozširovala priamo úmerne so zvyšujúcou sa produkciou slovenských filmov. Agendou oddelenia filmových podujatí je spoluorganizovanie prehliadok slovenských filmov v rámci filmových podujatí na Slovensku a v zahraničí a tiež byť komunikačným partnerom pre organizátorov filmových festivalov a prehliadok so záujmom o uvedenie slovenskej filmovej produkcie. Audiovizuálne informačné centrum (kde okrem Ley Pagáčovej pôsobí aj Miroslav Ulman) sa taktiež podieľa na zabezpečovaní kontaktu so zahraničím a na prezentácii slovenského filmu a audiovizuácie. Okrem toho pôsobí ako servisné a kontaktné pracovisko pre Európske audiovizuálne observatórium, Eurimages a European Film Promotion, a využíva možnosti, ktoré slovenskej strane z členstva v nich vyplývajú.

Pozícia Ley Pagáčovej je podľa nej primárne zameraná na zhromažďovanie informácií o pripravovaných

a dokončených slovenských filmoch. „O slovenskú audiovizuáciu a ľudí pôsobiacich v nej sa zaujímajú profesionáli a profesionálky z celého sveta. A na to sme tu my, aby sme im priblížili oblasť, ktorá ich zaujíma. Preto sa usilujeme o to, aby sme zhromaždili čo najväčšie množstvo informácií, či už v našich hlavách, v katalógoch, databáze, alebo iných prezentačných materiáloch, a potom ich podľa potreby mohli posunúť a predstaviť záujemcom. Od tlačných katalógov sme už upustili, ich príprava je nákladná, časovo náročná a neekologická. Navyše uvedené údaje v nich veľmi rýchlo starnú a katalógy sa tak stávajú nepresnými,“ hovorí Pagáčová.

„Keď chcem niekomu našu prácu priblížiť, tak viem, že sa usilujeme prepájať slovenské prostredie so zahraničím – upozorňovať slovenských profesionálov na možnosti v zahraničí, ako sú napríklad filmové festivaly, trhy, workshopy, pitchingové fóra a iné. A naopak, komunikujeme so zahraničnými partnermi, ktorí sa zaujímajú o našu tvorbu či tvorcov. Zároveň spoluorganizujeme Bratislava Industry Days,

Lea Pagáčová, Berlinale / European Film Market 2023 —

kde využívame našu expertízu a kontakty. Samozrejme, chodíme do zahraničia predovšetkým na veľké trhy – Cannes, Berlinale, Clermont-Ferrand, kde vytvárame zázemie pre slovenských profesionálov a profesionálky, ktorí tam prídu, a zároveň nadväzujeme kontakty s potenciálnymi partnermi a záujemcami o naše audiovizuálne prostredie. Taktiež sme styčným bodom pre zastupiteľské úrady v zahraničí, slovenské inštitúty, pre ministerstvo kultúry – čo sa týka kinematografie – to robí hlavne Rastislav Steranka, riaditeľ NKC,“ charakterizuje prácu Oddelenia filmových podujatí Tomáš Hudák.

„Naš tím združuje informácie o tom, na čom slovenské produkčné spoločnosti aktuálne pracujú, čo dokončili, čo pôjde do distribúcie a podobne. Neoddeliteľnou súčasťou našej práce je, samozrejme, participácia na zahraničných festivaloch a trhoch. To je tá druhá polovica našej úlohy, teda nie domáca, ale zahraničná, kde sa stretávame aj so slovenskými, ale predovšetkým so zahraničnými filmovými profesionálmi a profesionálkami, a tak dopomáhame ku vzniku vzťahov a prepojení aj medzi sales agentmi, distribučnými spoločnosťami a inými subjektami,“ dodáva Veronika Krejčová.

V rámci spolupráce medzi dvoma oddeleniami sa kvôli spomínanej zvyšujúcej sa produkcii a objemu práce rozdelili špecializácie – Lea Pagáčová sa venuje predovšetkým animovanému a krátkemu filmu, Tomáš Hudák dokumentárnemu a Veronika Krejčová súčasnému hranému filmu (spolu s Rastislavom Sterankom, ktorý má tiež na starosti klasické filmy z archívu SFÚ). „Keď je napríklad Tomáš v kontakte s dokumentárnym festivalom, kde sa premietajú aj krátke filmy, konzultujeme stratégiu spolu. Rovnako s Veronikou a Rastom (Sterankom – pozn. red). Mám rada, keď sa o veciach diskutuje, keď nepracuje každý iba na svojom. Môžeš si jednak overiť, či tvoje uvažovanie ide správnym smerom, jednak ti z diskusií vychádzajú nové spôsoby ako riešiť problémy,“ vysvetľuje Pagáčová výhody tímovej spolupráce medzi oddeleniami.

Typický pracovný deň tímu sa líši v závislosti od toho, či sú práve na filmovom festivale alebo v kan-

celárii na siedmom poschodí SFÚ. „Na festivaloch je pracovné tempo vysoké, mnohokrát pracujeme aj desať-dvanásť alebo viac hodín denne, odpovedáme na rôzne otázky, riešime situácie, prepájame ľudí a neustále komunikujeme (v rôznych jazykoch). Stánok na trhoch zároveň slúži ako infopoint pre ľudí, ktorí ešte nikdy nekomunikovali so slovenským filmovým prostredím a chcú ho spoznať. Mnohokrát na festivaloch vytvárame vlastné iniciatívy ako napríklad neformálne networkingové podujatia pre slovenských a medzinárodných profesionálov, aby sme prostredie prepojili a staré vzťahy utužili, spolupráce prehĺbili, či dohodli nejaké nové,“ opisuje Krejčová prácu počas veľkých festivalov a trhov.

Do ich aktivít spadá aj organizačné a produkčné zastrešovanie domácich podujatí, na ktorých sa podieľa SFÚ, ako je napríklad Febiofest so spomínaným Bratislava Industry Days. Na dennej báze je ich práca v kancelárii tiež spojená s festivalmi a zahraničím – obnáša odporúčania pre workshopy, prezentačné a koprodukčné podujatia, festivaly a zverejňovanie výziev. Tomáš Hudák a Veronika Krejčová prišli pracovať na Oddelenie filmových podujatí v rovnaký rok – 2019, zatiaľ čo Lea Pagáčová je v SFÚ na Oddelení AIC už od roku 2017.

„Samozrejme, najviac nás teší, keď sa film dostane na festival a malou troškou sme tomu dopomohli. Pre mňa osobne je zaujímavé uvedomovať si, že je to naozaj pomáhajúca profesia, kde do veľkej miery treba potláčať vlastné ego a vlastné záujmy,“ hovorí Tomáš Hudák. „Do filmového prostredia som išla kvôli ľuďom, mám veľmi rada filmárov a filmárky. Myslím si, že sú to veľmi inšpiratívni a kreatívni – samozrejme nie všetci alebo každý svojím spôsobom – ľudia, s ktorými chcem spolupracovať. Mnohí a mnohé majú podobné myslenie ako ja, podobné hodnoty, riešia podobné témy. Baví ma hájiť ich záujmy,“ dopĺňa Veronika Krejčová. „Jedným z dôvodov, prečo tu od roku 2017 pracujem, sú moji kolegovia – či už bývalí alebo súčasní – myslím si, že sa po ľudskej aj profesionálnej stránke dobre dopĺňame a dokážeme spolu prinášať konštruktívne riešenia rôznych otázok. Rovnako mám radosť z toho, keď vidím, že prepájanie má zmysel – napríklad keď sa filmy aj na základe nášho „poštuchutia“ môžu posunúť. Rada vidím, keď má film úspech, či už to znamená ocenenie na festivale alebo záujem publika,“ dodáva Lea Pagáčová. ◀

Alexandra Strelková, výkonná riaditeľka Asociácie nezávislých producentov, prekladateľka

— V Slovenskom filmovom ústave som strávila krásnych dvanásť rokov (2005 – 2017). Vždy som rada chodila do kina, ale za to, že ma to k filmu zavialo aj pracovne, vďačím zhode mnohých náhod a hlavne Barbore Struss, ktorá ma uviedla do festivalového sveta, a tiež Ľubke Orechovskej, tá mne, prekladateľke a inžinierke (!) v roku 2005 s dôverou odovzdala Národné kinematografické centrum. Netušila som, do čoho idem, ale neľutujem a moje spomienky sú o to intenzívnejšie a osobnejšie.

— Na čo si teda spomínam?

— Na to, ako som prvýkrát v Cannes pokorne obchádzala pavilóny na filmovom trhu, zoznamovala sa, vypytovovala, zbierala materiály... Ako sme zakrátko vstúpili do European Film Promotion, spustili intenzívnu prezentáciu v Berlíne, v Karlových Varoch a na ďalších festivaloch, trhoch a „industry“ fórach, ako som paralelne vďaka FIAF vnikala do práce s archívami a podujala sa tieto filmové svety čo najefektívnejšie prepojiť.

— Spomínam si na „nemotorné“ VHS, úľavu pri príchode DVD a čudnú neistotu z online odkazov, aj neskladné 35mm kópie či betacam, ktoré postupne nahradili digitálne „krabičky“ a obrovské dátové súbory. Dodnes sa mi sníva o banánových škatuliach so vzácnym filmovým kontrabandom (áno, vrátane vína a niekedy aj pareníc...).

— Zažila som rok, keď na Slovensku vznikol jeden jediný celovečerný film, potom počet filmov fascinujúco rástol, paralelne sa ďalej vyvíjal aj systém finančnej podpory, až vznikol Audiovizuálny fond. Zažila som, ako boli po dlhých rokoch uvedené a ocenené slovenské filmy na tých najprestížnejších svetových festivaloch – *Slepé lásky* v Cannes 2008, potom prišli Benátky, Rotterdam, Berlín, Toronto... Zažila som nástup digitalizácie a vďaka nej sme s Katkou Tomkovou pre seba i filmový svet „znovu objavili“ Petra Solana a ešte za jeho života stihli vo veľkom štýle odprezentovať film *Kým sa skončí táto noc* v Karlových Varoch. To je dodnes jeden z mojich najkrajších zážitkov.

— Znie to asi ako čistá zábava – veď som si vlastne len cestovala po festivaloch, však? Neprotirečím, ale bola to aj skutočne náročná práca. Neustále som sa učila a inšpirovala od skúsenejších a vzdelanejších (a že ich bolo okolo mňa neúrekom!), skúšala, improvizovala, bojovala o rozpočet, o posilu do tímu... Plánov a možností veľa, peňazí málo. Často na cestách, dlhé dni, večery, víkendy v práci – ale zasa, „siedme poschodie“ je legendárne! Stačilo vyjsť z kancelárie a na chodbe, pri kopírke, v kuchynke sa vždy našiel niekto, s kým sa dalo poklebetiť, zasmiať sa, aj sa posťažovať, zanaďávať si – príjemne sa sedí aj v kresielkach v redakcii *Film.sk!* – a vzniklo tam kopec výborných nápadov. Okrem super kolegov človek často narazil aj na pána Branka, Hanáka či Grečnera

i na študentov, z ktorých sú dnes už vážení tvorcovia (a kamaráti)...

— SFÚ je skratka váženej a (aj) medzinárodne etablovanej inštitúcie, ktorá robí pre slovenský film veľmi veľa. Skutočný význam jej však dávajú ľudia, ktorí sa za ňou skrývajú. Mojm „GR“ bol celých dvanásť rokov Peter Dubecký, vzácnymi stálicami sú dodnes Marta Šuleková, Miro Ulman, Simona Nôtová, Ivanka Vargová, pani Válková, Martin Kaňuch, Peťo Vraštiak, dlhé roky ňou bola jednoznačne Vierka Ďuricová, neskôr pribudla Zita Hosszúová, a samozrejme, Katka Tomková. (Môj asociatívny výpočet by mohol pokračovať...) Keď som v roku 2017 štafetu v eN-Ká-Cé odovzdala Rastovi Sterankovi (ďakujem, Rasto, držím palce!), môj najužší dreamteam tvorili Kristína Aschenbrennerová, Soňa Balážová a Imelda Selková. Mali sme aj meno, a to hovorí za všetko – vzniklo zo spontánneho brbta v telefóne: „Slovenský filmový úsmev, prosím?“

— Dnes SFÚ sledujem zvonka, príležitostne spolupracujeme a úprimne sa teším z každého úspechu slovenskej kinematografie, novej i archívnej, pod ktorou je podpísaný. Akože, ocenenie pre blu-ray *Slnka v sieti* z Il Cinema Ritrovato?!? Bravo!

— Všetko najlepšie a ďakujem, môj milý Slovenský filmový úsmev. ◀

Michal Tallo

[spisovateľ a publicista]

Za dobrú správu o slovenskej kinematografii možno považovať, že vybrať jeden obľúbený slovenský film je pre mňa prakticky nemožné. Napriek nešťastnej povesti, ktorú slovenský film, žiaľ, ešte vždy má u veľkej časti verejnosti, ho dnes považujem za pestrý a kvalitný. Rozhodol som sa preto zamerať sa na obdobie posledných rokov a špecificky na tvorbu u nás stále nedostatočne zastúpených autoriek – režisérok. Aj tu je možností viacero, pozornosť by som však rád upriamil na snímku z roku 2020: **Žaby bez jazyka** Miry Fornay. Fornay je v mojich očiach dlhodobo režisérka, ktorá sa nebojí riskovať, uvažuje konceptuálne a sleduje najaktuálnejšie festivalové trendy v kinematografii – čo, samozrejme, niekto môže považovať za kalkul, pre mňa to však znamená precíznu zorientovanosť. Jej filmy sú spoločensky angažované, intelektuálne nasýtené a formálne odvážne. **Žaby bez jazyka** považujem za jej zatiaľ najvydarenejšie a najsebavedomejšie dielo. Svoju štúdiu (nielen) domáceho násillia a toxických vzťahov na ploche takzvanej tradičnej rodiny zasadzuje do širšieho kontextu, pričom na to využíva formálne postupy, aké sú v slovenskej celovečernej hranej tvorbe priam nevídané; či už ide o experimentálnu štruktúru alebo takmer až videoherné „opakované pokusy“ (nové životy postáv), skrz ktoré sa môžu znovu pokúšať dosiahnuť to, v čom predtým už raz fatálne zlyhali. Výsledkom je film, ktorý pozitívne vyčnieva a (vzhľadom na opísané experimentovanie možno na prvý pohľad paradoxne) je v mnohom autentickjší a presvedčivejší než veľa realistických, civilných pokusov o spracovanie obdobných tém. Sú to (predovšetkým) práve filmy Miry Fornay, ktoré ma pred pár rokmi konečne presvedčili prestať posudzovať súčasnú slovenskú kinematografiu v duchu „**na slovenské pomery dobré**“ a naozaj uveriť, že bez problémov obstojíme i ďaleko za hranicami. ◀

Viktor Csudai

[režisér a producent]

— V mojej mladosti a aj neskôr sa vždy bilo moje mainstreamové ja s tým artovejším. Už od svojich dvanástich rokov som mal rád komédie ako *Žandár zo Saint Tropez*, *Maléry pána účtovníka*, *Inšpektor Clouseau*, ale prepadol som aj hororom, ktoré sme u kamoša pozerali na VHS so „socíkovským“ simultánnym dabingom. Boli to hlavne *Evil Dead 1 a 2*, *Démoni*. Pecka bola pre mňa sci-fi séria *Návrat do budúcnosti*. Pubertiak za socializmu nemal veľa možností, kde si mohol pozrieť aj iné ako stranou a vládou schválené filmy. Ja som mal to šťastie, že sme chytili aj rakúsku televíziu ORF, na ktorej bežal program kunst-stücke, kde dávali artové filmy. Tam som videl *Veľkú žranicu* v réžii Marca Ferreriho. Dialógom som veľmi nerozumel, ale film na mňa urobil dojem, tak ako neskôr filmy od Věry Chytilovej – *Panelstory*, *Vlčí bouda*, alebo *Černý Petr* a *Láska jedné plavovlásky* Miloša Formana. V televízii som takisto videl film od Jana Švankmajera *Něco z Alenky*. Toto všetko sa vo mne miešalo a neskôr som začal chodiť aj do filmových klubov. To už sme mali demokraciu a hralo sa tu všeličo, napríklad *Saló a 120 dní Sodomy*. Hrali ho v Klube 901 a do konca sme vydržali iba dvaja. Nevieam, či by som si dokázal tento film pozrieť ešte raz, ale zanechal vo mne silný dojem. A, samozrejme, Jim Jarmusch a jeho *Ghost Dog – Cesta Samuraja*, *Noc na zemi* a *Prežijú len milenci*.

— V mojej tvorbe sa zameriavam na komédiu. Mám ju veľmi rád, aj keď dobrých komédií je veľmi málo a je ťažké trafiť sa do všeobecného vkusu. V poslednej dobe som nevidel veľa komédií, ale pre mňa asi najlepšia, so silným odkazom, je *Nedotknuteľní* a film, o ktorom sa nedá úplne povedať, že je komédia – *Muž menom Otto* s Tomom Hanksom. Mojm najväčším režisérskym vzorom je Woody Allen. Ani neviem, ktorý z jeho filmov by sa mi nepáčil.

— Ak mám odporučiť filmy, ktoré treba vidieť, tak je to väčšina filmov od Miloša Formana, ktoré natočil ešte v Československu, ale aj tie, ktoré vznikli v USA: *Prelet nad kukučím hniezdom*, *Amadeus*, *Lud verzus Larry Flynt* a *Goyove prízraky*. A z filmov od Woodyho Allena by to boli *Mocná Afrodité*, *Výstrely na Broadwayi*, *Pozor na Harryho*, *Sex noci svätotójskej*, *Hollywood Ending* a *Jasmínine slzy*. ◀

— text: Peter Michalovič / filozof a estetik
— foto: archív SFÚ —

3 Staré svety zanikajú, filmové obrazy zostávajú

V tejto rubrike sa postupne vraciame k filmom, ktoré sa umiestnili v našej ankete *Film.sk – slovenský film storočia*, a pripomíname ich kompletnú dvadsiatku od posledného miesta po prvé. Film *Obrazy starého sveta* (1972)

Dušana Hanáka sa umiestnil na 3. priečke.

V roku 1969 Dušan Hanák debutoval hraným filmom 322, ktorý bol krátko po premiére stiahnutý z distribúcie a uložený do trezoru. Hanák vedel, že nakrúcanie hraných filmov preňho na dlhý čas neprichádza do úvahy, a preto sa rozhodol nakrútiť niekoľko dokumentárnych filmov, medzi nimi aj *Obrazy starého sveta*.

Podnetom pre nakrútenie filmu sa stali niektoré fotografické portréty starých ľudí z Liptova od Martina Martinčeka. Hanáka ich tváre okamžite zaujali, pretože na prvý pohľad pôsobili ako autentický výraz života. Fotograf ich zachytil vo vrcholnom okamihu, v okamihu oddelenom od toho, čo mu predchádzalo a čo bude nasledovať. Obrazov či tvári sa možno pýtať, čo prežili, ako žijú, čo cítia, na čo myslia i čo považujú za dôležité v živote. Pýtať sa je možné, lenže každá odpoveď je iba fabuláciou toho, kto sa pýta. Možno aj preto sa Hanák rozhodol vyhľadať tých, ktorí stáli pred objektívom Martinčekovho fotoaparátu. Tak sa začali jeho opakované cesty na Liptov, postupne sa s niektorými ľuďmi z fotografií stretáva a na cestách po Liptove a Orave nachádza ďalších zaujímavých ľudí, ktorých zase odfotografoval Vladimír Vavrek. Na začiatku sú fotografie, na konci dokumentárny film, ktorý akoby latentne prítomný zmysel statických obrazov pohyblivými obrazmi rozvíja, dopĺňa a rozširuje.

Obrazy starého sveta s určitými ústupkami možno považovať za originálne filmové portréty. Presnejšie, sú to portréty starých ľudí starého sveta, pretože je jasné, že tento svet s nimi trvá a s nimi aj zanikne. Títo starí ľudia tento zvláštny svet vytvárajú svojou každodennou činnosťou. Jeho súčasťou nie sú iba veci a zvieratá, ale aj naratívy, ktoré obyvatelia tohto sveta rozprávajú o sebe, iných a prírode. Ich naratívy udržiavajú pri živote kontinuitu minulosti s prítomnosťou, neustále obnovujú kontakt spomienok s aktuálnym prežívaním sveta. Sú unikátne, také unikátne, ako sú životy tých, ktorí sú na jednej strane ich rozprávačmi a na druhej strane zároveň aj hlavnými postavami. Možno ich vnímať esteticky a v tomto prípade nie je dôležité, či sa udalosti, o ktorých naratívy rozprávajú, skutočne stali, alebo patria do rádu fikcie. Možno ich však chápať aj ako svojskú podobu vedenia, súbor názorov na to, čo rozprávači považujú za morálne alebo prinajmenšom dôležité pre život. Sú to osobité interpretácie behu a poriadku starého sveta alebo svedectvá o tom, čo život dal a vzal. Dobro, Pravda a Krása v nich nie sú umelo oddelené, naopak, nenápadne sa prelínajú a spoločnými silami vytvárajú synkretický celok, ktorého prednosť v porovnaní so sofistikovanými etickými traktátmi, vedeckými alebo filozofickými koncepciami či učeními rozpravami o kráse a vkuse spočíva v tom, že naratívy a životy sú ako siamské dvojčatá: majú síce dve telá, ale iba jedno srdce. Svojím spôsobom sú výrazom a zároveň normou života, aj preto obyvatelia svojmu svetu nič nevnučujú, ale ani od neho nežiadajú nič, za čo by museli zaplatiť zapretím seba samých.

Obrazy starého sveta prezentujú galériu postáv, ktoré sú iné než my, obyvatelia nového sveta. Lenže v tomto prípade neznamenaá prívlastok „nový“ hodnotovo lepší či nebudaj civilizovanejší, znamená iba to, že starý svet je iný, pričom táto inakosť nás priťahuje a zároveň irituje. Priťahuje, lebo vidíme ľudí, ktorí sa nikam neponáhľajú,

nemajú stres z toho, aby náhodou niečo dôležité nezmeškali, nezávážajú, a poviem to otvorene, nezmyselné zápasu o svoju pravdu, neškriepia sa o tom, kto má dobrý a kto zlý vkus, neohýbajú chrbty pred vrchnosťou a nedávajú najavo svoju nadvládu nad podriadenými. A hlavne chladným rozumom nezvažujú každý krok v živote, aby náhodou nezišli z tej jedinej správnej cesty vedúcej k úspechu a adekvátnemu finančnému ohodnoteniu. Iritujú nás tým, ako málo im stačí k dôstojnému životu a s akou gráciou dokážu zvládať aj tie najťažšie životné situácie. To, čo je pre nás tragické, je pre nich jednoducho život, a v ňom je tragický pocit luxus, ktorý si nemôžu dovoliť. Našťastie život prináša aj situácie, ktoré sú komické a možno sa na nich schuti zasmiať.

Tak ako každé výnimočné dielo, ani toto sa nedá žánrovo jednoznačne zaradiť, vyplýva to z prebytku originality. Možno je to filmová esej alebo koláž, dokument a zároveň monument. Esaj o živote ľudí, po ktorých, nebyť tohto filmu, by zostali dva strohé údaje v matrike a pár fotografií. Koláž fotografií, pohyblivých obrazov, výpovedí postáv, podmanivého hlasu komentára, fragmentov barokovej hudby G. F. Händla, elektrofonickej hudby Josefa Malovca a súčasnej hudby Václava Málka. Je to dokument o starých ľuďoch žijúcich na periférii spoločnosti a keďže film im nenápadným spôsobom vzdáva hold, je zároveň aj monumentom. Skrátka, *Obrazy starého sveta* patria k tomu najlepšiemu, čo sa v našej kinematografii vytvorilo, a je nad slnko jasnejšie, že už teraz mu patrí významné miesto v dejinách svetového filmu.

— text: Jena Opoldusová / publicistka —
foto: archív SFÚ / Václav Polák —

STANISLAV DORŠIČ

„Po úspechu Tisícročnej včely na filmovom festivale v Benátkach som nemal na Kolibe dva roky vôbec prácu. Uvažoval som o emigrácii,“ spomína na polovicu osemdesiatych rokov Stanislav Doršič. Kameraman, ktorý 10. septembra oslávi osemdesiate narodeniny, nakoniec emigrovať nemusel. O jeho tvorbu mali záujem filmári zo zahraničia. Z bývalej Juhoslávie aj z ďalekého Thajska.

— Až tam ho vytiahol koncom deväťdesiatych rokov jeho slávny kolega Igor Luther, nakrúcali tam historický veľkofilm *Legenda o Suriyothai*. Kameraman oscarovitej drámy *Plechový bubienok* vydržal v ázijskom kráľovstve osem mesiacov, Doršič pokračoval filmom *Naresuan* – príbeh kráľa, odohrávajúci sa v polovici 16. storočia, mal šesť dielov. „*Igora Luthera som obdivoval nielen ako kameramana, ale, dá sa povedať, aj ako môjho učiteľa.*“ Prvýkrát sa stretli pri nakrúcaní Jakubiskovho filmu *Vtáčkovia, siroty a blázni* (1969). V západnom Nemecku nakrútili s režisérom Stanislavom Barabášom adaptáciu Dostojevského predlohy *Večný manžel* (1969), podľa Camusa televízny projekt *Jonas oder der Kunstler bei der Arbeit* (1970). Luther potom ostal v Mníchove. „*Stano ma vždycky uvoľnil a pobavil,*“ spomenul v dokumente *Kamera Stanislav Doršič alebo Ze Záhorá cez Kolibu do svjeta* (2021).

— Ako pätnásťročný bol Stano Doršič premietacom v kine v rodnej Záhorskej Vsi, premietal aj filmy mládeži neprístupné. Po maturite chcel ísť na FAMU, potreboval však rok praxe. Nastúpil teda na Kolibe ako brigádnik osvetľovač. Keď sa o jeho vidine štúdia kamery dozvedel Karol Krška, vzal si ho pod svoje ochranné krídla, a tak sa dostal ku kamere. Vojenčina, rodina, financie a predstava denného štúdia sa rozplynula, učil sa v praxi. Švenker, asistent kamery, druhý kameraman...

— Najčastejšie spolupracoval s Jurajom Jakubiskom, ktorého normalizátori v sedemdesiatych rokoch preradili do Krátkeho filmu. Podpísali sa pod dokument o práci na tranzitnom plynovode *Stavba storočia* (1972), snímky *Slovensko - krajina pod Tatrami* (1975) či *Omnia vyváža* (1975). Filmový portrét *Ondrej Nepela* (1973) dostal stopku, lebo svetoznámy krasokorčuliar, ktorý mal byť vzorom pre mladých, odišiel do americkej ľadovej revue. Premiéru mal až v roku 1989, keď Nepela zomrel. Stredometrážnym filmom o mládežníckom klube *Tri vrecia cementu a živý kohút* (1975) absolvoval Doršič FAMU. Keď sa Jakubisko

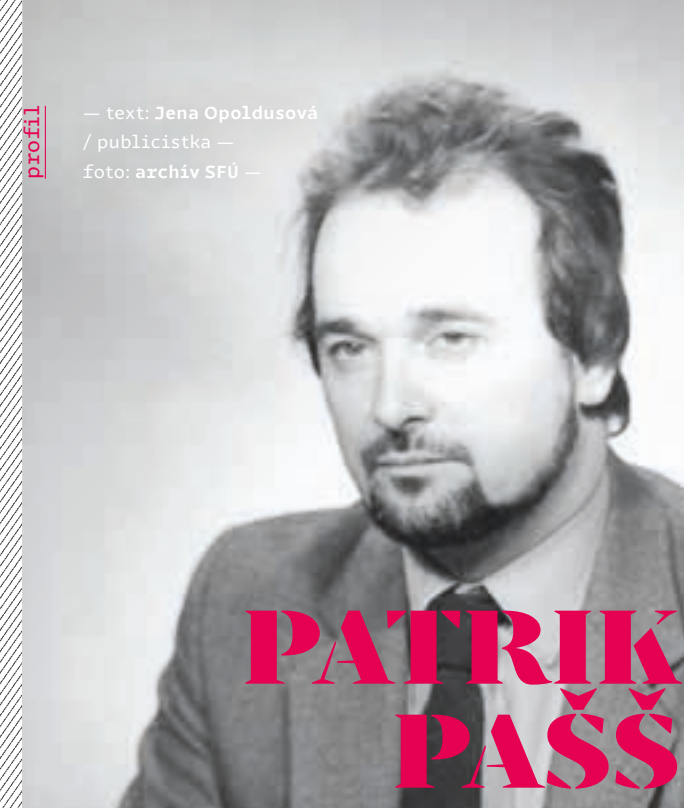
smel vrátiť do hraného filmu, spolupráca pokračovala drámou *Postav dom, zasad' strom* (1979), ktorá musela na premiéru čakať dva roky v trezore. A potom prišla spektakulárna sága *Tisícročná včela* (1983). Doršič dokázal premeniť na obrazy všetko, čo režisér vymyslel. Zelený dážď aj zábery z pohľadu včely. Kvôli tomu vymysleli „ludský dron“, kameraman snímal scény z pohybujúcej sa lanovky. Podľa strihača, dnes producenta, Patrika Pašša, bol Doršič „predĺžená ruka a predĺžené oko Jakubiskovo“. Na festivale v Benátkach filmu aplaudovali aj novinári, takže sa čakalo, že získa Zlatého leva. Festival mu však udelil „len“ cenu Zlatý Félix za kameru. Cesty dlhoročných priateľov sa rozišli, znova sa stretli až pri nakrúcaní rozprávky *Perinbaba a dva svety* (2023).

— Keď nebola práca na Kolibe, nakrúcal Doršič televízne filmy a rozprávky. A znova zaťahal za nitky Igor Luther. Režisér Alexandar Petrović (Zvláštna veľká cena poroty v Cannes za drámu *Nakupovači peria*, 1967) ponúkol Doršičovi spoluprácu na historickej dráme *Soebe* (1989), kameramanom bol Luther. Vylákal ho aj do Thajska. Režisér historického veľkofilmu *Legenda o Suriyothai* Chatrichalerm Yukol bol princ, synovec thajskej kráľovnej. Na pláci sa o ničom nediskutovalo – čo povedal režisér, bolo písmo sväté. Keď si potreboval oddýchnuť, dvadsať slonov, stovky komparzistov, herci aj celý štáb museli čakať, kým sa zobudí. „*Thajsko je krajina smiechu, čo veľmi vyhovovalo mojej mentalite. Dávalo mi to duševnú silu,*“ vysvetľuje vtipkár a milovník kanadských žartíkov. „*Na všetko majú čas, na všetko majú prípravu a tým sa nakrúcanie predlžuje. Jeden film sa točil dva a pol roka,*“ spomína.

— Pri nakrúcaní televízneho filmu *Živý bič* (1966) mu dal Tibor Biath radu do života: „*Chlapec, rob to tak, ako najlepšie vieš. Plátno je neúprosne.*“ Slová staršieho a skúsenejšieho kameramana sú odvtedy Doršičovým životným krédom. ◀

— text: Jena Opoldusová / publicistka —
foto: archív SFÚ —

profil

PATRIK PAŠŠ

„Žiť vo svete umenia, to je virtuálna rovina – pracuješ s emóciou, myšlienkou, hodnotami, filozofiou. Vo svete financií platia úplne iné princípy myslenia, iné pravidlá hry,“ hovorí Patrik Pašš. Producent, pedagóg a strihač oslávi 25. septembra sedemdesiate piate narodeniny.

— Slnko v sieti za najlepšie dokumentárny film získal tento rok *Dežo Hoffmann – fotograf Beatles* (r. Patrik Lančarič). Sošku prevzal producent príbehu osamelého pútnika, ktorý si užíval život, hoci mu sudičky nadelili veľa dramatických zvrátov. „*Priniesť posolstvo fotografa, ktorý vyčnieval z radu, bola dvanásťročná audiovizuálna archeológia. Z takmer ničoho sme dokázali vyskladať príbeh muža, ktorého život bol pestrý rovnako ako doba, v ktorej žil. Pre mňa bol veľmi dôležitý Dežov veľký etický a ľudský rozmer – nechal kšeft a riešil veci, ktoré považoval za morálne. Axiómou našej firmy Trigon Production je totiž vyhľadávať témy, ktoré posilňujú národnú identitu, úctu k spoločnosti a ľudí, ktorí zmenili svet.*“

— Prestížna Emmy Award (okrem iných medzinárodných ocenení) zdobí celovečerný dokument *Nicholas G. Winton – Sila ľudskosti* (r. Matej Mináč, 2001). Čím Patrik Pašša „chytil“ projekt o mužovi, ktorý v roku 1939 zachránil pred nacistami 669 židovských detí z Československa? „*Jedným zo zachránených detí bol Karel Reisz. Z jeho učebnice Umenie filmového strihu som sa na FAMU učil okrem iného ako vytvoriť strihovou skladbou emócie, ako diváka rozosmiať alebo rozplakať. Keby nebolo Wintona, nebol by ani Reisz, ani jeho kniha, ktorej myšlienky ma obohatili.*“ Za naplnenie misie dokumentu o „britskom Schindlerovi“ považuje udelenie titulu sir Nicholasovi Wintonovi britskou kráľovnou.

— V Československej televízii si Pašš popri štúdiu na strednej a vysokej škole prešiel všetkými profesiami – od osvetľovača až po asistenta kamery a réžie. Napokon sa rozhodol pre prácu strihača. „*V strižni pracovala pekná*

slečna, ktorá mi učarovala. Ako som prechádzal rôznymi profesiami, stále som bol na cestách. Uvedomil som si, že ak chcem mať pokojný rodinný život, strižňa je dobrá. Užijem si filmársku vášň a rodina nebude trpieť, takže o voľbe povolania rozhodla sukňa a pekné oči mojej manželky.“ Od polovice 70. rokov viedol oddelenie dabingového strihu ČST v Mlynskej doline. Remeslo zvládol na výbornú, štáby sa o neho bili, on túžil po väčšom priestore pre vlastnú kreativitu. „*FAMU bola pre mňa nálezisko pokladov, rozvinula moje teoretické myslenie, pomohla mi vniknúť do podstaty tvorby, analýzy a syntézy. Ak si človek vie hodnoty zanalyzovať a vyvodit záver, narazí na menšie množstvo omylov, či už ide o filmový materiál alebo o život.*“ Štúdiá filmovej a televíznej strihovej skladby na FAMU absolvoval v roku 1983 televíznym seriálom *Bambul'kine dobrodružstvá*.

— Len čo držal v ruke diplom, ozvala sa Koliba. Ponuka znela lákavo, zostrihať *Tisícročnú včelu* (r. Juraj Jakubisko, 1983). O spolupráci s Jakubiskom, ktorého tvorbu obdivoval, sníval roky. Lenže krabíc s nakrúteným materiálom boli hory a času málo, pretože film chceli na festivale v Benátkach. „*Už na FAMU ma zaujímal, prečo v USA robia na jednom filme aj traja, štyria strihači. Pochopil som, že jeden je supervízor a ďalší robia špecifické časti: dialógy, hrubý strih, hudbu... Prácu som teda rozdelil medzi štyri kolegyně a s Jurajom sme kmitali medzi strižňami a usmerňovali ich. Zvládli sme to za tri mesiace a Tisícročná včela v Benátkach uspela.*“ Pašš sa potom stal na niekoľko rokov Jakubiskovým dvorným strihačom.

— Strih nezavesil na klinec, ani keď sa v polovici 90. rokov rozhodol pre ďalšiu profesiu. Založil nezávislú filmovú spoločnosť Trigon Production a stal sa producentom. „*Prechod k producenstvu bol možno trošku aj môj naivizmus, veľká miera romantizmu a najmä vášň robiť ďalej pekné filmy. Keď som ich chcel produkovať, musel som najprv nájsť na ich tvorbu financie. Nezostalo mi iné, len si obliecť sako, uviazať kravatu a začať chodiť zobrať. Odmenou je sledovať, ako sa peniaze menia na výsledok.*“ Tak uzreli svetlo kinosál a obrazoviek hoci 3 sezóny v pekle, *Krok do tmy* či *Agáva*, celovečerné dokumenty *Momentky*, *Martin Slivka – muž, ktorý sadil stromy* aj *Nickýho rodina*, krimiseriály *Inšpektor Max* aj *Kriminálka Staré Mesto*, večerníčkový seriál *Veselý strach*, televízne projekty *GEN*, *Zlatá lýra* či *Pandémia.sk*, ale aj magazíny *Postav dom, zasad' strom*, *Miláčikovo* či *Postavíme, opravíme, zveľadíme...* Prečo sa rozhodol pre také široké portfólio? „*Ak chceš točiť kvalitné filmy, musíš mať kvalitných ľudí. Musel som diverzifikovať tok peňazí a robiť rôzne projekty, aby mali ľudia z čoho žiť, a popritom si dovoľm užívať rozkoš z nakrúcania filmov, dokumentov či seriálov, ktoré v sebe nesú nadhodnotu elementárnej ľudskej slušnosti.*“ ◀

Il Boemo

(Magic Box)

Režisér Petr Václav zaujal už svojím debutom *Marian* (1996). Za príbeh mladého rómskeho chlapca získal Strieborného leoparda na MFF Locarno. Vo svojom šiestom dlhometrážnom česko-taliansko-slovenskom filme *Il Boemo* (2022) sa snaží upriamiť pozornosť divákov na českého skladateľa Josefa Myslivečka (1737 – 1781), prezývaného Božský Čech, ktorý zložil takmer 30 opier, 10 oratórií, niekoľko symfónií, koncertov a množstvo komornej a chrámovej hudby. Tento syn pražského mlynára (vo filme ho stvárnil Vojtěch Dyk) sa napriek očakávaniu rodiny vydal za svojím snom do Talianska, ktoré bolo v druhej polovici 18. storočia svetovým centrom opery, a na rozdiel od mnohých iných sa tam vďaka talentu, ale i charizme a šťastiu, dokázal presadiť a dosiahnuť hviezdnu kariéru. Rozdiel v minútáži – DVD 137 minút a blu-ray 143 minút – nie je režisérskym zosťrihom, ale je spôsobe- ný rôznymi rýchlosťami zobrazovania framov. BD má 24fps (frames per second/snímky za sekundu) a DVD 25fps. Film je na DVD s obrazom vo formáte 16:9 a českým a talianskym zvukom DD 5.1 a na BD s obrazom vo formáte 1,78:1 a českým a talianskym zvukom DTS-HD Master Audio 5.1. Voliteľné sú anglické, české a české titulky pre osoby so sluchovým postihnutím. Ako bonusy nájdete na DVD a BD šesť árií z opier Josefa Myslivečka.

Myši patria do neba

(CinemArt)

Česko-francúzsko-poľsko-slovenský dlhometrážny animovaný film *Myši patria do neba* (2021) režisérskej dvojice Denisa Grimmová, Jan Bubeníček vznikol na motívy rovnomennej detskej knihy Ivy Procházkovej a získal už mnoho ocenení. Medzi nimi aj nomináciu na francúzskeho Césara v kategórii najlepší animovaný film. Zaujal nápaditou výpravou, zvieracími postavičkami, spojením tradičnej bábkovej a počítačovej animácie, emóciami pre malých i veľkých divákov, poučením o základných hodnotách, ktoré sa vytrácajú z nášho života, ale i hudbou. Po nešťastnej nehode sa dvaja smrteľní nepriatelia – myška Šupito a mladý lišiak Bielobruško – stretnú vo zvieracom nebi. Prídu o svoje prirodzené inštinkty a stanú sa najlepšími priateľmi. Po návrate na zem si želajú zostať spolu. Ich pranie sa splní, ale narodia sa každý v koži toho druhého. *Myši patria do neba* sú filmom o nádeji, hľadaní lásky a odvahy, o prekonávaní predsudkov a starých bolestí. Film je na DVD s obrazom vo formáte 16:9 a českým, slovenským a anglickým zvukom DD 5.1. Film má voliteľné anglické titulky a české titulky pre nepočujúcich. Ako bonusy sú na DVD film o filme, fotogaléria, plagát, trailer a teaser.

— mu —

Christopher Vogel: Scenáristova cesta

(Praha, NAMU, 2023, 404 strán)

„Z dlhodobého hľadiska je možné, že jednou z najvplyvnejších kníh 20. storočia bude Tisíc tvári hrdinu od Josepha Campbella. *Myšlienky, ktoré Campbell v knihe popisuje, majú zásadný vplyv na rozprávanie príbehov,*“ píše Christopher Vogler v knihe *Scenáristova cesta*. Obsiahlu publikáciu „vydestiloval“ z teórií mytológa Campbella, ktoré spojil s vlastnými skúsenosťami hodnotenia scenárov pre hollywoodske štúdiá. Vogler ako konzultant pracoval pre filmové štúdiá 20th Century Fox, Paramount či Walt Disney. Jeho kniha je praktickým manuálom, ktorý posluží nielen scenáristom či spisovateľom, ale každému, kto potrebuje vybudovať silný príbeh, ktorého základom je dvanásťkroková tzv. „cesta hrdinu“. Tento dvanásťfázový model cesty našiel uplatnenie v širokom spektre disciplín. Vogler čitateľa detailne zoznámuje s jednotlivými fázami, ktorými sú: 1. Obyčajný svet, 2. Volanie dobrodružstva, 3. Odmietnutie volania, 4. Stretnutie s mentorom, 5. Prekročenie prvého prahu, 6. Skúšky, spojenie, nepriatelia, 7. Prístup k vnútornej jaskyni, 8. Ťažká skúška, 9. Odmena (zmocnenie sa meča), 10. Cesta späť, 11. Vzkriesenie, 12. Návrat s elixírom.

Karol Mišovic: Zdena Gruberová

(Bratislava, VEDA, 2023, 288 strán)

Po štúdiu v časopise Slovenské divadlo a rozsiahlej stati v publikácii *Javiskové osudy*, ktoré sa zameriavali na herecké umenie Zdeny Gruberovej, prichádza divadelný historik Karol Mišovic, ktorý sa systematicky venuje dejinám slovenského divadla, so samostatnou monografiou venovanou Zdene Gruberovej, ktorú „inicioval“ herečkin manžel, keď Mišovicovi venoval značnú časť Gruberovej pozostalosti. Mišovic pripomína, že počas svojej kariéry Gruberová spolupracovala s takými divadelnými režisérmi ako Jozef Budský, Tibor Rakovský, Karol L. Zachar, Pavol Haspra, Miloš Pietor či Ľubomír Vajdička a „bola teda nielen svedkyňou, ale často i hereckou aktérkou najzásadnejších inscenačných momentov v dejinách moderného slovenského divadla“, čo mu poskytuje možnosť mapovať nielen jej hereckú kariéru, ale prostredníctvom nej aj „turbulentný vývoj slovenského činoherného slohu“ v priebehu druhej polovice 20. storočia. Samostatnú kapitolu venuje Gruberovej filmovému, televízному a rozhlasovému účinkovaniu. V základných obrysoch Mišovic predstavuje aj Gruberovej osobný život. Nechýba menný register a bohatá faktografická príloha so súpismi divadelných, filmových, televíznych a dokonca i rozhlasových postáv. Kniha dopĺňa množstvo fotografií.

— mak —

čo robia

Maroš Berák

[dokumentarista]

Pomerne intenzívne sa venujem nakrúcaniu novej verzie Bergmanovej *Siedmej pečate*. Tento film ma prenasleduje celý život. Väčšina účinkujúcich sú alkoholici so záujmom o metafyzické otázky. Osvedčili sa aj herci z rómskej osady. Vďaka paranormálnym technikám postupne vznikajú nové obrazy, ktoré nadväzujú na pôvodný Bergmanov text. Výsledok procesu zostáva neistý, kombinuje rôzne metódy réžie. Umeleckým zámerom projektu je oklamať Smrť. Aspoň na čas.

Veronika Zúbek Kocourková

[režisérka, animátorka a výtvarníčka]

V súčasnosti pracujem na projektoch našej spoločnosti Super film a najintenzívnejšie sa spolu so scenáristkou Soňou Balázovou a producentkou Simonou Hrušovskou venujem celovečernému animovanému dokumentu *Vnútro*. Otvára témy duševného zdravia, ktoré sú mi veľmi blízke. Dokument je zatiaľ vo fáze vývoja, pracujeme na scenári a výtvarných návrhoch. Žiaľ, vzhľadom na momentálne komplikovanú situáciu v AVF, ako mnoho iných producentov stále čakáme na dotáciu a uvažujeme, ako preklenúť túto dobu a popritom posúvať projekt dopredu.

Ivana Laučíková

[režisérka animovaných filmov]

Na konci leta finišujeme výrobu prvej epizódy animovaného seriálu *Lesná päťka*. Ide o vzdelávací projekt, ktorý učivo základných škôl transformuje do podoby príbehov, prostredníctvom ktorých sa deti učia. Autorsky sme ho pripravili v trojici s Katkou Kerekesovou a Katkou Molákovou. Seriál sa vyrába v spolupráci so špičkovými metodikmi, renomovanými ilustrátormi, staršími aj začínajúcimi animátormi, a to všetko pod hlavičkou štúdia Fool Moon. Úprimne verím, že svojou iniciatívou prispejeme k úspešnej transformácii slovenského školského kurikula.

Béla Tarr —

Art Film Fest po dvoch rokoch opäť ožil

Uplynulý ročník Art Film Festu končil v čase uzávierky letného dvojčísła *Film.sk*, preto Vám zhrnutie z neho prinášame v septembrovom čísle. Dvadsiaty deviaty ročník Art Film Festu, ktorý sa od roku 2016 koná v Košiciach, sa minulý rok neuskutočnil. Organizátori to zdôvodnili nedostatkom financií. Po vynútenej prestávke sa festival vrátil do Košíc s novým umeleckým riaditeľom, ktorým sa v marci 2023 stal Martin Palúch.

„Príprava tohtoročného ročníka začala pomerne neskoro na to, aby sme presadili zásadné organizačné alebo programové zmeny, ktoré každé podujatie s takou dlhou históriou čas od času potrebuje. K takémuto rozmýšľaniu nás vedie niekoľko osobností, ktoré v poslednom období ovplyvnili jeho vývoj i smerovanie. Najvážnejšou je strata kľúčovej postavy kultúrneho života v osobe dlhoročného prezidenta festivalu. Ďalším faktorom je výmena na poste programového riaditeľa,“ hovorí vo svojom príhovore vo festivalovom katalógu Palúch.

Špeciálnu pozornosť venoval Art Film Fest 60. výročiu Slovenského filmového ústavu. Jeho oslavou bola rovnomenná sekcia, ktorú zostavil Marián Hausner, riaditeľ Národného filmového archívu SFÚ. Šesť filmov v nej spájalo, že boli digitálne reštaurované v digitalizačnom pracovisku SFÚ medzi rokmi 2016 a 2022. Plickov film *Po horách, po dolách* zažil okrem digitálnej rekonštrukcie aj ďalší aktualizčný moment – jeho projekciu spre-

vádzal živý hudobný sprievod Davida Kollara a Tomáša Mutinu. Ďalším pripomenutím výročia SFÚ bol krst knihy *Rodinné filmové striebro* – zborníka 60 esejí o dielach naprieč dejinami slovenskej kinematografie.

Najočakávanejšou časťou festivalu bola tento rok nepochybne osobná návšteva maďarského režiséra Bélu Tarra. Z jeho tvorby zaradili do programu sedemhodinové *Satanské tango* a *Werckmeisterove harmónie*, obe v 4K zreštaurovanej verzii. Tarr, ktorý mesiac po Art Film Feste oslávil 68. narodeniny, sa publiku pred projekciou druhého z filmov prihovril s varovaním, že jeho filmová interpretácia Krasznahorkaiovej *Melanchólie vzdoru* je ponurým príbehom, pred ktorým by ľudia mali uprednostniť popoludňajšie slnečné a teplé počasie. Exteriéry pred kinosálami – v areáli Kulturparku, pred Kinom Úsmev a neskôr večer aj terasa kultúrneho centra Tabačka boli skutočne živou súčasťou festivalu.

Predposledný deň festivalu sa niesol v znamení záverečného ceremoniálu a masterclassu Bélu Tarra, ktorého festival ocenil za celoživotný prínos Zlatou kamerou. „Keď začínate nakrúcať film, idete na filmový plác, v tom momente si nedokážete predstaviť, že niekto ocení túto vašu prácu. Máte len pocit, že chcete niečo zdieľať, niečo rozdať. Som poctený a hovorím vďaka!“ povedal po prevzatí ocenenia Tarr. Najlepším filmom v Medzinárodnej súťaži dlhometrážnych filmov sa podľa poroty, pozostávajúcej z maďarskej režisérky Agnės Kocsis, tureckého producenta Kaana Müjdeciho, českej režisérky Beaty Parkanovej, poľského kameramana Adama Sikoru a slovenského režiséra a producenta Ivana Ostrochovského, stal belgicko-francúzsky film *Dalva* režisérky Emmanuelle Nicot. „Originálnym a hlbokým spôsobom nám úspešne ukazuje nejednoznačnosť pocitov dievčaťa, ktorému sa v mysli mieša seriózne zneužívanie a láska zároveň,“ uviedla vo svojom zdôvodnení porota. Cenu v kategórii Najlepšia réžia udelila režisérke Valen-

Zdena Studenková —

tine Maurel za film *Mám elektrické sny*. (Kompletný zoznam ocenených filmov sme zverejnili vo *Film.sk* 7 – 8/2023)

Najpútavejším dlhometrážnym filmom tohtoročného Artfilmu bol pre mňa *Blackbird Blackbird Blackberry* gruzínskej režisérky Elene Naveriani, uvedený v sekcii Panoráma. Úsek života sebestačnej a nezávislej Etero charakterizuje riskantný zber černíc, tajné a nečakane vášnivé citové vzplanutie k mužovi, ktorý do jej malého dedinského obchodu dodáva tovar, a snaha nájsť rovnováhu medzi nezávislosťou a autentickými sociálnymi väzbami – medzi fádnosťou práce v obchode a vzrušením z nebezpečenstva pri dočahovaní černíc nad priekopou, strachom z pranierovania a potrebou byť sama sebou pred ostatnými ženami v dedine.

Tematické spektrum šiestich blokov krátkych filmov bolo vzhľadom k ich množstvu pochopiteľne pestré – od práce (*Prácu pre všetkých!* r. Axel Danielson, Maximilien Van Aertryck), prekarizácie (*Urobte to, prosím*, r. Daniel

Soares) a oddychu od práce (*Rajské driemky*, r. Samir Arabzadeh), vzťahov v rodine (*Chlieb náš každodenný*, r. Alica Bednáríková) až k dramatickým individuálnym príbehom odohrávajúcim sa v minulosti (*Štyri komory srdca*, r. Kostas Ioannidis, Johan Grimontprez), súčasnosti (*Prídu ma pozrieť rodičia*, r. Mo Harawe; *Černobyl' 22*, r. Olexij Radynsky) alebo vzdialenej budúcnosti (*Bezohľadne*, r. Pella Kågerman). V Súťaži krátkych filmov bol aj film francúzskej režisérky Judith Auffray *7:15 – Drozd*, ktorý získal na minuloročnom Medzinárodnom festivale dokumentárnych filmov Ji.hlava ocenenie Najlepší svetový dokumentárny film aj cenu za Najlepšiu kameru.

Najlepším krátkym filmom tohtoročného Art Film Festu sa stala snímka 48 hodín iránskej režisérky Azadeh Moussavi. „Dojal nás tento silný príbeh rozbitej rodiny. Tento film vrhá svetlo na hlboký dopad opresívneho systému a prostredníctvom intimného pozorovania skúma emocionálny zmätok a túžbu,“ zdôvodnila trojčlenná medzinárodná porota, ktorú tvorili česká herečka Elizaveta Maximová, slovenská filmová vedkyňa Lea Pagáčová a portugalský programer a umelec Radu Sticlea. Zvláštnu uznanie udelili filmu mladej slovenskej režisérky Alice Bednáríkovkej *Chlieb náš každodenný* a snímke *Fairplay* režiséra Zoela Aeschbachera. Počas záverečného ceremoniálu udelili aj ocenenie Hercova misia českej filmovej a divadelnej herečke Eve Holubovej. Rovnakú cenu si v úvode festivalu prevzala herečka Zdena Studenková.

Art Film Fest tento rok uviedol 82 dlhometrážnych a 37 krátkometrážnych filmov. Až polovicu programových sekcií zostavoval Martin Palúch – medzinárodnú súťaž hraných filmov, sekciu Panoráma, Pocta Jurajovi Jakubiskovi, Pocta prezidentovi (festivalu, zosnulému Milanovi Lasicovi – pozn. red.) a tiež Slovenskú sezónu, kam popri slovenskej premiére debutového dokumentu Pauly Malárovej *Územie fantázie* zaradil aj svoj vlastný film *Odpočítavanie – posledný film Ivana Palúcha*. Na festivale mal zároveň aj Masterclass, ktorá bola súčasťou Industry programu. Zvyšnú časť programu mali pod kuratelou šéfredaktor časopisu *Kino-Ikon* Martin Kaňuch (Medzinárodná súťaž krátkych filmov), teoretik a pedagóg Martin Ciel (*Láska & anarchia*), publicistka Viera Langerová (*K susedom*) a Ivana Petříková (*Filmy pre deti*).

Nechajme sa prekvapiť, aké zmeny prinesie nový umelecký riaditeľ v budúročnej edícii festivalu a či niektorou z nich bude aj generačne pestrejšie a početnejšie kurátorstvo programových sekcií. ◀

— text: Lea Pagáčová —
— foto: Fest Anča —

Volám sa Edgar a mám kravu (r. Filip Diviak) —

Pochyby (r. Adela Križovenská) —

Fest Anča zviditeľňuje Slovensko na filmovej mape

Ako už býva zvykom, letné prázdniny odštartoval Medzinárodný festival animácie Fest Anča v Žiline. Jeho 16. ročník priniesol okrem súťaží, „utopicky“ tematizovaných projekcií, koncertov, inšpiratívnych stretnutí a prezentácií aj jednu ozaj výnimočnú správu. Ako prvý a zatiaľ jediný slovenský festival získal prestížny štatút Academy Awards® Qualifying Festival.

Znamená to, že víťazi medzinárodnej a slovenskej súťaže krátkych filmov sú odteraz automaticky oprávnení na posúdenie v oscarovej súťaži krátkych filmov. Organizátori oznámili nečakanú správu na otváracom ceremoniáli a vyslúžili si úprimný potlesk. Takých od publika dostali niekoľko, nejde o nič nezvyčajné. Fest Anča si totiž nepotrpí na červené koberce, obleky, vysoké podpätky, mediálne známe tváre či exkluzivitu. Diváci festivalovému tímu plne dôverujú, nevstávajú zo sedadiel po „ceremoniálnych“ slovách a zostávajú na projekcii úvodného filmu. Tým bolo tento rok francúzsko-česko-slovenské sci-fi *Divoká planéta* režiséra Reného Lalouxa, ktoré vznikalo aj v pražskom štúdiu Jiřího Trnku a tento rok oslavuje päťdesiat rokov od svojho vzniku. Príbeh z planéty, kde vládnu modrí Dragovia a ľudia sú podradným, nevzdelaným a divokým druhom, nadväzuje na tému 16. festivalového ročníka – Utópie. Na tú reagovalo aj pásmo zo zbierok Slovenského filmového ústavu s názvom Archeológia budúcnosti, ktoré festival premietol

v rámci osláv 60 rokov inštitúcie. Na Fest Anči oslavoval aj Ateliér animovanej tvorby Vysokej školy múzických umení v Bratislave, ktorý tento rok dovšil okružných 30 rokov od svojho založenia.

Filmové premietania nie sú jediným záujmom festivalu. Myslí tiež na mladú generáciu nastupujúcich tvorcov, pre ktorých už druhý rok usporiadal program Študentské fórum. Podujatie spája žiakov a pedagógov piatich európskych škôl a ponúka im odborný program, networking a priestor na výmenu poznatkov. O niečo skúsenejším tvorcom je venovaný industry program. V rámci prezentácií svoje portfólio i pripravované projekty predstavilo niekoľko domácich tvorcov. Po krátkom filme *Neobyčajné príbehy z mesta Mindcery* pracuje duo Zlata Golecová a Veronika Trokšiarová na druhom spoločnom diele, tentokrát rieši potrebu a správnu mieru vetrania priestorov, ale aj ľudskej mysle. Nový projekt s názvom *Kominár* uviedol Slavo Turanec, ktorého diela boli prítomné aj v dvoch programových sekciách

festivalu. Vo vývoji je taktiež druhý dlhometrážny film Petra Budinského, za štúdio plutoon ho predstavila animátorka Klára Homzová. Niekoľko rozpracovaných projektov uviedol Juraj Krasnohorský zo spoločnosti Artichoke. Spomeniem aspoň krátky film *Všetko čo sme nestihli* Marty Prokopovej a dlhometrážny *Ostrov mlokov* francúzskej režisérky Catherine Maximoff. Na novej „značke“ pracuje režisérka a producentka Katarína Kerekesová zo spoločnosti Fool Moon. Po seriáloch *Mimi & Liza* a *Websterovci* prichádza s komplexným dielom *Lesná päťka*, opäť zameraným na detské publikum. Jeho cieľom je nadviazať na nové školské kurikulum a predstaviť žiakom – divákovi rôznorodé témy z matematiky, slovenčiny a vied cez pútavé, dramatické a vtipné príbehy skupinky piatich zvieracích kamarátov. V pokročilejšom stave produkcie sa nachádza krátky film *Ahoj leto* režisérskeho dua Martin Smatana a Veronika Zacharová. Ak stihnú, radi by ho prihlásili na Berlinale 2024. Prácu a projekty štúdií zameraných na zákazkovú tvorbu priblížili Tomáš Danay z Blue Faces a Tibor Meliš zo štúdia PFX.

V nejednej prezentácii sa opakovalo volanie po animátoroch, v krátkych panelových i bezprostredných diskusiách sa skloňoval (ne)dostatok producentov animovaných filmov. Zazneli taktiež témy duševného zdravia profesionálov pracujúcich v audiovizuálnom odvetví, ako aj smerovanie autorského filmu. Mnoho otázok, názorov, inšpirácií i nápadov. Chce to len čas a správne kroky. Tým prvým je kontinuita podujatí, ktoré spájajú domácu animátorskú obec. A to sa Fest Anči darí. ◀

Víťazi Anča Awards 16. ročníka Medzinárodného festivalu animácie Fest Anča 2023

Najlepší krátky animovaný film: **Elodie Dermange – Armat** (Švajčiarsko, 2022)

Krátky animovaný film – zvláštne uznanie: **Yoko Yuki – Na veľkej záhrade v maličkom vrecku** (Japonsko, 2022)

Najlepší študentský krátky animovaný film: **Youri Orekhoff – Kukla** (Belgicko, 2021)

Najlepší študentský krátky animovaný film – zvláštne uznanie: **Bruno Quast – Cufufu** (Estónsko, 2021)

Najlepšie animované hudobné video: **No Lullaby – Ezequiel Torres** (Argentína, 2022)

Animované hudobné video – zvláštne uznanie: **Sofia Melnyk – Mariupol. A Hundred Nights** (Ukrajina, 2022)

Najlepší slovenský animovaný krátky film: **Adela Križovenská – Pochyby** (Česká republika, 2023)

Slovenský animovaný krátky film – zvláštne uznanie: **Filip Diviak – Volám sa Edgar a mám kravu** (Česko/Slovensko, 2023)

Najlepší animovaný krátky film pre deti: **Lena Von Döhren, Eva Rust – Jazierko** (Švajčiarsko, 2023)

— text: Emilia Kincelová / filmová publicistka —
foto: Film Servis Festival Karlovy Vary —

Hrdinovia tancujúci na okraji sopiek

O filmových festivaloch možno uvažovať v troch rovinách – hlavná súťaž, zaujímaví hostia a mimosúťažné filmy.

Trend však určuje súťaž, čo nebývalo v ostatných rokoch na MFF v Karlových Varoch až také samozrejmé. Tohto roku však zaviali priaznivé vetry a pozornosť sa upriamila práve na ňu. Nie náhodou. Podarilo sa dať dokromady mimoriadne pozoruhodnú paletu snímok tak po obsahovej, ako aj realizačnej stránke.

Kým diváci obdivovali austrálskeho oscarového herca Russella Crowea (jeho hobby je muzika a zabával so svojou kapelou Indoor Garden Party hostí pred hotelom Thermal), pôvabnú Aliciu Vikander, šarmantného Ewana McGregora s dcérou Clarou a známu herečku Robin Wright, zainteresovaní zatiaľ diskutovali o filme *Blažine lekcie* (Krištáľový glóbus) a mnohých iných. O bulharskej kinematografii vieme pramálo a tak nikto nečakal, že práve odtiaľ príde dielo, ktoré vyhrá na celej čiare. Režisér filmu Stephan Komandarev povedal, že ho venoval generácii rodičov, ktorí sa stali v krajinách východnej Európy obeťou prechodu k demokracii a trhovému hospodárstvu.

Ústrednou postavou je 70-ročná učiteľka Blaža (Eli Skorčeva, Cena za ženský herecký výkon), ktorá celý život stráži čistosť bulharčiny, každého opravovala, keď použil nesprávne slovo, má svoje morálne zásady a jedného dňa ju o úspory oberú gauneri. Komandarev na jej príbehu zmapoval všetky neduhy súčasnej spoločnosti, a to bez poučovania. Blaža nechce nič, len získať peniaze späť za každú cenu. Pochopí, že sa k nim dostane iba nekalým spôsobom. Jej čin je nezmyselný, ale pochopiteľný. Film je viacvrstvový a tvorca dáva do ostrého kontrastu individuálnu zodpovednosť so spoločenskými normami. Blažu môžete celkom zavrhnúť ako bezcharakternú osobu, môžete ju ľutovať, chceli by ste jej pomôcť, ale nemôžete. V bezmocnosti je sila výpovede tohto nevšedného diela.

Nádej nezomrela ani vtedy, keď v Libanone 2. augusta 2020 zmietla šokujúca explózia veľkú časť krásneho Bejrútu, život tam bol a je bezútešný, korupcia kvitne. Mnohí však neutiekli, nevzdali to. Napríklad filmári, ktorí v zúriacom čase pandémie nakrúcajú film. *Tanec na okraji sopky* (Zvláštna cena poroty) režiséra Cyrila Arisa je v podstate oslavou ľudskej sily a viery v lepší život. Výborne napísaný scenár, vtípné dialógy a herecké výkony obnažili problémy zničenej krajiny, no nadšenci sa na svet neďívajú s pesimizmom a odovzdanosťou, ale s nádejou. Ako kontrast vyznel pesimistickejšie iránsky príspevok *Prázdné siete* režiséra Behrooza Karamizadeho. Láске dvoch mladých ľudí, Amira a Narges, stoja v ceste nielen existénčné problémy, ale aj skostnatené zvyky. Mladí sa majú

úprimne radi, ale potenciálny ženich je chudobný, a preto musí vziať ťažkú prácu medzi rybármi. Z krajiny, kde vládnu gangstri a kšeftári, nemá inú šancu, ako utiecť.

André (Herbert Nordrum – Cena za mužský herecký výkon) a Vera sú hrdinovia vydarenej satiry *Hypnóza* švédskeho tvorca Ernsta De Geera. Sú partneri nielen v živote, ale aj v práci. Snažia sa uspieť s aplikáciou venujúcou sa ženskému reprodukčnému zdraviu. Hra nie je celkom fér, no nikoho tým neohrozujú. Vera sa dá nahovorit' na hypnózu, po ktorej precitne a začne byť sama sebou. Nechce už hrať hru, ktorú jej André určil, a pohroma je na svete. Ostanú síce bez peňazí, ale spolu.

Poučná a veľavravná je aj smutná komédia o mladej Afgánke, prekladateľke pre americkú armádu, ktorej sa podarí utiecť pred pomstou Talibanu jedným z posledných lietadiel. Usadí sa vo Fremonte, zamestná sa u Číňana vyrábajúceho koláčiky pre šťastie. Má však problém – trpí nespavosťou. Svojrázny psychoterapeut sa jej snaží pomôcť, ale bez výsledku. O jej osude rozhodne zlomyselnosť šéfky, ktorá problém vyrieši. To, čo ženu kvári, nie sú hrôzy prežité v Afganistane, ale samota. Totiž Američania nemajú problémy s prijatím iných národností – je im to jedno, ale s nájdením príbuznej duše, lebo medziľudská komunikácia viazne. Za film *Fremont* získal Babak Jalali Cenu za réžiu

Kanada prispela do súťaže rafinovaným príbehom zo súdnej siene s trojnásobným vrahom Ludovicom Chevalierom. Snímka je o ženách, ktoré fascinujú vrahovia. Záhadná modelka Kelly-Anne je priam posadnutá nájst' záznam tretej vraždy chýbajúcej na usvedčenie páchatela. Evidentne je výborná hackerka a preniknúť do zakázaných serverov jej nerobí problém. Snímka *Red rooms* (názov zakázaného serveru) Pascala Planteho je netradične vystavaný prípad zo súdnej siene a je pozoruhodný aj tým, že ani po skončení filmu divák nevie, akú rolu v príbehu Kelly-Anne zohrala. ◀

Vary videli príbeh Eduarda Grečnera aj Alexandra Dubčeka

Medzi vyše 140 celovečernými titulmi, ktoré uviedol karlovarský festival, nechýbali ani slovenské koprodukčné snímky. Dve z nich predstavila hlavná súťaž – adaptáciu rovnomennej knihy Jáchyma Topola *Čitlivý človek* v réžii Tomáša Kleina a detektívku zasadenú do Svitú 30. rokov *Úsvit* v réžii Matěja Chlupáčka. V súťaži Proxima mal premiéru debut Alberta Hospodárskeho *Brutální vedro* (viac na strane 21), ktorý získal Zvláštne ocenenie poroty.

Tri slovenské filmy ponúkla sekcia Zvláštne uvedenie. Medzi nimi dokument Roberta Kirchoffa *Všetci ľudia budú bratia* o Alexandrovi Dubčekovi (viac na strane 19), ktorý koprodukoval Slovenský filmový ústav, voľnú adaptáciu *Srdca temnoty* Josepha Conrada pod názvom *Hadí plyn* v réžii Davida Jařaba a výpravnej sci-fi *Bod obnovy* debutanta Roberta Hloza (viac na strane 20). V sekcii Prvé podanie/Future Frames uviedli absolventský film Moniky Mahútovej z FTF VŠMU *Nablízku*.

Vo Varoch uviedli aj dokumentárny portrét režiséra Eduarda Grečnera v réžii Maroša Brázdu, ktorý koprodukoval Slovenský filmový ústav. Grečner si na festivale

Ján Meliš, Eduard Grečner a Maroš Brázda

vyslúžil dlhý potlesk postojáčky. „Film Pravda je to najdôležitejšie mal svetovú premiéru v rámci sekcie *Návraty k prameňom*, spoločne s digitálne reštaurovanou verziou zrejme najznámejšieho filmu Eduarda Grečnera *Drak sa vracia*. Osobne som mohol byť prítomný len na prvej z jeho dvoch projekcií. Tá sa konala 5. júla v kongresovej sále hotela Thermal, teda v samotnom centre festivalového diania. Prijatie zo strany publika bolo skvelé, a musím povedať, že výrazne prekonal moje očakávania. Nielen tým, že bola spomínaná sála do posledného miesta vypredaná, ale predovšetkým intenzitou pozitívnych reakcií prítomného publika. Lebo tie sú pre tvorcov rozhodne najväčším potvrdením zmyslu úsilia, aké pre vznik svojho diela vynaložili,“ povedal pre Film.sk Maroš Brázda. ◀

— red —

— text: Barbora Gvozdjáková / filmová publicistka —

4 živly – svetlo z rôznych uhlov pohľadu

Banská Štiavnica patrí právom k najvyhládávanejším mestám Slovenska. Niektorí si chcú pozrieť pamiatky UNESCO a banské múzeum, iní sa prichádzajú okúpať v studených tajchoch či meditatívne vystúpiť až ku kalvárii.

A v neposlednom rade existuje čoraz väčšia skupinka ľudí, ktorá raz do roka vycestuje práve do Banskej Štiavnice, aby sa zúčastnila 4 živlov – letného filmového festivalu.

Tohtoročný augustový festival ovplyvnila nepredvídateľná udalosť. V marci 2023 totiž viacero budov (Eleuzína, Antikvariát, Škola umeleckého priemyslu a ďalšie...) v historickom centre vyhorelo. Počas festivalu bolo mimoriadne smutné pozeráť sa na ohňom zničené múry a strechy. Nedávny požiar pripomínali tiež žeriavy a fotografie s blčiacimi plameňmi rozmiestnené na Námestí sv. Trojice. Smútok vyvážili snímky, ako domáci Štiavničania zachraňovali svoje mesto holými rukami, a najmä pocit životaschopnosti mesta pokračovať v aktivitách ďalej, ktorý bolo cítiť na každom kroku. V programe akoby našlo svoje miesto aj svetlo ničivého požiaru nútiace myslieť na všetko, čo treba po ňom obnoviť.

Aktuálny ročník festivalu 4 živly a celý sprievodný program sa niesol v téme „svetlo“. Premietalo sa celkom 22 celovečerných a 55 krátkometrážnych filmov. Fenomén svetla rezonoval v každom z nich, či už v nostalgickom filme o malom zabudnutom kine (*Good Bye, Dragon Inn*, r. Tsai Ming-liang, 2003) alebo v švédsko-dánskom dokumente *Zázračný aparát* (r. Axel Danielson, Maximilien Van Aertryck, 2023), ktorý sa venuje vývoju médií za posledných 150 rokov a posadnutosti ľudí sledovaním videí. V auguste film vstúpil aj do slovenskej distribúcie.

Vo väčšine filmov sa odkaz na svetlo objavoval v názve, ako napríklad pri romantickej konverzačke *Pred úsvitom* (r. Richard Linklater, 1995), akčnom horore *Od súmraku do úsvitu* (1996) režiséra Roberta Rodrigueza a scenáristu Quentina Tarantina či filozofickej eseji poľského režiséra Krzysztofa Zanussiho *Iluminácia* (1973) rozoberajúcej podstatu ľudského bytia.

Popri projekciách (aj pod štiavnickým nebom plným hviezd) mohli účastníci festivalu navštíviť niekoľko koncertov, workshopov či podnetných diskusií. V kultúrnom centre Eleuzína sa v spolupráci s rádiom Devín konala debata o filmovej teórii. Moderátorka Zuzana Golianová spolu s filmovým kritikom Marcelom Šedom spovedali Evu Filovú, Máriu Ferenčuhovú, Martina Kaňucha a Martina Ciela – všetko odborníkov v téme na slovo vzatých. Hostia počas diskusie predstavili filmovú teóriu ako akési svetlo, ktoré pomáha pozeráť sa na samotný predmet skúmania – film – inak, a ktoré nás učí premýšľať a analyzovať. Festival 4 živly zhodnotili ako vydarený, pretože na tému svetla nazeral z rôznych uhlov a komplexne.

Tešíme sa na ďalších dvadsaťpäť rokov v Banskej Štiavnici! ◀

— text: Peter Gašparík / filmový scenárista
— foto: Kadar Media —

Summer Scriptwriting Base – bulharský workshop inšpiratívny aj pre slovenských filmárov

Summer Scriptwriting Base je podujatie, ktoré každoročne spája umelcov a umelkyne z oblastí, ktorých spoločným menovateľom je rozprávanie príbehu. Na bulharskom vidieku sa zide medzinárodná skupinka tvorivých osobností, medzi ktorými je možné nájsť filmárov, divadelníkov, literátov, herných vývojárov, ale napríklad aj pedagógov. V sérii workshopov počas desiatich dní spoločne skúmajú prístupy a formáty, ktoré môžu obohatiť ich budúcu prax.

Témy a oblasti jednotlivých ročníkov sa líšia v závislosti od zloženia lektorského kolektívu, ale aj od prostredia, v ktorom sa podujatie uskutočňuje. Dejiskom 7. ročníka sa na sklonku júla (21. – 30. 7. 2023) stala dedinka Dolen, ktorá je architektonicko-kultúrnou rezerváciou vďaka zachovaným vidieckym obydliam z 18. a 19. storočia. Horská obec si doslova pýtala ukotvenie podujatia vo všeobijajúcom žánri „mystery“, ktoré organizátorský tím doplnil o uchopiteľnejší triler.

Úvodnú prednášku – ešte v majestátnej Sofii – viedol Dimitar Uzunov, zakladateľ bulharskej organizácie Arte Urbana Collectif, ktorá podujatie pripravuje. Poukázal na základné psychologické procesy a fenomény, s ktorými žáner trilera pracuje, a položil tým základy pre nasledujúce viacdňové workshopy.

Anton Bonnici, pôvodcom maltský autor divadelných hier, dramaturg a hrdý geek, ktorý vedie medzinárodné kurzy kreatívneho písania, začal dolenskú časť podujatia najteoretickejším spomedzi trojice workshopov. Akoby jeho úlohou bolo predstaviť možnosti zaužívaných rozprávačských štruktúr, ktoré budú ďalší lektori dopĺňať a s ktorými budú niekolkokrát aj konštruktívne polemizovať. Princípom žiadneho z workshopov však nebolo prezentovať jediný spôsob tvorby ako správny, ale s rešpektom rozširovať repertoár zúčastnených tvorcov a tvorkyň o ďalší.

Unikátnou tradíciou podujatia Summer Scriptwriting Base je aktívna účasť lektorov na workshopoch svojich kolegov, vďaka čomu spoznajú účastníkov, ktorým budú neskôr prednášať, ale dokážu tiež reflektovať obsah predchádzajúcich workshopov vo svojom neskoršom lektorskom pôsobení. Tassos Stevens, britský tvorca divadelných predstavení, interaktívnych performancií a hier, v tomto duchu prispôsobil svoj workshop potrebám, ktoré u publika identifikoval. Teoretickú časť sústredil na množstvo konkrétnych príkladov z vlastnej praxe, v praktickej časti potom dostali účastníci možnosť odskúšať rôzne typy herných mechaník na sociálno-konštruktívnych a sociálno-dedukčných hrách. Prístup, ktorý má s predstavou klasickej filmovej scenáristiky pramálo spoloč-

ného, môže byť v mnohom inšpiratívny aj pre filmárov (ktorým je i autor tohto textu), pretože motivuje nazeráť na modely správania komunit či spoločnosti celkom iným spôsobom – analytickým, kritickým a v neposlednom rade hravým. Všetky tri kvality patria do skupiny tých, ktoré môžu filmovému dielu vo výsledku pomôcť.

David Bassuk, ktorého workshop ukončil 7. ročník podujatia, má dlhoročné skúsenosti s divadelnou tvorbou klasického typu, ale neskoršiu časť kariéry zasvätil tzv. imerznému divadlu, teda formám, ktorých princípom je výrazne vtahovať publikum, poskytnúť mu možnosť ovplyvňovať dej, alebo ho priamo tvoriť, a prežiť vďaka tomu zážitok inak než pri pasívnom prijímaní uzatvoreného, hotového diela. Rozdelenie príbehových schém, ktoré americký lektor prezentoval, môže filmárom ukázať, aký široký a nepoznaný svet sa skrýva za tým známym, ohraničeným štruktúrou trojaktovky alebo pätnástich bítov. V teoretickej rovine, doplnenej praktickými cvičeniami, predstavil unikátny prístup k tvorbe prostredí, charakterov i príbehov, ktoré môže ich kombinácia vygenerovať. Spomínaný prístup sa ukázal byť najjednoduchšie aplikovateľný na žánrové oblasti fantasy a sci-fi, ktoré v slovenskej kinematografii zatiaľ absentujú a tvorcovia akoby stále hľadali odvahu siahnuť po možnostiach, ktoré ponúkajú.

Summer Scriptwriting Base je podujatím, ktoré dokáže inšpirovať a podobný typ odvahy dodávať. Siedmy ročník mi ako slovenskému scenáristovi umožnil podeliť sa o skúsenosti s bulharskou režisérkou, tureckým vývojárom videohier alebo americkým učiteľom herectva. Predchádzajúce ročníky viedli k viacerým úspešne dokončeným projektom, ktoré sú dôkazom, že potenciál pre budúcu spoluprácu v tomto prípade nemusí končiť len výmenou vizitiek, prípadne duetom počas nočnej karaoke párty. Nasledujúci ročník zverejní svoj program a spustí registráciu účastníkov vo februári. Slovenským filmárom a filmárkam môže znova ponúknuť inšpiráciu aj odvahu pristupovať k tvorbe novými spôsobmi. ◀

— text: Milan Černák —
— foto: archív SFÚ —

Výročia bolo treba osláviť...

Filmové týždenníky ako žáner spravodajského filmu sú dnes vzácnosťou. Na Slovensku sa o ne vo svojich zbierkach stará Slovenský filmový ústav (SFÚ), ktorý ich v spolupráci so spravodajskou televíziou TA3 uvádza v jej programe. V mesačníku Film.sk ich čitateľom približuje Milan Černák, ktorý pôsobil ako dramaturg a režisér Spravodajského filmu.

Pred päťdesiatimi rokmi, prvého mája, umrel najdlhšie „slúžiaci“ redaktor/režisér Spravodajského filmu, Štefan Ondrkal. Predpoludním sme spolu s ním povinne odpochoďovali sprievod a večer sme sa dozvedeli túto smutnú správu (TvF č. 20). Mal len 53 rokov a bol spoľahlivou oporou redakčného kolektívu – keďže nikdy nemal ambíciu vstúpiť do strany, bol odsúdený na rolu večného „sekundára“.

Nevedno, či táto skutočnosť, ale to nie je pre televízneho diváka archívnych žurnálov dôležitá, spôsobila ojedinelú fluktuáciu na poste režiséra vydania: v prvých šiestich číslach sa ich vystriedalo šesť. Okrem osvedčeného Igora Dobiša musel zaskočiť aj šéfredaktor Štefan Bujna, objavila sa nová tvár zo skupiny začínajúcich dokumentaristov, Pavol Benca, a k slovu sa dostali aj profesiou kameramani Mikuláš Fodor, Oskár Šághy (len v kooperácii s predchádzajúcim) a Rudolf Ferko. Kým Fodor sa v budúcnosti venoval viac funkcionárskej kariére, Ferko sa cielene prepracovával za samostatného publicistu s aktívnym uplatnením najmä po roku 1990 v slovenskej televízii.

Variabilita režisérov však neznamenala variabilitu žánrov či obsahu žurnálov. Osobitosť ich rukopisov sa neprejavila, ak nerátame istú dávku lokálpatriotizmu Ruda Ferka, ktorý uviedol v jednom vydaní dva šoty (č. 27) z rodného Prešova (jedným bolo futbalové stretnutie Herci vs. lekári, čo bola verzia kedysi obľúbeného celoštátneho duelu Herci – novinári, na ktorý bolo ochotných prísť v Bratislave aj dvadsaťpäťtisíc divákov).

Povinnou jazdou boli pripomienky výročí: 28. výročie oslobodenia (č. 19), 50 rokov Interhelpa a 25 rokov Trate mládeže (obe č. 20) či návšteva „vynovenej a očistenej“ redakcie Smeny pri 25. jubileu (č. 24).

Študenti si krátili akademický týždeň brigádami (č. 24) a družstevníci slávnostne začali v Radvani nad Dunajom žatvu (č. 28). Ibaže, ako poznamenáva komentátor, silá na obilie neboli dostatočne pripravené – tak, ako vždy, ani zimné mechanizmy. Ktože by už čakal v lete úrodu a v zime sneh!

Najmenej ešte jedna zaujímavosť stojí za povšimnutie: v TvF č. 22 začína s tréningom stolného tenisu sedemročná Gabika Navarová. Neskôr sa stala viacnásobnou majsterkou Slovenska a dodnes trénuje mládež... ◀

FILMOVÉ TÝŽDENNÍKY NA TA3 – SEPTEMBER 2023

- ▶ Týždeň vo filme č. 19 – 20/1973 ▶ 2. 9. o 7.30 h a 3. 9. o 14.30 h
- ▶ Týždeň vo filme č. 21 – 22/1973 ▶ 9. 9. o 7.30 h a 10. 9. o 14.30 h
- ▶ Týždeň vo filme č. 23 – 24/1973 ▶ 16. 9. o 7.30 h a 17. 9. o 14.30 h
- ▶ Týždeň vo filme č. 25 – 26/1973 ▶ 23. 9. o 7.30 h a 24. 9. o 14.30 h
- ▶ Týždeň vo filme č. 27 – 28/1973 ▶ 30. 9. o 7.30 h a 1. 10. o 14.30 h

→ Česká herečka Jana Šulcová zomrela 28. júla v Prahe vo veku 76 rokov. Slovenské publikum ju poznalo z kultovej rodinnej komédie *S tebou ma baví svet*, kde stvárnila manželku Júliusa Satinského Kateřinu. Juraj Herz Šulcovú na začiatku jej kariéry obsadil do svojich filmov *Kulhavý ďábel* a *Spalovač mrtvol*. V 70. a 80. rokoch bola veľmi populárnou herečkou aj vďaka televíznym seriálom *Byl jeden jeden dům* a *My všichni školou povinni*.

→ Medzinárodný filmový festival Giffoni, venovaný detskému filmu, udelil počas svojho 53. ročníka cenu Clear Channel Special Award režisérovi Filipovi Pošivačovi za film *Tonko, Slávka a kúzelné svetlo*. „Režisér vo filme dosiahol veľmi vzácné vrcholy jemnosti a hĺbkky, ktoré potrebujeme v našich životoch každý deň. Boli sme úplne pohltení príbehom a chceli by sme v ňom zostať navždy!“ vyhlásila porota. Celovečerný animovaný film, ktorý je česko-slovensko-maďarskou koprodukciou, má prísť do slovenských kín v decembri.

→ Spoločnosť SkyShowtime 1. augusta oznámila, že jej prvý pôvodný slovenský seriál, natočený v spolupráci s českými tvorcami a hercami, *Vítaz* bude mať premiéru 4. septembra. Rodinná komédia sleduje život Viktora Hudáka v podaní Adyho Hajdu – bývalého premiéra malej európskej krajiny. Po desaťročí sa snaží vrátiť k rodine, ktorú počas kariéry zanedbával. Taktiež sa pokúša začleniť medzi obyčajných ľudí. Nakrúcalo sa prevažne v Bratislave v réžii Jana Hřebejka. Scenár napísala Zuzana Dzurindová a hlavným kameramanom je Martin Šácha. Účinkujú Ivana Chýlková, Natalia Germani, Noél Czuczor či Milan Ondřík.

→ Česká dokumentaristka Veronika Lišková začala v júli nakrúcať svoj prvý celovečerný hraný film *Rok vdovy* podľa scenára Eugena Lišku. Film sa inšpiroval denníkom vdovy, ktorý na pokračovanie vychádzal v rokoch 2014 – 2016 v týždenníku Respekt. Slovenským koproducentom je kerekesfilm, premiéru plánujú na jeseň 2024.

→ Vo veku 75 rokov zomrel 8. augusta v Bratislave herec, režisér a divadelný pedagóg Dušan Kaprálik. Počas kariéry účinkoval v desiatkach televíznych filmov (*Americká tragédia*, *Višňový sad*, *V srdečnom ovzduší*, *Zbožňovaná*, *Múdry Matko a blázni*, *Mladé letá*) či seriálov (*Búrlivé víno*, *Kriminálka Staré mesto*, *Mesto tieňov*). V posledných dvoch desaťročiach stvárnil vedľajšie postavy vo filmoch ako *Učiteľka*, *Únos*, *Nedodržaný sľub*, *Láska na vlásku* či *Červený kapitán*. Venoval sa aj dabingovému herectvu a rozhlasu a pôsobil aj ako pedagóg na Štátnom konzervatóriu v Bratislave. Takmer polstoročie bol tvárou divadla Nová scéna v Bratislave.

→ Krátky animovaný film *Electra* (r. Daria Kashcheeva) vybrali do sekcie Short Cuts na festivale TIFF v Toronte (7. – 17. september). Nasleduje tak úspech režiséra kinho predošlého filmu *Dcéra*. Slovenským koproducentom *Electry* je Artichoke.

→ Počas druhého augustového víkendú získala Maryna Vroda ocenenie za najlepšiu réžiu filmu *Stepne* na festivale v Locarne. *Stepne* zachytáva niekoľko dní zo života muža, ktorý prichádza do malej ukrajinskej dedinky, aby sa postaral o umierajúcu matku. Slovenským koproducentom je kerekesfilm. Film si z Locarna odniesol aj cenu FIPRESCI a Zvláštne ocenenie od juniorskej poroty.

→ Greta Gerwig sa stala historicky prvou ženou režírujúcou film, ktorý utŕžil miliardu dolárov. K 16. augustu predstavovali celosvetové tržby 1,2 miliardy amerických dolárov. Po piatich týždňoch v slovenských kinách videlo jej film *Barbie* celkom 208 359 ľudí, čím z prvého miesta tohtoročného rebríčka návštevnosti zosadil domáceho *Invalida* (202 748).

→ V sobotu 19. augusta zomrel zakladajúci člen kapely Elán Vašo Patejdl, ktorý zložil hudbu k filmu *Fontána pre Zuzanu* a jeho ďalším dvom pokračovaniam, ako aj k rozprávke *Sedem zhavranelých bratov*. Ako skladateľ sa podpísal aj pod niekoľko animovaných seriálov.

— bar —

SEPTEMBER 2023

5. 9. 1973 **Zuzana Kapráliková**
– herečka

6. 6. 1973 **Marián Čurko**
– hudobný skladateľ

10. 9. 1943 **Stanislav Doršic**
– kameraman

14. 9. 1928 **Ján Kramár** – herec
(zomrel 28. 11. 2020)

15. 9. 1928 **Jozef Kuchár** – herec,
operný spevák
(zomrel 23. 1. 2009)

17. 9. 1928 **Karol Černík** – herec
(zomrel 15. 6. 1991)

19. 9. 1953 **Jiří Červík ml.**
– architekt

20. 9. 1943 **Anton Baláž** – spisovateľ,
scenárista

21. 9. 1933 **Milan Vavro** – výtvarník,
karikaturista
(zomrel 9. 12. 2011)

24. 9. 1943 **Eugénia Lehotská**
– výtvarníčka,
autorka filmových plagátov

24. 9. 1963 **Yveta Blanarovičová**
– herečka

25. 9. 1948 **Patrik Pašš** – filmový
producent, strihač

28. 9. 1923 **Ivan Bonko**
– filmový publicista
(zomrel 4. 2. 2000)

30. 9. 1948 **Štefánia Zárecká**
– umelecká maskérka

zdroj: Kalendár filmových výročí 2023
Interná publikácia Slovenského filmového ústavu
zostavila Renáta Šmatláková
pripravil Matúš Kvasnička

O DOBRÝCH FILMOCH SA HOVORÍ AJ V RELÁCII
FILMOPOLIS_FM VŽDY VO ŠTVRTOK OD 20.00

FILMY | FILMOVÁ HUDBA
ZAUJÍMAVOSTI | NOVINKY

rtv:
ROZHLAS A TELEVÍZIA
SLOVENSKA

: RÁDIO_FM

▼ film.sk je evidovaný mk sr pod ev. č. ev 947/08

